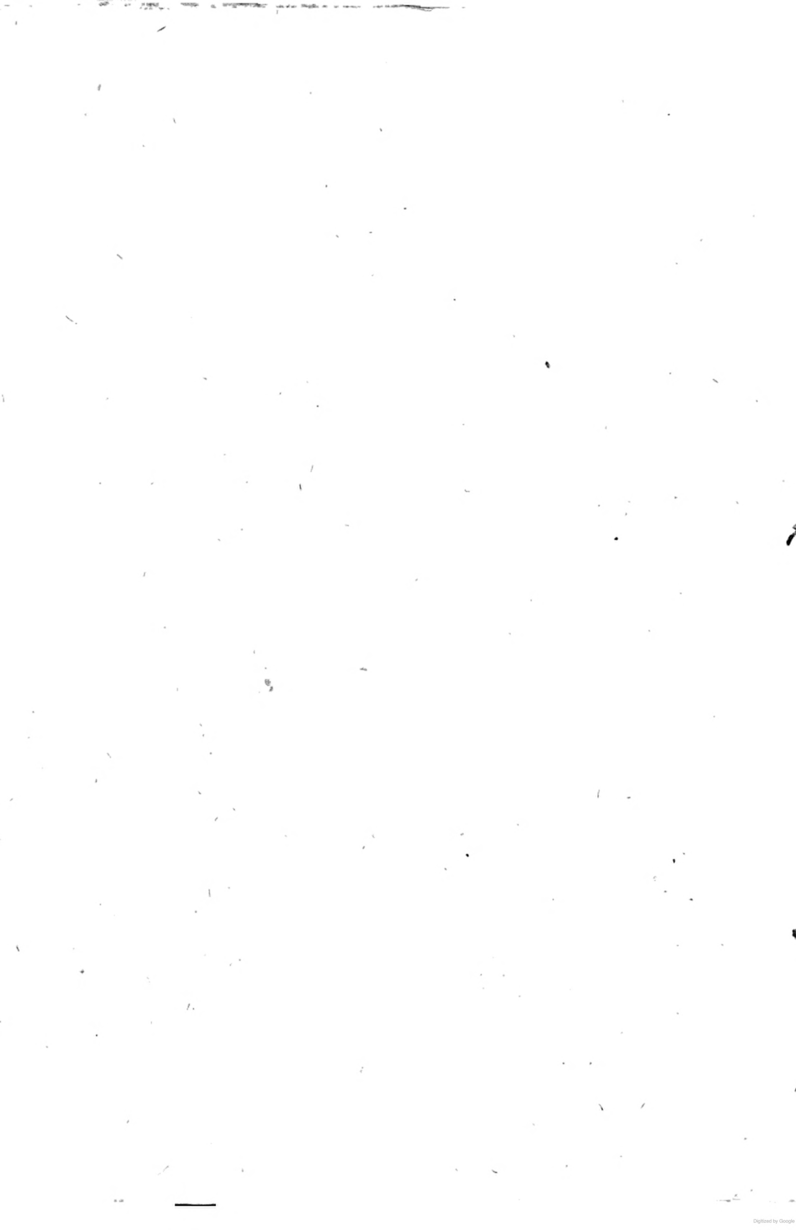

CHRISTOPHORI CELLARII ORTHOGRAPHIA LATINA

E X

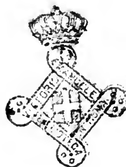
VETVSTIS MONVMENTIS

Hoc est Nummis, Marmoribus, Tabulis, Membranis, veterumque Grammaticorum placitis;

NEC NON

Recentium ingeniorum curis excerpta, digesta, nouisque obseruationibus illustrata.

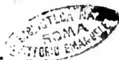
EDITIO III. PATAVINA.

PATAVII. MDCCLXIII.

Apud JOSEPHUM COMINUM.

SUPERIORUM PERMISSU.

LECTORI
BENEVOLO S.

EN ORTHOGRAPHIA *nova, post Aldi Manutii nepotis, Iusti Lipsii, & Claudii Dausquii, aliorumque labores egregios ex antiquis monumentis collecta denuo, discussa & examinata, atque iis praecipue scribendi modis, in quibus dissident hodieque eruditi viri, vt clarius intelligantur, accommodata. Duas in partes distributa est: priore de litterarum figuris ac mutationibus, aliisque, quae accidunt illis, disputatur: altera singulae voces, in quarum scriptura dissentitur, ordinatim recensentur & explicantur, & quo hi, illi vtantur praesidio, perspicua brevitate indicatur, adiecto modeste iudicio nostro, saltim, in quam partem propendeamus, non occultato. In prima parte id agitur maiori cura, cuius caussa inducti sumus, vt in argumento hoc, multis contemto & parui facto, aliquid componeremus. Vti-*

que multi anni ſunt, ex quo certis de cauſſis diſceſſi a vulgari ſcribendi ratione, illamque elegi, quæ poſt litteras renatas a plurimis eruditorum in XVII. *vſque ſæculum Chriſtianorum fuit approbata, nec inſequenti tempore vbique gentium deſerta, ſed a doctiſſimis etiam viris in diuerſis nationibus adhuc induſtrie conſeruata. Hanc ſcribendi meam & multorum conſuetudinem explicare non alienum viſum fuit, vt, quibus cauſſis illa oriatur, quibuſque tueatur ſe, ſi quibus minus eſt cognitum, vt non pauci mihi confeſſi ſunt; diſtinctius id declaretur. In qua tota cauſſa me ita ſemper geſſi, vt nemini aliquid obtrudam, ac ne diſcipulos quidem adigam, vt orthographiam meam imitentur: ſed expoſitis documentis diuerſarum opinionum, cuique integrum relinquam, vt, quam velit, in ſcribendo viam ingrediatur. Hortor tantum & identidem admoneo, vt quiſque certus in ſua ſit conſuetudine, ſemperque paratus argumentis eam & rationibus probare ac tueri.*

OR-

ORTHOGRAPHIAE

LATINAE

PARS PRIOR

DE

LITTERIS LITTERARVMQVE

ADFECTIONIBVS.

Litteræ ſunt inuentæ, vt cuſtodiant voces, &, vt Fabius ait, velut depoſitum reddant legentibus. Illarum ſigna ſeu figuras Græci a Phœnicibus; a Græcis Romani ſiue Itali dicuntur accepiſſe. Horum alterum iam nobis curæ eſt, idque haud difficile ad probandum: quia pleræque illarum figuræ communes Græcis cum Latinis ſunt, A, E, I, O, B, M, N, T, & quæ Græcæ ideo apud Latinos etiam vocantur, Y, K, Z; aliæ leuiter inflexæ ita, vt etiam ad originem perfacile reuocari poſſint. Numerus neutri genti admodum certus fuit, ſed proceſſu temporis, & ſermonis varietate auctus aliquando aut mutatus, quemadmodum patrum memoria Latinæ quædam litteræ I & V ad id tempus vniformes, pro ſoni diuerſitate a multis factæ biformes ſunt: de quibus infra dicetur. Non autem iam de numero diſputabimus, de quo Priſcianus lib. 1. conſulatur; ſed recepto adquieſcentes, de litteris, &, quæ his accidunt, mutationibus diſquiremus.

SCRIPTVRA DVPLEX, ROMANA ET MINVSCVLA.

Olim ea figura litterarum erat, qualem in nummis & antiquis inſcriptionibus videmus, maiuſcula omnis, ſiue, ut noſtri typographi vocant, *verſalis*, quia verſus iis in mutata etiam ſcriptura plerumque incipiuntur. Cuius formæ antiquiſſimi etiam codices in Italia & alibi ſuperſunt, ſcripti ante quam barbaræ gentes cultiſſimas imperii Romani regiones occuparent. Minor ſcriptura altera, quam vulgarem & currentem dicunt, velocitatis cauſſa adſumta eſt, adiuuante barbarorum depravatione: eaque poſtmodum, quod commoda erat, & libri ſcripti omnes ſunt, &, arte multiplicandi inuenta, typis etiam expreſſi. Nihil autem hæc ſingulare habet aut proprium in orthographia, ſed vt vices maiuſculæ gerit & antiquæ, ita illius quoque legibus continetur, niſi quod in quæſtionem venit, quando neceſſe ſit maiores litteras minoribus, in principio vocabulorum, admiſcere.

LITTERAE GRAECAE
Υ, Θ, Κ, Φ, Χ, Ζ,

Caute Græcas litteras Latini tractant. Sunt autem *υ*, *θ*, *κ*, *φ*, *χ*, *ζ*, quæ tantum in iis verbis ſunt reſpiciendæ, quorum manifeſta ex Græcis petita eſt deriuatio; non a coniectura nugacium grammaticorum. Sic *y* male adſumtum eſt in *ſydus*; *ſyncerus*, *tyro*, quæ nullo modo ſunt ex Græcia: dubie in cetera, *ſylua*, *hyems*, *ſtylus*, *clypeus*, *inclytus*, *lacryma*: & ſi hæc eſſent ab ὕλη, ὕω, ϛύλος, γλύφω, κλυτὸς, δάκρυον, (quod tamen non omnibus eſt liquidum) tamen recepta vſu ita ſunt, & Latina civitate donata, vt tamquam na-

ta

ta in Latio, non vt Græca & peregrina, censeantur. Obertus Gifanius, præfatione in Lucretium præclare: *De Græcis verbis, iisque omnibus, quæ Græca sunt origine, sed Romana prorsus iam facta, recte exarandis, longe alia mihi, quam quæ vulgo, est sententia. Puto ea, quæ in vetustis codicibus vno consensu, licet Græca, Romano more sunt exscripta; itidem a nobis scribi debere, vt sua cuique relinquatur & vindicetur consuetudo. Quæ autem Romana iam sunt vocabula, licet Græciæ originem debeant suam, non ideo tamen scripturam sequi debent.* Exempla, quæ ad *y* pertinent, hæc apposuit, *hiems*, *stilus*, *silua*, *inclitus*, *clipeus*, *lacrima*. Quædam ex his interdum per *V* sunt scripta, vt *lacruma*, *inclutus*, *clupeus*; sed hoc archaismum sapit, qui postea cultiori æuo fuit emendatus: *Sulla* vero, viri nomen, quod Græci Σύλλα scribunt, Latinum est, ideoque ubique fere *u* seruatum.

Littera ϑ Latine per *th* reddenda est, quod ex innumeris propriis, *Athenæ*, *Thebæ*, *Thracia*, & ceteris est clarum: an vero etiam *author*, *lethum*, *thus*, *Thuscia*, scribendum sit, sunt qui dubitent; verius negant alii. Ecquod enim Græcum nomen est, unde *author* sine ineptiis ducatur? quam incertum, *lethum* esse a λήθη, *thus* & *Thuscia* a θύω, id est sacrifico? Veteres scripserunt *auctor*, *letum*, *tus*, *Tuscia*, vt a Manutio ex antiquis probatum monumentis est. Par ratio proprii *Anthonius*, vt perperam quidam hodieque scribunt, quum semper Romani *Antonius* sine adspiratione scripserint.

K Græcorum reddimus per *C*, in quod transiit, vt raro inter Latinas appareat, & in paucis tantum vocabulis, vt *Kalendæ* in libris & lapidibus; *karus* & *karissimus* in cippis antiquis sæpe: quod vero, quia in libris non est, nemo putat facile

imitandum esse : minus ea imitanda, quæ rarissime in saxis sunt, EVOKATI, ARKA, MERKATOR; & in nummo Valeriani VOLKANVS.

Φ valet *ph*, & tantummodo Græcorum est, vt *Phosphorus*, φώσφορος. Non autem locum habet, vbi in Græca origine non est, ac male *Bosphorus* scribitur, & *trophæum*, quia utrumque in Græcis π habet, Βόσπορος a πείρω, *traiicio*; & τρόπαιον a τρέπω, *verto*. Solum nomen *triumphus*, ex Græco θρίαμβος, non alia, quam priscæ consuetudinis lege mutat & θ & β, ibi abiecta adspiratione; hic adsumta illa, & simul littera mutata β in π. Olim quidem *triumpus* dicebant, vt Cicero in Oratore c. XLVIII. testis est; post autem, conuicio aurium flagitante, *triumphus*; id quod in lapidibus obtinet: in posterioribus etiam *triumfus*.

X Græca littera per *ch* exprimitur, vt *chaos*, *chimæra*, *charta*, *machina*. Raro Latinis, aut quorum incertior origo est, vindicatur, vt *pulcher*, *incboo*. nam & antiquitus *pulcer* dixerunt, ut Cicero auctor dicto loco est: postea suauitatis caussa *h* adiectum: sine ratione autem *sepulchrum*, & *lachryma* vulgo scribunt, quia, quod Cicero ibidem addit, *per aurium iudicium semper licet dicere* SEPVLCRA, LACRYMAS. Fauet etiam originatio, quia *sepulcrum* est a *sepultum*, sicut *ambulacrum* ab *ambulatum*, *lauacrum* a supino *lauatum*, nulla adspiratione interueniente: *lacrymæ* autem a δάκρυον. Eadem ratio est *charus*, *charitas*, vnde expelli decet adspirationem. Nec Gallorum *cher*, *charité* quidquam probant, quum ii etiam *chair* ex *caro* forment, *chien* ex *canis*; ubi nemo vmquam de Latinis adspirandis cogitauit. Accedit, quod sæpe numero in lapidibus legatur KARISSIMVS,

MVS, e. g. Grut. pag. 418. MATRI KARISSIMAE; & pag. 424. MARITO KARISSIMO, & pag. 428. CONIVGI KARISSIMO. K autem expers eſt adſpirationis; atque ita etiam C, quando pro K Græcorum eſt. Hac veteri ſcriptura confutantur, qui *carus* a χάρις deducunt. Nihil enim commune κ & χ habent: vt de accentus diuerſitate nihil dicam. Non ergo *carus*, dilectus, differt a *carus*, quod eſt pretioſus, niſi quod hoc proprie, illud μετωνυμικῶς dictum eſt. Pretioſa enim ſunt grata & dilecta.

Stat ergo *y*, *ch*, *ph*, *th* litteras Græcas eſſe, Latinis vocibus non inferendas, niſi *ch* in pauciſſimis, vbi vſus poſcebat & euphonia. Bene Flauius Caper, vetuſtus grammaticus pag. 2246. (ed. Putſch.) *Y litteram nulla vox noſtra adſciſcit*. Et Priſcianus lib. 1. pag. 543. *Y & Z Græcorum cauſſa nominum adſciuimus*. Et ſic de ceteris Græcis cenſeatur.

VOCALES LATINAE.

Hactenus de *Y* vocali Græca aliiſque Græcis litteris: Latinæ ſequuntur litteræ, & primum *Vocales*, non omnes; A enim & O nihil difficultatis habent, ſed ſolæ E, I, & V.

E breve reſpondet Græco ε, ut communis figura antiqua E confirmat: longum, Græco η, vt *Epirus*, *ſcena*; aut etiam ει, vt *Laodicea*, *Apamea*, & Horatii *Alexandrea*: de quibus infra aliquid dicemus. E & I, vt cognatæ vocales ſunt, ita olim permutatæ aliquando, etiam in diuerſos vſus coniunctæ, diphthongorum more. Priſcianus lib. VII. de accuſatiuo plurali tertiæ, ita tradit; quorum primus & ſecundus caſus ſingulari numero ſint ſimiles, eorum quartum plurali plerumque veteres in *is* longum, non in *es*, qui ſuetus exitus eſt, for-

formasse. e. c. Sallustii principio: *Omnis homines niti decet*. Aeneid. IV. vers. 427.

-- -- cinerem manisue revelli.

Et lib. IX. vers. 60.

-- -- ventos perpessus & imbris.

Et sic vbique apud Virgilium, quod etiam ab iis qui eum cura ediderunt, ex MSS. ita expressum est. Et veteri lapide apud Grut. pag. 198. extrema, FINIS TERMINOSQVE STATVI IVSSIT. Ac Pisis in Caii Cæsaris cenotaphio VLTRA FINIS EXTREMAS. Vt vero discrimen τῦ *is* longi & brevis significarent, multi vtramque vocalem, qua exire accusatiuus solet, E & I coniunxerunt, vt in Ciceronis libris, a Grutero castigatis, sæpe videmus *ciueis*, *forteis*, *cædeis*, *omneis*, cetera: & Lucretius lib. III. vers. 116.

-- -- & omneis accipit in se
Lætitiæ motus, & curas cordis inaneis.

Quod Sosipat.Carisius etiam lib.I.ad alia, quæ crescunt genitiuo, transfert, *maioreis*, *homineis*, pag. III. Et in veteri tabula Grut. p. 204. pr. GENVATEIS.

Casus quoque I & IS plurales, etiam aliud I, longum præsertim, olim EI scribebatur. v. g. Grut. pag. 199. SALENTINEI, RHEGINEI: & pag. 296. seq. DE BRVTTIEIS, DE TVSCIEIS, DE CORSEIS: item pag. 506. seq. QVEI SIET, singulari numero: SEI, si; NEI, ni; VBEI; IBEI: PARENTIS SVEI: SEINE SVFFRAGIO. Id quod Varro in auferendi casu in *is* exeunte constanter seruat, vt lib. v. de LL. *antiqueis littereis*: & lib. VII. *a balneeis*: sæpe etiam in I, vt eodem libro *nominandei casibus*: ibidem, *vocandei*, *appellandei*. Hæc vero vt antiqua erant, ita vsus sensim, vt ex inscriptionibus clarum est, abrogauit. De *I* consona acturi infra sumus.

mus. Antiqui etiam *ii* contrahebant, præsertim in verbis ex *Iacio* compositis. Grut. pag. 206. ex vetusto fragmento contractus agrarii DEICITO: & pag. 207. PROICITO: quod illustrissimus Noris Cenotaph. pag. 473. Virgilio Mediceo fere perpetuum esse, exemplis productis demonstrat. I tum educitur; etiam alibi sæpe in antiquis monumentis, si longa quantitate est: nec vero id perpetuum, quia correpto idem interdum contigit. De compositorum ex *Iacio* contractione contrarium sentit Gellius lib. IV. cap. XVII.

V littera & vocalis est & alio usu consona: utriusque figura semper eadem vsque dum auorum memoria a paucis primum, dein a pluribus, nec vere ad hanc lucem ab omnibus, mutaretur. Sed de mutatione illa postea. Nunc de concursu *V* gemini aliquid dicendum est. Prisci Romani timide coniungebant, ac vt concursum declinarent, alterutrum, quod vocale est, plerumque mutabant in *O*; alterum autem, quod manebat, vt digamma Aeolicum pronuntiabatur: quamquam antiquitus alium & huius sonum fuisse ex Quintiliani lib. I. cap. VII. non obscure probari potest. *Nostri*, inquit, *præceptores* cervom servom*que*, V *&* O *litteris scripserunt*, *quia subiecta sibi vocalis in vnum sonum coalescere & confundi nequiret: nunc* V *gemina scribuntur*. Si vocalis sibi subiecta, ergo non semper prior vt consona pronuntiata, nec opus diversa figura fuit. Difficultatem vt vitarent, *O* in locum vocalis substituerunt, dicentes *volgus*, *volnus*, *seruos*, *aceruos*. Inscriptione vetusta Grut. pag. 204. legitur FLOVIVM & CONFLVONT. Terentius Scaurus Orthograph. pag. 2251. EQVOM & SERVOM *& similia antiqui per* VO *scripserunt*, *quoniam scierunt vocalem non posse geminari*, *credebantque & hanc litteram geminatam utroque loco in sua*

pote-

potestate seruari, *ignorantes*, *eam*, *præpositam vocali*, *consonantis vice fungi*, *& poni pro ea littera*, *quæ sit* F. Eminentissimus vir Henricus Noris Cenotaph. Pis. p. 470. addit, *non plane ignorasse*, *sed ex modo* v *litteram pronuntiandi*, *credidisse non posse geminari*, *quin syllaba augeretur*, e. g. ser-u-us. At *Augusto imperante prius* V *pro consonante acceptum*: *Claudium imperatorem*, *quod rem satis dubiam apud plerosque animaduerteret*, *Aeolicum digamma inuexisse*, *quod inuersæ litteræ* F *forma exprimeretur*. Vnde eodem principe facta inscriptione legimus Grut. pag. 236. num. 9. DIꟻI CAESARIS F. item XVꟻIR & VIIꟻIR: sed hoc digamma, & aliæ duæ, a Claudio adiectæ, extincto illo, vt Tacitus ait lib. XI. cap. XIII. *oblitteratæ*, pristinusque vsus V V duplicis, quod ex posterioribus etiam inscriptionibus liquet, reuocatus. Priscianus lib. I. pag. 545. V *loco consonantis posita*, *eamdem prorsus in Latinis vim habet*, *quam apud Aeoles digamma* F, *id est* Vau, *ab ipsius voce profectum*. *Pro quo Cæsar hanc figuram* Ⅎ *scribere voluit*: *quod quamuis illi recte visum est*, *tamen consuetudo antiqua superauit*.

Tandem de V etiam quærendum est, an recte in superlatiuis pro I adhibeatur, *optumus*, *maxumus*: item in gerundiis ac cognatis participiis, *gerundi*, *dicundus*, *opprimundus*. Archaismus est, quo Sallustius cum primis delectatur. Quintilianus lib. I. cap. VII. primum C. *Cæsaris inscriptione factum*, *vt* optimus, maximus, *mediam I*, *quæ veteribus V erat acciperent*. Quod maximus Noris antiquioribus testimoniis Cenotaph. pag. 472. confutat. In participiis diutius seruatum, aliquando etiam ab ipso Cicerone. Superlatiui quoque *simillumus*, *iustissumus* in Cenotaphio Caiano leguntur: sed plura in eo sunt antiquiori more posita. *Decumanus* autem, a *Decimus* quod est, vsus confirmauit.

MV-

MVTATIO IN VETI TENTATA.

Auorum memoria plerique in figurarum additionem, non contenti antiquo numero, dedita opera coniurauerunt, duas novas adiicientes, ficut tres Claudius adiecerat. Quæ enim in maiufculis una per tot fæcula V vel *V* fuerat, pro valore diuerfo mutata feu diuifa fuit, vt V digamma & confonantem fignificaret; vocalis nouam formam U vel U indueret. In minore feu currente fcriptura fuit quidem gemina forma v, *v* ad veterem faciem; & u, *u* connexionis cauffa, vt videtur, in vfum recepta: fed non pariter adhibitæ ambæ, nec femper ad eumdem ufum. Maiufculæ, id eft veteris Romanæ fcripturæ una figura V fuit, fiue ea vocalem, fiue confonantem fignificaret, id quod ex nummis & infcriptionibus manifeftum eft. Necdum centefimus annus eft, quum altera U, U, vocalis litteræ quæ nota effet, adiiceretur. Qui ergo antiquitatem imitantur, abftinent noua forma U, feu vt noftra memoria a Belgis & Gallis rotundari in bafi cœpit, U; fola vtuntur antiqua V, quæ angulum acutum in parte ima habet. e. g. IVLIVS, FLAVIVS, IVVENTVTIS. Minori fcripturæ in manu exaratis libris plerumque eft u feu *u*; rarius, quæ ex maiori expreffa eft, v, *v*, fere in principio vocabulorum. Ex quo factum eft, vt primis ab inuenta typographia libris vbique forma u, *u*, in principio & medio, pro vocali & confonante fcriberetur, quod a multis per dimidium xvi. fæculi ita retentum fuit, v. g. *uiuus*, *uerus*, *una*, *unus*. Qui vero curatius omnia exprimere voluerunt, inter vtramque formam v & u non refpectu valoris, qui vtrique communis manebat, fed ratione

tione ſitus ac loci diſtinxerunt ita, ut, v, *v* ſemper ab initio vocis eſſet, u, *u* ſemper in medio. v. g. lex eſt *vt vna vxor vnius viri* ſit: item *huius æui iuuenes viuunt licentius*. Atque ita ab initio fere ſæculi XVI. cœperunt libri exprimi, vt hoc ſitus diſcrimen inter v & u obſeruaretur; quemadmodum Ioannes Petit, typographus Pariſienſis, ea lege Iuſtinum, Florum, Rufum & alios auctores exſcripſit: & ſub idem tempus, CIƆIƆX, ex eadem vrbe Oroſius prodiit impreſſus ab Io. Barbier. Atque ita ſcriptum fuit publicis litteris, prelo excuſis, vltra initium ſæculi inſequentis, quo rara mutatio vſque ad viceſimum annum fuit, a quo tempore maiorem in modum mutatio inualuit. Non autem vidi antiquiorem librum, quam Woberi Minucium Felicem CIƆ IƆCIII. impreſſum, qui nouo illo, quod adhuc obtinet, inter u & v diſcrimine exſcriptus ſit; quamquam & ipſe in *I*, *i* teneat veterum, etiam conſonantis vigore, rationem.

Nam altera littera, in cuius forma nouatores aliquid mutarunt, eſt, I, i, quæ olim & conſona & vocalis ſub eadem figura erat. Mutarunt autem ita, vt I, i, vocalis vim ſeruaret: pro conſona ſignanda talem caudam adiecerunt, J, j, *J*, *j*, in omni antiquitate ad id vſque tempus inuiſam. Nummi, lapides vnam figuram habent: libri etiam omnes longe vltra ſexcenteſimum a milleſimo annum. Sic enim e. c. ſemper ſcriptum fuit I V L I V S, I V N I V S, POMPEI V S, L V C C E I V S; & minori forma *iaceo*, *adiicio*, *eius*, *peior*, cetera. Quamvis vero plurimi nouitatem hanc in V & I ſequantur; non defuerunt tamen clariſſimi viri, qui veterem ſcribendi rationem tenendam eſſe exiſtimarent; Galli, Germani, & maxime Itali, qui etiam in vernacula vt plurimum adhuc, & quum Latine ſcribunt, obſeruant: e quibus,

vt

vt de aliis taceam, instar omnium Henr. Noris, vir summus, est, cuius in Pisana Cenotaphia commentarii ad oculos id demonstrant: Germania Freinshemium, Boeclerum, Io. Andr. Bosium, principes ingenii atque doctrinæ, ostentat, quos duces in hac scripturæ caussa præcipue me secutum esse profiteor. Nec auctoritate solum tantorum hominum mouebar, sed aperta etiam ratione. In minori enim scriptura ex V maiusculæ & antiquæ factum, u, *u* est connexionis caussa, quæ describentibus curæ erat & commoditati: quod vero in principio vocis non opus illo nexu erat, factum, vt antiqua forma v, *v*, sed minuta, ibi relinqueretur. Igitur nihil est, quod quidam formam *u* vbique in principio & medio reducere instituunt, quosdam codices fortassis imitati, sed non probatissimos, & qui rationem iam dictam posthabuerunt.

At vtile, aiunt, & ad legendum & pronuntiandum est, si distinxeris illo nouo more inter V & U, inter I & J, præsertim pueris & tirunculis percommodum. Sed quoties aliter legimus ac scriptum est, quod cumprimis linguæ Gallicæ contingit: nonnumquam etiam Latinæ, vt vel solæ diuisæ diphthongi probant? Vsus tot sæculis confirmatus, omnia reddit faciliora. Et cur non nouatores isti alphabetum vulgare augent, & mutant ordinem litterarum? cur in Indicibus & Lexicis suis non distinguunt & separant, quæ ab V & I vocalibus incipiunt, & quæ a consonantibus? si consuetudinis & antiquitatis caussa id dicent tolerari, (nec enim subest caussa alia) cur non tolerant etiam antiquam figuram propter eamdem consuetudinem ex antiquissimis temporibus deductam atque traditam? Nemini grauis sum, nemini veterem scribendi rationem obtrudo, sed discipulis etiam integrum relinquo, morem in hac re, quem volunt, imitari: tantum meam consuetudinem, nec solius meam, sed clarissi-

rissimorum etiam virorum, immo post restituta litterarum sacra, per centenos amplius annos fere omnium eruditorum, expono, atque iis, quas dixi, rationibus defendo.

DIPHTHONGI AE & OE

A vocalibus quæ simplices erant, ad duplicatas venimus seu diphthongos, quæ plures quidem Latinis sunt: duæ autem inter scribendum controuersæ, quia disceptatur, sintne vno ductu coniungendæ, an diuisæ & simplices, ex quibus constant, separatim apponendæ. Prima diphthongus olim non A E, sed Græcorum more A I scribebatur, quod nomina in denariis reliqua & antiquis monumentis A I L I V S, A I M I L I V S, cetera, ostendunt, quod cum aliis, *terrai*, *frugiferai*, & Grut. p. 81. B O N A I D E A I, in archaismis relinquendum est. Raro posteriores ἀρχαιόγηπε illam æmulati sunt, vt in Claudii inscriptione Grut. pag. 194. C A I S A R est.

De Latinis diphthongis autem aliter in maiuscula & Romana scriptura sentiendum est, qua semper diuiduntur A E, O E, & eliminanda figura Æ, tamquam ignota antiquitati: aliter in scriptura minuscula siue currente, qua connexio æ, *æ*, œ, *œ* olim sub tempus restitutarum litterarum, haud dubie ex MSS. codicibus introducta & conservata fuit. Tota enim illa scriptura velocitatis caussa adsumta fuit, & connexas fere in MSS. litteras habet. Et licet posteriores scripti codices plerumque diphthongos negligant, & vbique *e* simplex præ se ferant: alia tamen ratio antiquorum meliorumque est, ad quos restitutores litterarum respexerunt. Aldus Manutius P. F. cœpit ae, oe, etiam in minuscula scriptura seiungere, quem vero, qui imitarentur, per longum tempus nulli aut paucissimi fuerunt. Nostro

ævo

æuo quum vnus & alter e clarioribus reducerent; plures nunc æmulantur, sed, quod illorum pace dixerim, sine caussis iustissimis. Nam quod antiquitate se tuentur, illa rationem quidem in maiuscula scriptura habet, cui inepte Æ intruditur pro A E; non item in minore: aut si in hac quoque tam obseruantes sunt antiquæ consuetudinis, cur plerique, qui diuidunt, U & J, ignotas veteribus figuras, suas faciunt? cur E T innectunt &, &, vulgari more? cur Q V E sæpe implicate scribunt q (*transuersa lineola*), aut ineptius semicolo q; siue q; apposito? omnia hæc contra Romanum morem non tolerant modo, sed multi etiam ipsi scribunt, ac typo curant exprimi, incuriosi sic antiquitatis; in solis diphthongis scrupulosi atque seduli. Noui, non omnes qui *ae* diuidunt, hæc admittere, sed quosdam *et* dissoluere & a glomerato q sibi temperare; plurimi autem discernendo V & U longissime discedunt ab antiquis. Quid? quod tota illa minuscula scriptura contra antiquitatem est, barbaris temporibus detorta & deprauata ex Romana, quæ omnis abiicienda esset, si vbique antiquum morem in scribendo vellemus obseruare.

Quid vero dicemus de Æ in denariis quibusdam per nexum expresso? an iccirco satis antiqua illa est connexio? Est antiqua, sed rarissima, & nummorum fere propria, quibus spatii angustia varias litteras, non tantum A E, sed plures alias & sæpius alias, quam A E, connectit. Fuluius Vrsinus in nummis familiarum habet ÆBVTIVS, CÆCina, CÆSius, CÆSAR, LÆCA; sed oppido rara: & eiusdem etiam nummis hæc ipsa nomina sæpissime per AE, diuisas litteras, exscripta, immo semper sunt, paucis istis exemplis, iisque singularibus, exemtis. In nummorum autem litteris ligandis plus sibi sumebant Romani, quam in aliis

monumentis, ſpatii, credo, anguſtia induſti: idque non ſolum in A E, ſed in aliis quibuſcumque litteris, vocalibus & conſonantibus. In iiſdem enim Vrſini Familiis, per nummos demonſtratis, obſeruamus etiam:

AD, *id est* AD; AL, AL; ANT, ANT; AR, AR; AT, AT, TA; *nam idem in* Cato &, Cotta *inuenimus*: AV, AV; AVR, AVR; IB, IB; ET, ET; HE, HE; MA, MA; MAR, MAR; ME, ME; MP, MP; MV, MV; MVR, MVR; NE, NE; NT, NT; TE, TE; THE, THE; TR, TR; TV, TV; VAL, VAL; VAR, VAR; VD, VD; VE, VE; VF, VF; VL, VL; VR, VR; VT, VT;

quæ omnia luculente oſtendunt, anguſtum ſpatium in paruis nummis fuiſſe in cauſſa, vt litteras quaſdam artifices contraherent & ligarent: quod ſecus ſe in lapidibus ac æneis tabulis habet, vbi omnia plerumque ſunt plene diſtinćteque expreſſa. Quemadmodum vero ineptum foret, hos varios nexus litterarum hodieque, & frequenter, aut vbique imitari; ita non plus præſidii in nummis eſt connexæ formæ Æ quam ceterarum omnium formarum, quas oſtendi, ad imitandum, quia figura Æ, æque raro, immo rarius in denariis, quam ceteræ nexiles omnes, occurrit: vt adeo in maiuſcula ſcriptura, ſi Romanos

ſequi

ſequi conſtituimus, A E ſeparatim, etiamſi diphthongum ſonant, ſint ſcribendæ, non in vnam confundendæ formam ſeu figuram: minoris vero ſcriptionis, quæ nexibilis per ſe in manu ſcriptis codicibus apparet, & velocitatis cauſſa inuenta eſt, omnino alia, & ab reſtitutoribus litterarum, viris ſane doctiſſimis, approbata & confirmata ratio eſt, quam qui ſequitur, minus mihi aberrare videtur, ſi modo in maioribus litteris diuiſam Romanorum ipſe ſcripturam in hac diphtongo A E perſequatur.

Eadem conditio diphthongi OE, œ eſt, eaque propterea facilior, quia eſt rarior quam prima A E; & plerumque vocum Græcarum, quorum *oi* ſic refertur, vt *mœchus*, *pœna*, *prooemium*, *œconomus*, *Oedipus*, *œnopola*, *Oeta* mons; in paucis ineſt pure Latinis, vt ſunt *mœnia*, *prœlium*, & in propriis *Cœlius*, *Clœlius*, quamuis nec in his vbique eſt conſtans ratio, vt in parte poſteriore oſtendemus. Maiuſculas inter litteras ſemper eſt O E ſine connexione ſcribendum, ſicut nec typographi hodie connexam eius formam majorem habent: minoris autem ſcripturæ ac velocioris ratio eſt eadem, quæ dicta modo in æ ſiue A E fuit.

Sic plenas nunc ſcribendi rationes habemus, quas doctiſſimos viros ſecutus adhuc mihi exprimendas propoſueram, quæ in hoc præcipue conſtitutæ ſunt, vt maioribus litteris vbique Romanos veteres imitemur, vitando Æ connexam diphthongum, & U & J figuras nouas: minuſcula autem in ſcriptura æ ac œ; & non ſlectentem v, *v* in principio ponamus; u, *u* in media voce, eiuſque fine. Non ſuademus, nec magnopere hanc ſcribendi legem commendamus: ſed explicamus & defendimus vbique olim conſuetudinem receptam, quam cum paucis ipſi, antiquitatis veneratione, nec argumentis probabilibus deſtitutam, æmulamur.

CONSONANTIVM MVTATIONES EXTRA COMPOSITIONEM CVM PRAEPOSITIONE.

Consonantes litteræ in scribendo etiam variant aut permutantur facile, præsertim si cum prioribus posteriora tempora conferantur. Sic B in V, ac versa vice mutatum videmus, in inscriptionibus sæpe, & frequentius in legibus iuris Romani, v. g. DANVVIVS amnis, apud Grut. pag. 448. ACERVVM *fatum*, id est acerbum, pag. 519. BERVM *etiam*, Spon. Misc. p. 36. id est *verum* etiam: *Probaberit*, id est *probauerit*, lege XXXIII. Dig. de condic. & demonstr. Sed hæc ad normam Augusti æui reuocanda, non imitanda temere: in libris autem & lapidibus non improbanda, quia temporis excusationem habent. Videas etiam antiquis inscriptionibus P loco B positum esse: Grut. pag. 436. ex Marii ævo APSENS: & in fragmine agrariæ legis p. 503. OPTINEBIT: & in Cenotaphio Caiano APSTINERE, & OPSERVARI; & in altero Lucii, OPSEQVENTI. Caussam tradit Quintilianus I. cap. VII. *Quum dico* OPTINVIT, *secundam* B *litteram ratio poscit: aures magis audiunt* P. Notanda hæc sunt, non imitanda. Quod enim *B* præpositionis *ob* in compositione durius pronuntiarunt; nonnumquam ita, ut pronuntiabant, etiam scripserunt.

C & T quoque varie permutantur. *Conditio* origo poscit: *condicio* veteres libri tenent atque lapides. In ITIVS exeuntia elegantiores per C scribunt, *Sulpicius*, *tribunicia potestas*, *ædilicius*, *cæmenticius*, reliqua; & sic est in nummis ac lapidibus, quæ omnino vera ratio est.

D & T cognatæ litteræ, ideoque antiquis sæpe permutabiles. SET Grut. p. 634. aliquoties legitur:

tur: & APVT pag. 378. etiam QVODANNIS & ADQVE in multis inscriptionibus, & in ipso Augusti æuo cenotaphiis Caii & Lucii Cæsarum. Vide Ang. Politiani lib. IV. epist. IX. Henr. Noris in Cenotaph. pag. 452. seq. Nobis autem antiquitatis non rariora, sed quæ frequentiore in vsu erant, ad imitationem sunt trahenda.

F non digamma ipsum est, a Claudio adiectum, quamuis figura ferme conveniat, ad Γ Græcum lineam addens transuersam nouam; sed vetus littera, in Capitolinis fragmentis nominibus *Fabii*, *Flaminii*, *Furii*, & aliis expressa. Digamma vero *V* potius, quando vim consonantis habet, respexit.

Litteræ G figura non est antiquissima, sed communi vtebatur cum C. Vnde est quod in vetusta Duilii columna legimus LECIONES, MACISTRATOS, PVCNANDO: & ideo etiam prænomen *Caius* scriptum per C; *Gaius* vero pronuntiatum, vt Græci Γάϊος scripserunt, Romano ori se accommodantes: C vero antiquitatis caussa scribendo tam in hoc, quam in *Cneii* prænomine retentum fuit. Quintilianus lib. I. cap. VII. *Caius C littera notatur*. Terentianus Maurus pag. 2402.

Scribimus prænomen vnum, & C quidem præponimus:
G tamen sonabit illic, quando Cneium enuntio,
Asperum quia vox sonorem leviore interpolat,
Vel priores G Latini nondum ab apice finxerant.
Caius prænomen proinde C notatur, G sonat.

K in Græcis supra expositum. M a sociis quæ apponuntur, aliquid damni patitur. Volunt enim grammatici, sequente *D*, *T* & *Q* in *N* conuertendam esse. Sic dicitur *tantundem*, Grut. pag. 206. ex vetusto fragmento: *eandem*, Ancyrano monumento. At vero molle est auribus *aliquamdiu*: cur ergo non etiam *tamtumdem*, *eamdem*? Cæsellius, vetus gram-

maticus, apud Cassiodorum Orthogr. cap. x. in simili exemplo, quod postea producemus, *N sonare debet, tametsi in scriptura M positum sit*. Sæpe enim aliter scribitur, aliter pronuntiatur. Vsus autem *tandem* habet, non *tamdem*. Ante *T* eadem difficultas. Cæsellius ibidem: *Tamtus & Quamtus in medio* M *habere debent, vt Tam & Quam:* sed prævalet consuetudo, quæ *N* substituit. An vero prohibitum *MT* coniungere? non puto, nam D V M T A X A T in inscriptionibus legitur, non diuise modo, vt Gruteri pag. 506. 507. sed etiam coniunctim pag. 574. 575. & Spon. Misc. pag. 52. & eius Recherch. pag. 327. & Oxoniens. marm. LXIV. pag. 124. Nihilominus *P* videtur inter M & T ponendum, vti est in *sumptus*, *emptus*, *redemptor*, *comptus*, & similibus, quæ ita in vetustis quoque lapidibus leguntur. Leguntur, fateor, sic frequenter, vt sonantius pronuntientur; nec vero id semper, sed legitur etiam E M T V M antiquo fragmento agrariæ legis, Grut. pag. 203. & eodem fragmento R E D E M T V M; ac pag. 471. R E D E M T A itidem cum antiquitatis indicio. Et vrbis inscriptionibus, quorum locum designat Dausquius, S V M T V S V O: item INCENDIO CONSVMTVM RESTITVIT.

Eadem ratio est litterarum MS, quarum iunctura etiam quibusdam suspecta videtur, aut dura pronuntiatu; nisi *p* interponatur, vt *sumpsi*, *dempsi*, *prompsi*. Cur vero componimus *etiamsi*, neque dicimus *etiampsi?* par ratio vtrobique est. Et apud Spon. in Misc. pag. 36. inscriptio est V E T V S T A S C O N S V M S E R A T.

Vides quam non vniuersalis regula Prisciani sit lib. x. *In M O desinentia, si vocalis longa antecedat O, in* P S I *conversa proferunt præteritum, vt, sumo, sumpsi; promo, prompsi; demo, dempsi; como, compsi. Hæc autem S I in T V M convertentia faciunt supinum;*

vt

vt sumo, sumpsi, sumptum; promo, prompsi, promptum; cetera. Sed quasi pœniteret rationis de *longa* vocali antecedente, ipse sibi mox obiicit verbum breui vocali *emo*, & ad laxiorem rationem confugit. E M I *vero*, inquit, E M P T V M *facit*, *quod ideo adsumpsit P*, *quia non potest M ante T sine P inveniri euphoniæ caussa*. En aliam inconstantiam! Priscianus ducit *mpt* ex præteriti *mpsi*: contra Papirianus pag. 2292. *mps* probat ex *mpt*. S V M P S I, inquit, *quæritur*, *an possit sine P sonare? Sed quia & in alia declinatione P respondit*, *quum dicimus sumptus*, *sumpturus; necessario per P scribi debet*. Frequentior vsus in his est cum *P*, nec vero altera scriptura sine *P*, est mala aut damnanda. Etiam in aliis olim *P* nonnulli adiecerunt, vt *temptare*, pro *tentare*, quod vero parcius approbatum fuit perinde, vt quidam M ante digamma mutarunt, Q V A N V I S scribentes, Grut. pag. 408. 658. num. 10. sine applausu eruditorum.

Q littera Latina est: an necessaria, nonnulli dubitarunt, quod per *K* vel *C* suppleri possit, vt quum *cocus* scribitur, & *cotidie;* ac ipsum *quum* in *cum* mutatur. Vide Velium Longum, vetustum grammaticum, pag. 2218. Nihilominus receptum Q antiquitus fuit, nec facile mouebitur loco, quem possedit. Habet autem cum antecedente & cum subsequente littera controversias. Aiunt mutare præcedens *n* & *d* in *c*, videlicet in *ecquid* & *quicquid*, & similibus. Prius si ex *en* est, vt grammatici volunt, mutatio facta est; nulla autem, si ex *ecce:* posterius magis dubitatur. Marius Victorinus pag. 2460. *Quicquam*, *Quicquid*, *& Quocquod*, *prima syllaba quoties habuerit D*, *id vos præcidite*, *& superponite C*. Quum vero *Quocquod* illud horridum sit cultis auribus, *Quodquod* suaue & iucundum; cadit, quod vulgo fuit positum, non posse *D* ante *Q* Latine pronuntiari.

Immo Manutius ex Interamnate marmore illud QVIDQVID, de quo maxime dubitatum fuit; & ex Mediceo Virgilio approbauit: & in Gruteri inſcriptionibus QVIDQVID pag. 411. num. 3. & pag. *691*. n. 8. reperitur. Inuenio tamen etiam QVICQVID pag. 203. in lege agraria, ſi cum fide & curate illa tranſcripta eſt.

M etiam littera prohibetur a multis, ne proxime ante *Q* conſtituatur: qui iccirco ſcribunt *quicunque*, *vbicunque*, *vtrunque*, *vtrinque*, & ſimilia. Beda Orthogr. pag. 2344. QVANQVAM *prior ſyllaba* N *habere debet*, *non M*. Ridicule Cledonius pag. *1932*. diſtinguit, & *quanquam* coniunctionem dicit: *quamquam* pronomen. Si enim pronomen non offendit Latinas aures, cur horrent eæ coniunctionem, quæ vox eadem, ſuamque notionem ex pronomine ducit? Placet auribus *namque*, *idemque*; *in vtramque partem*, quod ſic etiam veteri lapide, Grut. pag. 207. legitur: non, *nanque*, *idenque*, *vtranque*; & in Caiano cenotaphio VNIVERSORVMQVE, EODEMQVE; in Ouidii verſu *cælumque videre juſſit*: num dicemus vero *eodenque*, *cælunque*? ſicut ingrate legitur ex ſæculo Antoninorum inſcriptione pag. 408. QVENQVE. Nihil ergo obſtat, quo minus *quicumque*, *plerumque*, *vtrumque*, *vtrimque*, & *tamquam*, *quamquam* recte ac ordine ſcribamus. In vetuſtis tabulis Grut. pag. 203. & 512. QVEICOMQVE, ἐρχ…; clare in Caiano cenotaphio, & Romano lapide apud Spon. Miſc. pag. 219. QVICVMQVE. Virgilius, ex antiquis codd. correctus, Æneid.II.v.*61*.

-- -- *in vtrumque paratus:*

& lib. VII. verſ. *566*.

Vrguet vtrimque latus nemoris.

Quod vero *Q* veteres pronuntiabant vt *K*, ſcribebant etiam PEQVDES Grut. pag. 202. PERSE-

SEQVTIO pag. 206. PEQVNIA pag. 507. 509. 628. MEQVM p. 817. Deinde V, necessarium quasi, addiderunt inter *Q* & quamcumque vocalem insequentem, vt *quis*, *quando*, *quo*: quæ interueniens V littera vocalis sit an consona, grammaticorum quæstio est. Velio Longo consona est p. 2223. quia, si vocalis esset, *quis* non esset breue, quum duæ vocales in vna syllaba productionem inferant. Contra, si consonans, prima in *equus* longa foret positionis lege. Vides difficultatem, quam elabi forsan licet, si nec consonam nec vocalem per se dicamus esse, sed litteræ Q facilioris pronuntiationis caussa adiectam. Agnoscit Velius, sufficere *V* vnum auribus in *equs*; rationem autem exigere duo, quia in obliquis casibus vocalis mutetur: quo nihil probat, vti ex *cocus*, *coquus* manifestum est.

Tandem *X* Latinum Romani olim cum *S* adiuncto scripserunt. Gruterus in vetustis tabulis & fragmentis pag. 184. MAXSVMVS: p. 205. PROXSVMVS: p. 204. DIXSERVNT: p. 804. VIXSIT: p. 640. VXSOR. Et cenotaph. L. Cæs. DEFIXSO. Postea *S* neglectum est, quum *X* per se *C S* valeat: quod vero grammatici longius, quam decebat, ad verba etiam cum *EX* composita, quorum prima *S* est, pertraxerunt, illud *S*, tamquam superfluum, abiicientes, v. g. *expecto*, *existo*, *expiro*, *exequor*, *extruo*, *exulto*, *exilium*. Sed Quintilianus etiam, sæpe dicto loco, adnotavit, *exspecto* scribendum esse, vt ab altero, quod a *pecto* est, distinguatur. Nec tantum discriminis caussa *S* seruandum est, sed ex vsu etiam meliorum temporum. Manutius enim ex veteri lapide probauit *exstare* seu *exstitit*: & ex aliis *exstruxit*, *exstructum*, *exsoluimus*: ex Carpensi seu Mediceo Virgilio *exsaturata*, *exsudare*, *exsuperare*: & ad horum rationem componit

ex-

exscribere, *exsilire*, *exsulare*, *exsurgere*. Cæsellius pag. 2315. EXSPECTO *S litteram necessario retinet*. *Item* EXSCREO *cum S*, *a screare fuit; si sine S*, *a creare*. EXSILIVM *quoque cum S scribi debet*: --- *similiter* EXSCVLPO *&* EXSISTO *per S*: --- EXSEQVIAE *S habent*. Terentius Scaurus p. 2258. quum questus esset, detractione *scribendi rationem corrumpi*; subdit exempla, *exulet*, *expectatus*, quæ *adiecta S littera debeant scribi; quoniam abiecta præpositione saluum esse illis* (ab S incipientibus) *initium debeat*. Adde Priscian. lib. 2. pag. 571.

MVTATIO PRAEPOSITIONVM IN COMPOSITIONE.

Compositio verborum fit per præpositiones, quæ partim integræ manent, partim mutantur postrema littera, quæ se primæ verbi, quocum componantur, accommodat. *A*, *Ab*, *Abs*, ejusdem notionis, distinguuntur compositione. *A* hæret incipientibus a *M*, vt *amolior*, *amoveo*: *A B* plerisque seruit tam consonantibus, quam vocalibus, vt *abeo*, *abire*, *abortus*, *abutor*, *abdo*, *abduco*, *abiicio*, *abiuro*, *ablego*, *abnocto*, *abnormis*, *abnuo*, *abripio*, *abrogo*, *abrumpo*, *absimilis*, *absoluo*, *absumo*: sed *Absum* in præterito variat *afuit*, quod tamquam in MSS. crebrum, doctioribus placet; & *abfuit*, in aliis quoque codicibus repertum. Consule Nic. Heinsium ad Prudentii Eulaliam v. 125. & Io. Andr. Bosium ad Corn. Nepotis Agesilaum cap. v. Ante F mutatur *B* in *V*, in *aufero* & *aufugio*. A B S incipientibus a C & T præponitur, vt *abscedo*, *abscondo*, *abstineo*, *abstrabo*, *absterreo*.

A D mutationibus variis & sæpe dubiis subiicitur. Cedit ante C consensu omnium. Dicimus enim *accedo*, *accendo*, *accipio*. Est quidem ADCENSVS in Auximate inscriptione apud Grut. pag. 68. num. 3.

sed

sed non vetustissima, quod vox *communicipes*, quam habet, euincit: alibi vero ACCENS pag. 460. n. 13. & ACCENSVS pag. 586. num. 6.

Ante D manet, vt *addo*, *adduco*.

Ante F res dubia est præpositionis *AD*. Manutius in *Aggere*, censet etiam *Afficio*, *affinis* scribendum esse *ob pronuntiandi suauitatem*. Priscianus lib. 2. pag. 569. *F sequente, rationabilius in eam D conuerti, vt Affectus*. Contra Agrœcius p. 2273. *AD corrumpitur, quando eam muta sequitur: integra permanet, quando semiuocalis, vt est adficit, adripit*. Et Cæsellius pag. 2318. *Sonat D littera & adscribitur, quum F consonanti adiuncta est, vt adfluo, adfuturam, adfero*. Quod inscriptionum exempla confirmant, *adfinis*. Grut. 494. Spon. p. 52. *adfectus* Grut. 494. n. 4.: *adflictus* ibidem: *adfuerunt* p. 117. 118. 121: ex posteriore æuo sæpe ADFECTIO p. 459. 4. p. 752. 2. p. 844. 7: in raris est AFFLICTVS p. 686. AFFECTIO p. 807. 12.

AD ante G grammatici censent mutari, *aggero*, *aggredior* scribentes. Agrœcius p. 2273. *Attollit*, *aggerat scribendum est*. *In compositione enim AD corrumpitur, quando eam muta sequitur*. Cassiodorus pag. 2319. ex Prisciano: *Aggero, per G scribendum, & aggregatus; non per D*. Sed nihil dissonum est, si etiam ad mutam maneat, & vix alia, quam euphoniæ ratio hic adferri potest. At Festus etiam *adgressus* scripsit, & in iuris Romani codice *adgressores*: in Virgilio ex MSS. correcto, *adgredior*, *adgreditur*: in eodem quidem est Aeneid. IV. 197. *aggerat iras*; & lib. III. 63. *aggeritur*: id vero euphoniæ dandum est, quia horrent aures *adger*, quod ab *aggerendo* est, maluntque audire *agger*, id est terra aggesta. Inscriptio sub Elagabalo pag. 163. 8. AGGERIBVS MARINI OPERIS.

AD ante L ambiguæ sortis est. Nunc enim integrum

grum feruatur, nunc patitur immutationem; & vtrumque meliore æuo. Inſcriptione ſub Auguſti imperio facta (Grut. pag. 107.) legitur ALLEVARVNT: & ne errorem deſcribentis putes, in ipſo Caii cenotaphio Piſis ſcriptum cernitur ALLATVS NVNTIVS: & Traiani tempore, ALLECTVS *inter prætorios:* & Spon. Miſc. p. 57. ALLECTI IN ORDIN. DECVRION. Contra ſub Veſpaſiano Grut. pag. 453. ADLEVAVIT *annonam:* ſub Seuero pag. 163. 8. ADLVENTIBVS *maris fluctibus* (ſic Spon. p. 270. emendauit: Gruterus enim *maris adluentis fluctibus*) & Varro *adlectus* lib. v. quod & ſæpe in Grut. inſcriptionibus, & Sponii pag. 184. ex Antoninorum æuo; & vetuſtiori ADLEGANTVR, pag. 52. Pondus addit toties in nummis laudata *adlocutio*, nec iis tantum poſterioribus, ſed Caligulæ etiam, Neronis, Galbæ, Domitiani, Neruæ, quibus expreſſum eſt ADLOCVT. COH. item ADLOCVT. AVG. Vide Vaillantii Cæſares. *Adlicit* Pompeii Feſti eſt. Virgilius emendatior agmen claudat ex Aen. VII. verſ. 117.

Nec plura adludens.

Idem tamen Aeneid. I. verſ. 169. *vnco*

-- -- non alligat ancora morſu:

Quod & Varronis eſt lib. IV. de LL. p. 33. Dandum ſcilicet aliquid eſt auribus, nec mos aut regula vbique tenetur in eiuſdem generis vocibus, ſed prout vſus admiſit in ſingulis. Priſcianus lib. II. pag. 569. *Quæ ſit differentia euphoniæ, vt, quum eadem conſonans ſit ſequens, in aliis transferatur D, in aliis non; ſcire non poſſum.*

A D ante *M* manet, vt *admoneo*, *admiror:* nec placet Bedæ *ammoneo*, principio Orthographiæ.

Ante *N* variat. Grut. pag. 684. ADNITENS. Virgilius Aen. I. 148. *Triton adnixus*. Et lib. IV. 613.

terris

terris adnare. Eodem lib. verſ. 128. *adnuit:* & lib. IX. v. 625. *adnue cœptis*. Ipſe Priſcianus, amantior euphoniæ & mutationis, dicto iam loco: *Frequenter tamen inuenimus, F, vel N, vel L, vel R, vel S ſequentibus, D ſcriptam: vt, adfatur, adludo, adrideo, adnitor, adſumo*. Et Agrœcius pag. 2271. *adnuntiatur*. In Romano iure frequens *adnotare*, *adnotatio*. Interim vulgus, *annuo*, *annoto*, *annitor*, *annuntio*. Quid vero de *agnoſco* & *agnatus?* an ſunt pro adnoſco, adnatus? In Pandectis *adgnoſco*, *adgnaſci*, *adgnatus*. quod Taciti libri etiam referunt, annal. III. cap. XLI. *adgnoſcendum ſe præbuiſſe:* & lib. IV. cap. XXXIV. *adgnitæ*. Fauet Priſcianus prædicto loco: *notus, gnotus antique, vnde ignotus: noſco, gnoſco, noui, gnoui*. Citant Cæcilium pro *gnoſco*. Quis vero præterea dici obſeruauit *gnoſco*, *gnovi*, *gnotus*, *gnaſcor?* nouimus *gnatus* per proſtheſin factum: cetera ignoramus. Et quod caſtigatiſſimi auctores, qui præpoſitiones diligentiſſime ſueuerunt conſeruare, Virgilius & Prudentius, a ſummis criticis ex vetuſtiſſimis membranis perpurgati, *agnoſco* tenent; nolumus in hoc verbo aliquid mutare. Hæc ita diſputari poſſunt: interim non nego Cæcilii *gnoſco* a Diomede prolatum: nec repugno Taciti ac iuris Romani libris.

AD ante *P* olim ſe accommodauit: poſtea, æuo medio, ſeruari cœpit. Gruterus ex vetuſta lege pag. 628. VIATOR APPAREAT. Et veteri tabula pag. 291. 294. APPELLATVS. quod ſub Auguſto pag. 136. & ſub Nerone p. 117. ſic repetitum eſt. In Ancyrano monumento, itidem Auguſti æui, APPELLARI & APPELLAVERVNT: & in lapide Romano Grut. pag. 755. 4. APPLICARI. Poſteriores ſeruarunt *ad*. Grut. pag. 406. 1. ſub Conſtantio & Iuliano ADPROBANTE *ſenatu*. Et p. 647. 6. ADPENSVS,

SVS, cum signis nouitatis. Pandectæ habent *adprobare*, *adponere*, *adpendere*: & contra, *apparere*, *appellare*. Taciti est *adpugnare*.

A D ante Q seruatur integrum in lapidibus. Grut. pag. 583. & Reines. p. 362. HIC ADQVIESCIT. Adde Reines. 692. Iterum Grut. p. 177. in arcu aquæ Marciæ: ADQVISITO *fonte*. Et sub Traiano, Manut. pag. 28. ADQVIS. Et Aeneid. IV. v. 175.

-- -- *viresque adquirit eundo;*

vbi Pierius: *Antiqua pæne omnia exemplaria seruant præpositiones in compositis*. Vulgo scribunt *acquiescere*, *acquirere*.

A D ante R etiam inconstans est. Priscianus lib. II. post initium: *frequenter inuenimus adludo, adrideo:* ipsi vero *arrideo* placet. Agrœcius p. 2273. *Ad*, *præpositio*, *integra permanet*, *quando semiuocalis sequitur*, *vt est Adficit*, *adripit*. In iure ciuili scriptum est *adrogare*, *adrogatio*: id quod etiam in Taciti libris, præsertim a Freinshemio & Theod. Ryckio ad membranas emendati, seruatur, *adroganti moderatione*, annal. I. cap. VIII. *adrogantiam oris*, lib. V. cap. III. Idem annal. I. cap. LXXIV. & lib. III. cap. L. *adrepit:* in Heinsii castigato Prudentio Psychom. ver. 443. *adridere* est: e contrario in Vincentii hymno 468. *arripit;* adu. Symmach. II. vers. 1121. *arripe:* si quis alius vero codex præpositionum integritatem vindicat, is Prudentianus est. Et Virgilius ad membranas purgatus *arrepta tellure*, lib. X. 298. & *arrepto tempore* lib. XI. 459. Idem Aen. I. v. 152. *arrectis auribus:* & lib. II. 205. *arrecta pectora*. Scilicet aurium caussa in nonnullis horum aliquid cedendum est.

A D ante S plerumque se conseruat. *Adsignare* tritum in antiquis monumentis est: Gruteri vetusta tabula pag. 512. ADSIGNATVS sæpe; & eadem

æta-

ætate fragmentis pag. 203. 205. hoc verbum cum D ſcriptum eſt : item pag. 206. ADSIGNAVERVNT, & Ancyrano marmore, ſerie 3. ADSIGNAVI, ac nummo Traiani REGNA ADSIGNATA. Sic quoque ADSERIT & ADSERTOR eſt apud Grut. p. 341. & 603 : & apud Reineſ. p. 608. ADSEDIT : p. 692. ADSEQVETVR : apud Spon. p. 98. ADSISTENTIBVS. Lis autem eſt ſequente duplici conſonante. Priſcianus lib. 1. pag. 560. *Subtrahitur* (D) *quum ſequens ſyllaba ab S & alia conſonante incipit, vt aſpiro, aſpicio, aſcendo, aſto*. Et Velius Longus p.2225. *Eſt etiam vbi neceſſe eſt D litteram interire, nulla alia ſubſtituta, vt in eo, quod eſt aſpicio, aſcendo*. Quod ſuum vir ſummus facit Henricus Noris, vt illud ASPICIENDI in Lucii cenotaphio tueatur : cui conſenſionem aliorum lapidum adfert, Grut. p. 653. 8. EN ASPICE, & p. 655. 1. QVEI ASPICIS. Nec vero valida Priſciani ratio eſt, quia in aliis etiam minus dubitatis S cum alia conſonante ſubiicitur : *adſtare* Feſti eſt : *adſciſcere*, *adſcribere*, *adſpirare*, *adſtringere*, Legum Romanarum : *adſtruere* Agrœcii : e quibus *adſciſcere*, *adſcribere* ipſe Manutius defendit, præpoſitionum integritatis alias parum ſtudioſus. Idem vero adfert p. 15. ex Tiburtino lapide ASCENSV, quod contra *adſcendere* eſt. Tamen & ipſum *adſpicere*, *adſpectus* in emendatiſſimis Taciti libris retinetur, annal. XI. cap. XXXII. & lib. XIV. cap. LI. ac alibi. Adi Dauſquium in *Adſciſco*, qui odioſum ſigmatiſmum vocat, ſi *D* ex talibus eiiciatur.

Tandem *AD* ante *T* quoque examinandum eſt. Manutius pag. 89. *Attuli, non Adtuli ; & ſimilia, aurium ſenſu comprobante, nec diſſentiente Terentio Scauro, antiquo grammatico, veteribuſque libris*. Scauri hæc ratio eſt p. 2260. quia *ex ſemiuocalibus geminent*

præ-

præpositiones primam sequentis verbi litteram, vt effatus; item in mœis, attulit per T, & attigit, & attinuit. Contra Grut. pag. 16. ex vetusto lapide Sertoriani belli A D T V L I T: & ex alio etiam satis vetere pag. 328. A D T R I B V E N D A M: & de Cæsare Strabone inscriptio apud Manutium p.28. ADTR. IVD. Festi Pompeii sunt *adteslata, adtegrare, adtritum, adtubernalis:* Varronis lib. IV. & V. de LL. sunt *adtributum, adtingat, adtentare,* quod in Legibus Romanis *adtemptare* scribitur. Nihilominus in vetusto fragmine apud Grut. pag. 507. legitur A T T I G E R E T, id est *attigerit:* & p. 926. ex VIII. ludis sæcularibus A T T I G I T: quæ ratio posteriori æuo magis magisque inualuit.

Hactenus de præpositione *A D* in compositione: sequitur *C I R C V M*, quam grammatici aiunt *M* amittere, si vocalis sequatur: vt *circuitus*. Sed sæpius seruatur, & recte dico *circumago, circumactus: circumeo, circumequito*. Papirianus grammaticus apud Cassiodorum p. 2294. distinxit inter scripturam & pronuntiationem. *Circum, inquit, præpositio, sequentibus vocalibus, M litteram in enuntiatione amittit; in scriptura seruat*. Sed, vt vidimus, nec in enuntiatione semper, immo ne sæpe quidem amittit. Pronuntiamus enim bene *circumago, circumegi*. Freinshemius Curtiano Indice vbique *m* seruandam censet, etiam in *circumire, & circumitus*, quod in vetustis ita libris esset. Sane Varro scripsit *circumitus:* & Suetonii Cæsare c. XXV. in optimis codicibus est *circumitus*. Nolim vero *circuitus* abiicere, cuius forma, saltem in metro, necessaria videtur. Prudentius Symmach. I. vers. 319.

-- -- terram breviorem
Dicere circuitu.

Nihil vero agunt, qui ante plures consonantes *M* in *N* convertunt, scribentes *circundare, circunferre, circun-*

cun-

cunspicere, *circunstare*, *tandiu*, *nanque*, quia putida hæc & horrida: grata vero & suauia *circumdo*, *circumfero*, *circumspicio*, *tamdiu*, *namque*.

CON præpositio ante vocalem *N* amittit, vt *coæquare*, *coeo*, *coire*, *coortus*; quo etiam adspiratio referenda, *cohæreo*: ante consonantes plures, etiam ex vocalibus ortas seruatur integra, vt *concido*, *conduco*, *confero*, *congero*, *coniicio*, *connecto*, *conquiro*, *conseruo*, *contero*, *conuoluo*: ante alias mutatur, sed ante quasdam plerumque; secus ante ceteras: Sunt autem hæ *B*, *L*, *M*, *P*, *R*, quibus videtur *N* accedere. Nam *cognatus* dico & *cognosco*, num a *gnascor*, *gnosco*, quæ supra dubitauimus? neque a *gnatus* i. e. filius, quia sic *congnatus* scribendum esset, quod *N* ante *G* manet, vt *congero*, *congrego*, *congruo*. Reliquum ergo est, vt sint ex *con* & *natus*; it. *con* & *nosco*, *N* mutato in *G*: in aliis enim seruatur, vt *connecto*, *connitor*, *connumero*.

Ante *B* mutatur in *M*, vt *combibo*, *comburo*. Codices autem Prudentii *combibit* Hamartig. *609*. & alibi.

Ante *L* sæpe manet in antiquis inscriptionibus, quibus est CONLAPSVS VETVSTATE. Grut. pag. 7. 48. 51. 173. 187. & CONLATA STIPE, in ponte Tagi ex Traiani æuo: AERE CONLATO pag. *426*. 447. 457. & apud Sponium sæpe. Sic *conlibertus*, *conliberta* in lapidibus: item *conlocare*. Grut. pag. 40. n. 11. STATVAM CONLOC. Adde 460. n. 4. & Spon. pag. *294*. Et CONLVDENTIBVS *digitis*, Grut. 647. *6*. Sed hæc non sunt perpetua, verum etiam ex Traiani sæculo habemus STIPE COLLATA apud Reinef. class. 11. inscr. xcIII. & Grut. p. *645*. & *964*. *984*. *987*. COLLIBERTVS, & pag. 58. n. 4. sub Diocletiano, COLLAPSVM; etiam pag. 100. n. *6*: item COLLOCARE pag. *164*. n. *6*. in quibus euphoniæ & auribus seruitum est. Et *colle-*

gium fere ſemper ſcriptum. Vide poſt Gruteri Inſcriptiones, totam ſect. 11. Sponii Miſcell. vbi innumera exempla exſtant.

Ante *M* tranſit *con* in ſimilem, vt *commercium*, *committo*, *commoueo*, *communio*. Qui ſecus pronuntiauerit, aures offendet. Ante P itidem in M plerumque vertitur, vt *comparo*, *compertus*, *compono*, *computo*. Auguſti æuo in Lucii Cæſaris cenotaphio ſcriptum COMPONANTVR: Grut. p. 474. 1. CONIVGI INCOMPARABILI. Tamen etiam, ſed poſteriori æuo, vt videtur, *conparare* ſcripſerunt pag. 814. 2. & 827. 2. & *conprobare* pag. 647. 6. & Aeneid. III. 474. *conpellare* in ſcriptis & cum cura editis.

Ante R in ſimilem mutat *con* ſuam extremam, vt *corrado*, *corripio*, *corrigo*, *corrumpo*. Grut. p. 128. 5. *ædiculam vetuſtate* CORRVPTAM. Et prouinciarum ſeu Italiæ partium CORRECTORES paſſim laudantur in æui mediocriter poſterioris inſcriptionibus, nuſquam *conrectores*. Lucretii autem libris omnia ſecus ſe habent, *conradens*, *conrepta luce diei*, *conrepunt*, *conrident*, *conripuit*, *conruit*, *conruptus*. Vide Gifanii, Creechii & aliorum Indices. Sed pauci imitati ſunt: & Prudentii editor, Nic. Heinſius, preſſe MSS. ſecutus, & cetera integritati præpoſitionum fauens maxime, *corripit*, *corrupit*, *corruit*, *corrigens* legit. Par ratio eſt Plautini *conruſpari*, apud Feſtum; quod in obſoletis relinquitur: *conregnare* autem cadentis eſt Latinitatis. Vtique auribus aliquid, auctore Cicerone, dandum eſt, nec vltra exempla probatiora promiſcue omnia imitanda: quum nec illis quidem, quæ videntur probatiora, vbique inſiſtendum ſit.

Præpoſitiones E & EX partiuntur compoſitiones. Dicimus *ebibo*, *edico*, *educo*, *egero*, *elicio*, *emungo*, *emu-*

emunio, *trado*, *eripio:* cetera *ex* poscunt, *excipio*, *excutio*, *excrucior*, *expono*, *explico*, *exquiro*, *exsequor*, *exstruo*, *extrico*, *extrudo:* ante F in consimilem convertitur, *efficio*, *effugio*, *efflo*, *effodio*, *effundo*. Archaismus enim est, quod in Rostrata Duilii columna legitur EXFOCIONT, hoc est effugiunt. An S vero seruari post *X*, atque sic etiam post *ex* possit, supra disputauimus pagina 25. Servandum omnino est, atque sic EXSEQVI legimus in Lucii Cæsaris cenotaphio extremo: EXSTRVERE Grut. pag. 61. n.3. & pag. 110.7. EXSPECTAT. ET VOTIS p. 109. 3: & proprium nomen *Exspectatus*, pag. 74. 1: & EXSVLTANS Spon. p. 99. Misc. Non igitur curamus, quod etiam *extrui* & *extructus* aliquando legitur Grut. p. 163. 164. 429. 669.

IN præpositio & negatio fatigat orthographiæ studiosos. Ante litteras *C D F G H Q S T* salva res est: e. g. *incido*, *induco*, *infigo*, *ingero*, *inhæreo*, *inquiro*, *insisto*, *intingo:* dubia ante ceteras. In lapidibus enim INLATIS *coronis* Grut. 124. *arcæ* 424. 12. Varro IV. de LL. *inlicio:* Festus *inlicium*, *inlicitator*, *inlitterata*. Inscriptiones passim *inlustris* & *inlutterre:* Grut. pag. 234. Vespasiano dicata inscriptione. INMVNITAS: & pag. 694. INMATVR. ac vet. tab. Grut. p. 106. 107. 506. INPERIVM: etiam *inpensa* pag. 243. itidem ex Vespasiani æuo; & pag. 63. 343. *inpensa:* & *inpendia* pag. 62. n. 8: *inperfectus* pag. 749: in vetusto marmore Neapolitano p. 207. bis INPONITO: & pag. 823. INRITA VOTA: vt antiquos codices manuscriptos taceam. Vnum addo Augusti ætate scalptum exemplum in Caiano cenotaphio INPROVISAE *calamitatis:* ad quod ὁ πάνυ Henr. Noris pag. 487. ita commentatus est: *Apud antiquos quoties præpositio IN alteri voci, a P incipienti, iungebatur, neu-*

 ti-

tiquam N litteram in M mutabat. Idem character in Virgilii codice Mediceo seruatur. Lib. 1. Aeneid. v. 599. INPROVISVS *ait: & lib. 11. v. 182.* INPROVISI *aderunt.* Addit ex supra citata tabula (Grut. p. 207.) *quod* INPROBARINT, INPROBVM *esto.*

Præclara hæc omnia & speciosa: quo minus tamen in vniuersum adsentiar, alia monumenta, partim æque antiqua, mihi obstant. Vbique in nummis & lapidibus est IMPERATOR, non *inperator:* in Ancyrano marmore *imperium*, *impense*: & eadem vox *impensa* sæpe apud Grut. pag. 105. 466. 487. & *impendium* pag. 55. 483. & ex Traiani imperio Spon. Misc. pag. 181. DANTE IMPENsas: & in arcu aquæ Marciæ pag. 177. Grut. IMPEDITAM.

De *In* ante *L* tanto res est difficilior, quanto pauciora sunt, quæ opponantur antiquitatis argumenta. Aldus Manutius ad iudicium aurium prouocat. *Illustris, inquit, malo, quam Inlustris; vt Illectus, quam Inlectus; Illudo, quam Inludo. Cur enim non consulatur auribus? quarum iudicium superbissimum dixit Cicero in Oratore* (cap. XLIV.) *Vt omittam, Scaurum, veterem grammaticum, idem sensisse.* Scauri pag. 2260. de *mutatione nouissimæ litteræ præpositionum* hæc regula est: *Quoties a liquida littera sequens cœperit, vertitur in eam, cui liquida præposita fuerit.*

INTER vbique manet saluum in compositione: in solo verbo *intelligo* cedit sequenti liquidæ. Papirianus pag. 2294. *INTER præpositio in vna voce, sequente L littera, R in eamdem mutat, vt Intelligo; ceteris sequentibus integra manet.* Quod etiam in iis libris obseruatur, quorum editoribus quam maxime mutatio præpositionum inuisa est. Lucretius lib. VI. verf. 16. *intellexit:* Prudentius ad Symmach. II. verf. 1035. *non summa intelligit aure.* In ceteris,

ris, quamlibet ab *L* incipientibus, manet præpositio integra, vt *interlabi*, *interluceo*, *interlitus*.

O B præpositio facile, ac quasi necessario, ante certas litteras mutatur. Ante C, vt *occido*, a *cædo* & *cado*; *occubo*, *occumbo*, *occurro*; ante *F*, vt *offendo*, *effero*, *officio*, *offundo*. Sed tamen suetum *obfusco*, & *obfirmo*. Ante G ambigue, *obgannio* & *oggannio*; *oggero*. Ante P cedit simili, vt *oppono*, *opprimo*, *opprobrium*, *oppugno*. In ceteris manet, vt *obdo*, *obiicio*, *oblecto*, *obligo*, *obluctor*, *obmutesco*, *obnitor*, *obnubo*, *obrepo*, *obruo*, *obseruo*, *obsideo*, *obtineo*, *obuerto*. De mutatione *B* in *P* contra rationem facta, solius euphoniæ caussa, vt *opsequens*, *optinebit*, dictum supra est. Papirianus dicto loco: *O B præpositio interdum ponitur plena, vt est obire, oberrare: interdum in eamdem litteram transit, a qua sequens sermo incipit: vt offulsit, ommutuit, opposuit*. Cetera se bene habent: *ommutuit* autem ingratum & inauditum est.

P E R, vt plurimum manet: ante solam *L* capit detrimentum. Priscianus lib. x post initium: *In compositis quibusdam inuenio R in L conuerti, vt Intelligo, pelliceo, pellego, pelluceo*, Verum est in *pellicio*, quod vbique ita scribitur. Festus: *Pellexit, in fraudem induxit*. Lucretius lib. vi. vers. *999*.

-- -- *quæ ferri pelliciat vim:*

non æque *pelluceo*, licet tritum *pellucidus* sit. Ouidius lib. iv. Metamorph. 411. *perlucentibus alis*, etiam Heinsii editione. Seneca de Const. Sap. cap. xviii. *Hæc ipse perlucidus, crepidatus, armillatus*. Mira sane hæc res est. Omnes dicimus *perluit*, non *pelluit*: cur ergo non *perlucet?* Et alibi *per* ante L remanet; vt *perlabitur*, *perlatum est*. quis ferret *pellatum?* Grut. pag. *36*. extr. PERLATVM *libens posuit*. Minus gratum *pellego*. Terentius Scaurus quidem pag. *2260*. *Pellego, omnes antiqui dixerunt, non perlegere. Vnde &*

apud Virgilium legendum (Aeneid. VI. 34.) *Pellegerent oculis*. At Servius, & optimus quisque liber *perlegerent*.

POST quoque aliquando mutatur. Cicero in Oratore cap. XLVII. *Pomeridianas quadrigas, quam postmeridianas, libentius dixerim*. Dum dicit *libentius*, fatetur quosdam dixisse *postmeridianus*. Quintilianus lib. III. cap. I. *postmeridianis scholis*. Sic MS. Bodl. & Aldus, & vir exactissimus Vlricus Obrecht, qui castigatissimum ex MSS. Quintilianum in lucem edidit. An etiam in *polluceo* mutatum? secus Varroni videtur lib. V. de LL. & Vossio in Etymol. qui aliunde deriuant. Eadem ratio in *polluo*. Vide idem Etymologicum. In ceteris manet, vt *postferre*, *postliminium*, *postponere*. At *porrigere* non a *post*, sed a *porro* est secundum Festum in fragmento Farnesiano.

Tandem *SVB* succedit, quae etiam subiecta mutationi est ante C, F, G, M, R. Dicimus *succedo*, *succ*[illegible]*io*, *succumbo*, *succurro*, *succutio*, quae satis certa sunt; aliter autem *suscipio*, quod non a *sub* est, sed a *sus* siue *susum*: nec dubitatur de F, vt *sufficio*, *suffigo*, *suffio*, *suffundo*. Exempla ante G sunt *suggero*, *suggredior*; nisi quod veteri inscriptione apud Grut. est *suo lactante* & SVBGVLARI. De M lis maior est. Cicero praedicto loco: *adiuncti verbi primam litteram praepositio commutauit, vt subegit*, SVMMVTAVIT, *sustulit*. Festus, *summissior*. Gruterus iam dicto loco, *consuetudine* SVMMOTA. Et Horatii II. oda XVI. *summouet lictor*. At libentius dicit quisque *submersus*, quam *summersus*: cur non pariter etiam *submouet*, *submutat*, *submittit*? Sunt haec in aliis libris. Virg. ecl. I. *submittite tauros*. Aeneid. I. verf. 63. *submersas obrue puppes*: lib. VII. 226. *submouet Oceano*. Ante P vertitur in illam, vt *suppetit*, *supplex*, *suppono*, *supporto*. Ante R dicunt *surrigo*, *surripio*, *surrogo*. Quod vero non di-

dicunt *ſurruo*, ſed *ſubruo*; non *ſurrepo*, ſed *ſubrepo*; non *ſurrideo*, ſed *ſubrideo*; cur non pari modo *ſubripio*, *ſubrogo*? Grut. pag. 589. SVBREPTA *eſt oculis*. Prudentius Apotheoſ. 485. *ſubrepſit*: & Pſychom. 166. *ſubridens vultu*. Tacitus Annal. 1. cap. 11. *de prætore ſubrogando*. In ipſo *ſurrigo* præteritum *B* repetit, forte vt diſtinguatur a *ſurrexi*, quod a *ſurgo* eſt. Suetonius Vitell. c. XVII. *mucrone gladii ſubrecto*. Ante *T* non in *S* convertitur, & *ſuſtineo*, *ſuſtento*, *ſuſtulit* ab *ſus* ſunt; ſed manet, vt *ſubtero*, *ſubticeo*, *ſubtraho*. Ante alias litteras etiam manet *B*, vt *ſubdo*; *ſubeo*, *ſublego*, *ſubnitor*, *ſubſequor*, *ſubſiſto*.

Denique *TRANS* & *TRA*, præpoſitio, in compoſitis etiam variat. Velius Longus pag. 2227. TRANS, *præpoſitio*, *non nullam habet obſeruationem*. *nam interdum plena eſt*, *vt* tranſtulit: *interdum minuitur*, *vt* traiicit, traduxit: *nec non ab aliis plene ponitur*; *ab aliis lenitatem intuentibus*, *minuitur*, *vt in eo*, *quod eſt* tranſmiſit *&* tramiſit: *alii* tranſpoſuit, *alii* trapoſuit. Cæſar vt plurimum ſervavit integram: nec modo cum aliis dixit *transferre*, *transfugere*, *tranſgredi*, *tranſmittere*, *tranſportare*, *tranſuerſus*, *traſuehere*; verum etiam *tranſdo* ſæpiſſime, vt tamen etiam *trado* aliquando dicat, & *tranſduco*, *tranſiicio*. Donatus in principium Phormionis: *Tranſdere veteres ſonantius*, *quod nos lenius dicimus Tradere*: *vt Tralatum*; *nos translatum e contrario*. Eſt etiam veteri inſcriptione apud Manutium CORPORIBVS TRALATIS. Difficilior res in verbis ab *S* incipientibus, ſitne in ea compoſitione *trans* an *tran* ſcribendum, v. g. ante *ſcando*, *ſcribo*, *ſcindo*; an plura ſint, neſcio. Delicatius auditur *tranſcendo*, *tranſcribo*: nec vero video, quid obſtet, quo minus plene dicamus *transſcendo*, *transſcribo*. Ante vocales non mutatur, vt *transeo*, *transadigo*.

ADSPIRATIO H.

Adſpiratio ſiue *aſpiratio*, vt malunt alii ſcribere, de qua diſcrepantia ſupra dictum; eſt figura ſiue ſignum *H*, de quo quærunt grammatici, ſitne littera nec ne. Priſcianus ſub initium libri 1. *H aſpirationis magis eſt nota, quam ſit littera*. Et interiectis nonnullis pag. 543. *H aſpirationis eſt nota, & nihil aliud habet litteræ, niſi figuram, & quod in uerſu ſcribitur inter alias litteras*. Et antiquior Priſciano grammaticus Diomedes lib. 2. pag. 419. *H conſonans muta, proprie continens aſpirationem, ſubiunctiua R liquidæ conſonantis, recepta vulgo in numerum mutarum; omnibus vocalibus præponitur, nulli ſubiungitur niſi conſonantibus*. Quod vero dixit, nulli vocali poſtponi, nec in *H* deſinere vocalem; videtur interiectionum exemplis *ah*, *vah* confutari. Sed præuidit hoc Priſcianus pag. 548. atque ita diluit: *Quæritur: cur in Vah, Ah poſt vocales ponatur aſpiratio; & dicimus, quod apocopa facta eſt extremæ vocalis, cui præponebatur aſpiratio. nam perfecta Vaha, Aha ſunt*.

Quid ergo tandem *H*? Io. Iouianus Pontanus lib. 1. de Adſpiratione probauit, *H* nomen quidem & figuram litteræ habere: carere autem poteſtate, quia nihil ſit adſpiratio niſi *ſpiritus flatusue denſitas*, aut *craſſior quidam ſpiritus*; non aliter quam ſuſpirium & anhelitus. Sonum enim diſtinctum, qui ad vocem articulatam conferat, non facit: & nihilominus inter litteras adhuc tolerata eſt tam nomine quam figura.

Originem a Græcorum habet *ſpiritu*, quem *aſperum* appellant grammatici. Priſcianus lib. 1. p. 560. *H litteram non eſſe oſtendimus, ſed notam aſpirationis, quam Græcorum antiquiſſimi ſimiliter, vt Latini, in verſu ſcribebant, nunc autem diuiſerunt, & dexteram*

eius

eius partem supra litteram ponentes, psilen notam habent, quam Remnius Palæmon exilem vocat; Grillius vero ad Virgilium de accentibus scribens, lenem nominat: sinistram autem, contrariam illi, aspirationis dasiam, quam Grillius flatilem vocat. Marmora, quam maxime etiam vetusta sunt, vt Arundelliana, & cetera maiusculis litteris signata, nulla signa spirituum habent: posteriores Græci, quum minor scriptura in vsum venisset, addiderunt illa cum accentibus; non autem semicircellorum modo, sed cum angulis iis, quos H, sectum in transuersa lineola, vtrimque facit: quas figuras primi, qui Græcos libros typis expressere, vt maior Aldus Manutius & æquales, aliquamdiu retinuerunt.

Sed satis de quæstione, quæ nostri non propria est instituti: de vsu adspirationis potius disputandum est. Vocalibus præponi tam initio, quam media voce, supra, Diomede & Prisciano auctoribus, dictum fuit. Res manifesta, vt, *habeo*, *hæreo*, *herba*, *honor*, *hospes*, similia: & altero loco, *ahenum*, *mihi*, *nihil*, *traho*, *veho*, reliqua. Ex primo ordine sunt quædam ambigua, *harena* & *arena*; *halucinor* & *alucinor*; *have* & *ave*; *hariolus* & *ariolus*; *haruspex* & *aruspex*; *holus* & *olus*; *hordeum* & *ordeum*: de quibus parte altera dicturi sumus. Iam satis sit quædam propria examinare.

HADRIANVS cum adspiratione in nummis est, & plurimis inscriptionibus: raro ADRIANVS, Grut. pag. 158. n. 5. & Reines. pag. 294. 304. 308. 311. si bona fide transscriptum est.

Hammon, Iouis cognomen, & *Ammon* scribitur. Qui ab ἀμμὸς, *arena* ducunt, quod templum eius in Libiæ Marmaricæ arenis situm fuit, adspirationem negligunt. At veteri inscriptione Grut. pag. 21. n. 7. IOVI HAMMONI. Græci antiquis monumentis, quæ carent spiritu, nihil iuuant, vt nummo

mo Seguini eſt ΘΕΟϹ ΑΜΜΩΝ: niſi quod libris Græcis Diodori, Pauſaniæ, Suidæ eſt Ἄμμων, *Ammon*, aut ita ab interpretibus lectum eſt. nam & illorum quidam ſine ſpirationis ſigno in prima maiore littera ſcripti ſunt.

Hannibal & *Annibal* in libris eſt; & Liuius ſemper *Annibal*. Manutius autem, *Hannibal cum adſpiratione ex libris antiquiſſimis Latinis: Græci enim adſpirationem reiecerunt*. Addit lapidis Florentini teſtimonium de Fabio Maximo HANNIBALEM COERCVIT. Si Punicum hoc nomen, vt putatur, ex חנן & בעל eſt, quaſi *gratioſus dominus*; omnino adſpiratio neceſſaria videtur.

Hebræus ſcribimus & *Ebræus*: plures tamen *Hebræus*, quia Græcis libris eſt Ἑβραῖος cum aſpero: nec vero certiſſimum, an in antiquiſſimis Græcorum codicibus ſpiritus fuerit expreſſe appoſitus. Origo עברי, quia ab ע incipit, littera incertæ pronuntiationis, nihil adfert, quoniam hanc litteram non vno modo a LXX. & Hieronymo in propriis expreſſam nouimus, nunc ſine ſpiritu per A vel E, vt *Amma*, *Almon*, *Aſem*, *Achron* ſiue *Ekron*: nunc per G, vt *Gomorra*, *Gai* (quod Vulgatus *Hai* reddit) *Gaza*, *Gebal*: ad quem modum æque *Gebræus*, quam *Hebræus* ſcribi poſſit. Vſui ſic potius, quam origini credendum eſt.

Etruſci, & *Hetruſci*; *Etruria*, & *Hetruria* ſcriptum eſt: ſed præſtat modus prior, qui ſine adſpiratione eſt, quem Manutius ex vetuſtis libris ac lapidibus Capitolinis approbauit. Et lapide in Volſienſi apud Gruterum pag. 385. PRAET. ETRVR. XV. POPVLOR. Et in Triumphorum tabula p. 296. DE ETRVSCEIS.

Oſtia, & *Hoſtia* colonia ad Tiberis oſtium. Vtrumque probatum, ſed prius magis. Nummus Neronis, AVGVSTI PORT. OST. S. C. & alius

alius Traiani PORT. OST. & Grut. pag. 249. 7. COLONIA OSTIA. At pag. 454. 10. IN COLONIA HOSTIENSI: & pag. 752. 2. VIA HOSTIENSI. Notandus igitur Cluuerius Ital. Antiq. III. cap. III. pag. 874. vbi *nugas grammaticorum* adſpirationem huius vocabuli dixit, & a *cunctis lapidibus* eam abeſſe adſeuerat.

Adſpirationis mediæ exemplum *Ahala* Romanum nomen: cui Chriſtianum *Iohannes* addimus; quod malimus ſine adſpiratione *Ioannes* ſcribi. Non enim ab Ebræis, ſed a Græcis vocabulum accepimus, qui vocalium adſpirationem in media voce ignorant; quod cum alia, tum maxime caſus & exitus *es* euincit, qui ex Græco Ἰωάννης eſt. Quod ſi ab Ebræis Latini haberent, non *Iohannes*, ſed *Iohanan* ex יוחנן ſcribendum eſſet. Præterea Chriſtiani non ex Veteri teſtamento id nomen, vbi rarum erat, ſed ex Nouo, quo celebratiſſimum eſt, in ſuum vſum adſumſerunt: hic autem Græca ſcriptura præualet, quæ ſine adſpiratione eſt: Græcam, vt dignum eſt, imitatur Latina.

Eſt deinde vſus adſpirationis in iis, quæ ſunt ex Græcia, per χ ſcripta in ſua patria, vt *Chremes*, *Chryſoſtomus*, *Acheron*, *Bacchus:* de quibus ſupra in litteris Græcis prædictum fuit. Interdum abiiciunt *h*, quamvis χ Græco reſpondeat: ſicut in nummis Semproniæ gentis (Vrſin. pag. 251. 253.) aliquoties GRACCVS legitur, quod alias *Gracchus* eſt, Plutarcho & aliis Græcis Γράκχος.

Præterea, quia Græci litteram ρ initialem ſpiritu ſignant; Latini etiam in Græcis vocibus *h* adiiciunt ad R in principio poſitum, vt *Rhodus*, *rhetor:* in media voce vero, quia Græci adſpirationem duplicato tantum ρ apponunt, non ſimplici; etiam Latini in vocabulis, ex Græcia petitis, gemellis *rr* adſpirationem *h* ſubiiciunt, vt *Pyrrhus*, *Tyrrhenum mare*.

Dixi,

Dixi, *in Græcis vocabulis*. nam, nisi manifesta origo Græca est, non locum habet adspiratio, vt *Arretium*, Etruriæ oppidum, *Arrius*, familiæ Romanæ nomen. Nec *Rhoma* licet scribere, quia quorumdam opinio, ab ῥώμη, *robur* nomen deriuantium, minime manifesta aut probata est. Recte vero Bruttiorum vrbs ad Siculum fretum, quia a Græcis condita, & in magna Græcia, Italiæ parte, sita, scribitur *Rhegium*: at oppidum Cispadanæ cum *Lepidi* cognomine, *Regium*.

Itaque in quæstionem venit, an recte *Rhenus*, *Rhemi*, *Rhætia* scribatur, quod Celtica potius & Germanica hæc vocabula sunt, quam Græca. Primum nomen, quod amnis est, constanter scribitur cum adspiratione *Rhenus*. In fragmine arcus Druso positi legit Melissus apud Grut. pag. 236. A D DIVORTIA RHENI. Nummis Neronis & Domitiani apud Tristanum, RHENVS: quod nescio cur ita factum sit, nisi imitatione Græcorum, qui eius fluminis mentionem habuerunt.

Alterum nomen *Remorum* est, Galliæ Belgicæ populi, quod Cæsaris libris quidem *Rhemi* scribitur: Hadrianus autem Valesius abiecit *H*, quod iure fecisse nobis videtur, quia nullum huic genti cum Græcis fuit commercium. Incertum enim, an Cæsar adspirationem addiderit, quæ potest etiam a grammaticis & describentibus esse. Sed, inquis, & alia Galliæ, præter *Rhenum*, vt *Rhodanus*, adspirari Latine. Longe autem dispar huius est ratio. Rhodanus enim Prouinciam Romanam perlabitur, in qua erat Massilia, antiqua Græcorum ex Asia colonia, quæ æque sermonis patrii, vt morum studiorumque Græcorum, fuit obseruantissima: a qua Græca nomina sunt, Nicæa & alia: atque ita etiam vicini amnis scriptura: *Remi* autem abhinc longissime remoti erant.

Ter-

Tertium est *Rhetiæ*, siue *Rætiæ*; & *Rhætorum* populi, siue *Rætorum*. Grut. pag. 376. 6. PROVINCIAI RAITIAI ET VINDELIC. & pag. 439. 8. de L. Munatio Planco, TRIVMP. EX RAETIS: & p. 524. 3. RAITORVM. Et Tiberii nummo apud Golz. COL. AVGVSTA RAETORVM. Omnia hæc sine adspiratione, & cum diphthongo; in quibus adquiescerem, & H quod Rætorum vocabulo adhæsit, exterminarem, nisi vir summus Ezechiel Spanhemius de Vsu & Præst. Numism. pag. 843. manum iniiceret, Hadriani nummum laudans, in quo RHETICVS EXERCITVS expressum sit. Idem, an alius nummus sit, ignoro, qui in Occonis & Mediobarbi thesauro p. 178. sic descriptus est: EXERCITVS RAETICVS SC. Quapropter vereor, quia cetera cuncta diphthongum habent, non E simplex; ne fieri potuerit, vt a descriptore quodam vel typographo *A* in *H* mutaretur. Tutius ergo scribimus *Ræti*, *Rætia*, diphthongo, sine *H*, vt plurima antiquitatis monumenta habent.

Tandem etiam de adspiratione compositorum dispiciendum est, si Græca vox, ab adspirata incipiens, ante se aliud nomen vel præpositionem accipiat: num v. g. *exodus*, an *exhodus*; *Panormus*, an *Panhormus* scribendum sit. Manutius Orthograph. pag. 305. *EXHODVS cum adspiratione, componitur a Græco ὁδὸς. nec aliter libri veteres*. Scio in quibusdam libris ita esse: an vero ratio id vrgeat, quæ data fuit, subdubito. Si enim Græci in media voce adspirationem pronuntiarent, præter illam quæ post duplex ρ est; sine dubio etiam illam scriberent cum ὁ, ἔξοδος: quod dum non fit, neque fieri debet apud Latinos. Alia enim ratio simplicis est, alia compositi.

Sic quoque se *Panormus* habet, Græce πάνορμος, no-

nomen vrbis in Sicilia ; quamquam Græcis etiam appellatiuum est. Scripserunt multi per *H*. In nummo familiæ Domitiæ apud Vrsin. p. 101. PANHORMITANORVM. Gruterus pag. 174. num. 5. REIPVBLICAE PANHORMI. Et Sponins Misc. E. A. p. 176. RESP. PANHORMIT. Atque sic etiam in Plinii libris scriptum est. Nihilominus & sine adspiratione in aliis monumentis inuenimus. Harduinus nummum, a Paruta expositum, refert cum epigraphe PANORMITANORVM: & Reinesius class. v. inscr. 64. PANORMVS, quamquam non certum est, sitne vrbis nomen ibi, an viri. Verba hæc sunt : *M. Coilius M. L. Panormus agitator :* nisi *Panormitanus* forte legendum sit; ejusdem tamen originis est, & orthographiam vocabuli demonstrat. Prioribus accederem, si πάνορμος Græci scriberent, quemadmodum illorum ῤῥ adiecta *h* post *rr* Græcorum imitamur : quum vero id recusetur a Græcis ; non video, quæ ratio nos vrgeat ad adspirandum in hoc vocabulo.

NVMERI ROMANI.

Quæ Romanis numerorum figuræ fuerint, orthographiæ est explicare. Paullus Manutius figuras omnes deducit ex I, *vnitate :* quæ si geminetur ita, vt inferiores partes coniungantur, fieri dicit signum V, *quinque :* hoc si inuersum infra rectum statuatur, fieri X, *decem :* si simplex I semel directe, iterum transuersim componatur, fieri L, *quinquaginta :* cui si in summa parte aliam notam adieceris, vt fere in hoc [, fieri notam, quæ *centum* significet, quod posterior ætas mutauerit in C, angulatam figuram in semirotundam. *Quingenta* fecerunt addita ad tres notas quarta sic []; vnde primum IↃ, post D effectum est. Sed priore figura [] duplicata fecerunt *mille* [[];

vnde

vnde librariorum arbitrio variæ notæ, quæ mille significarent, factæ sunt: ∞, CIↃ, aliæ: ex CIↃ tandem M deriuatum, quo pro *mille* vulgus vtitur: quum olim nota fuerit, non littera: quemadmodum pro IↃ scribunt D, quod non nusquam etiam in antiquis inscriptionibus videmus, & ipsis Capitolinis lapidibus, ut Gruterus edidit, sed nescio qua fide & cura transscriptis.

Nunc singulos numeros, in quibus memorabilis est veterum orthographia, & a nostrorum temporum consuetudine recedens, perlustrabimus. *Quaternarius* in iis primus est, a cuius figura discessum est hodie. nunc enim sic IV. formamus; antiqui fere semper, etiam restitutores litterarum, a ducentis ac retro annis, vsque ad patrum memoriam aut auorum, simplicem figuram ita IIII quadruplicabant. Nummus familiæ Antoniæ apud Vrsin.pag.29. LEG.IIII; Grut. pag. 30. n. 4. IIII KAL. APRIL. & sic constanter alibi: etiam in compositis, XIIII. Grut. pag. 41. n. 7. & 688. 2; XXIIII pag. 688. 11. Raro admodum inuenitur XIV, pag. 689. 13; & XXIV p. 833. 1.

Senarius numerus est VI. ut VI. VIR, *seuir*, siue *sexuir*, Gruter pag. 481. 7. Sæpius scribitur IIIIII. VIR, Grut. pag. 45. 8, pag. 426. 4, pag. 428, 429. *Octo* potius VIII quam IIX. signantur in vetustis monumentis. Vide fragmenta Kalendarii apud Grut. pag. 134. *Nouem* plerumque sic scribuntur VIIII. Grut. pag. 317. 6. ANN. VIIII. & 613. 12. VIXIT ANNIS IIII. M. VIIII. DIEBVS IIII, id est *mensibus nouem*.

Decem octo variant in figurarum compositione. Grut. p. 317. 6. D. XVIII id est. *diebus duodeuiginti*: quæ forma etiam pag. 190. 7. & 712. 11; & in Kalendariis antiquis est: in alio fragmento Kalendarii, quod supra nominauimus, est XIIX.: & in nummis

Vr-

Vrſini pag. 31. de Familiis, LEG. XIIX., & Grut. pag. 677. n. 5. ANNIS XIIX.

Vndeuiginti in nummo Vrſini iam laudato ſunt XIX. alibi XVIIII. ſicut & XXVIIII. hoc eſt *vndetriginta*, Grut. pag. 677. n. 5. & pag. 712. n. 11. XXXVIIII. *vndequadraginta*.

Ipſa *quadraginta* antiqui Romani XXXX. potius quam XL. ſignabaut. Grut. p. 679. ANN. XXXX. & p. 344. 3. & 426. 3. ANNOS XXXXV.

Maiores numeri raro in lapidibus occurrunt; niſi in Faſtis magiſtratuum & triumphalibus tabulis. Ibi enim LXXX & XC. cernuntur: & ſupra centenarium etiam CD *quadringenta*, quæ aliis CCCC notantur. Duilii triumphus actus anno CDXCIII. Aemilii Paulli de Perſe, anno DXXCCVI, vt Gruterus pag. 296. edidit. Maiores millenario numeros plerumque Latini ſuis vocabulis exſcribunt: ſi per notas, multiplicant millenarium, v. g. cIↄ cIↄ cIↄ *tria millia*; μυριάδος nota ccIↄↄ, *decem millia*, eiuſque dimidiata figura Iↄↄ *quinque millia*: at cccIↄↄↄ *centum millia*. Quidam millenario præponunt cardinalem, ut III M. *tria millia*, quod in millibus paſſuum, (quorum notæ ſunt M. P.) frequens eſt in Plinii libris geographicis.

ACCENTVS ET APICES LATINORVM.

Accentus non pronuntiationis, ſed ſcriptos apices, quos vulgo etiam *accentus* appellant, intelligimus. Videmus enim ita pueros adſuefieri, vt ablatiuos caſus & aduerbia & alias voculas, conjunctiones præſertim, apicibus obliquis, aut in acutum angulum concreſcentibus, quaſi ſumma Latinitas in iis conſiſtat, imponant. Et quum multi in defendendis

dis iis ad antiquitatem prouocent, de antiquorum apicibus prius disquirendum est; deinde de consuetudine nostrorum temporum.

Puerile olim adminiculum ad enuntiandum erat, longis syllabis apponere apicem, nec vero omnibus, sed dubiis nonnullis, vt cum mora pronuntiarentur. Quintilianus lib. I. cap. VII. *Orthographiæ ars totam subtilitatem in dubiis habet: ut longis syllabis omnibus apponere apicem ineptissimum est, quia plurimæ natura ipsa verbi, quod scribitur, patent: sed interim necessarium, quum eadem littera alium atque alium intellectum, prout correpta vel producta est, facit, vt* MALVS, *vtrum arborem significet, an hominem non bonum, apice distinguitur.* PALVS *aliud priore syllaba longa, aliud sequenti, significat. Et quum eadem littera nominatiuo casu brevis, ablatiuo longa est, vtrum sequamur, plerumque hac nota monendi sumus.* Vides, quam diuersa veteribus Romanis fuerit ratio virgularum vel apicum ab ea, quæ solet hodie in vulgari scriptura esse. pronuntiationi seruiebant, vt longa syllaba, si dubia pueris esset, hac nota distingueretur, ac vbique pronuntiatio iustum tempus & quantitatem syllabarum obseruaret. Sed hæc pueris adhibebantur, quia de puerorum institutione primo libro Quintilianus tractat.: vltra quam ætatem consuetudo hæc non proferebatur, adeo, vt Muretus in Lipsii Dialogo de Pronuntiatione cap. XIX. aperte sic illum adloquatur: *Vagare mibi per hanc vrbem* (Romam) *& quære. multa monumenta in vtraque lingua, multi lapides: lapis ego si accentiuncularum istarum vnquam apex.* Sed hoc nimis adseueranter. raræ enim admodum visuntur nonnusquam in lapidibus, quod Lipsius etiam illi approbavit.

Exemplis res agenda est. In vasto infinitarum inscriptionum opere, quas Gruterus collegit, vix duodecim, aut si plures, non tamen multas inve-

 nies,

nies, quæ eiusmodi notulas aliquas habeant. Dico *aliquas*. nec enim in singulis verbis sunt, sed in rarioribus, vna forte aut altera earum excepta, sed inepta satis, vbi frequentiores apparent. Vt vero, quæ pueri addidicimus, tenacius inhærent, quam vt facile dediscamus; & nobis vel nolentibus etiam subrepunt: ita quoque de his factum est apicibus, vt nonnullis, puto opificibus magis, quam eruditis, hæc consuetudo adhæresceret, vt interdum eiusmodi signa atque notas præter necessitatem supra litteras collocarent. Lipsius exempla, quæ ipse viderat, ostendit PATRONO', CLE'ME'NS, CVRIONE, cetera. Gruterus pag. 304. n. 9. lapidem sic transcripsit KA'LA'TO'RI *sacerdotii Titiálium* FLA'VIA'LIVM STVDIO'SO'. Tres hic accentus vox *Kalatori* habet: duo ceteræ. Et pag. 453. *edrum opsidés accépit:* & mox, *triumphálibus ornámentis honórauit*. Nec semper longis syllabis adiecti hi apices sunt, sed aliquando etiam breuibus. Pag. 410. 8. FLA'VI'VS.-SIBI' ET' SVIS: & p. 411. 1. TECTORV'M OPERV'M. In longa inscriptione Pisani cenotaphii, quod Caio Cæsari dicatum fuit, vix quinque aut sex voces habent apices, LV'CTV, CA'SV, MA'NIBVS, a *manes:* COLONIA' ablatiuus, IVSSV' in ultima; MAGISTRA'TVS accusatiuus.

Sed esto discretionis caussa apponi *manibus*: quid vero discernunt in *casu*, *luctu*, *iussu*, ibi priori, hic posteriori syllaba? nec opus erat in ceteris, vt casus a primo diuersos signarent, quia præpositiones adiectæ hoc præstiterant, *in colonia*, *per magistratus*. Tantum itaque abest, vt Vossii opinio Pisanis monumentis elidatur, quod vir magnus censuit; vt nec ibi rationes omnium reddi posse videamus. Sic autem doctissimus Vossius lib. II. Artis Grammat. cap. VIII.

VIII. *De Latinis accentibus satis apertum ex lapidibus antiquis. Quo enim vetustiores, eo magis accentiunculis carent. Lapides aliquot obiectant, vbi reperiantur: sed imperite adeo sculptos, vt satis liqueat, nullam eorum rationem haberi oportere.*

Exemplum suppono, quod confirmet Vossium non inepte iudicasse, ex Gruteri pag. 609. idque minoribus litteris, quia non sufficiunt maiores, transscribemus.

D. M.
M'. Aureliu's Augg'. lib'. Secundu's
se' viuus fecit sibi' et' Caeliae' Marcellinae'
coniugi' sanctissimae', et' Secundo' fil'
dulcissimo' q'. v'. a. VIIII' m'. III' d'. x'. et'.
libertis
libertabusqu'e posterisqu'e eorum'
in' fr'. p'. xv'is in agr'o pe'd. XVIIII et'
ante front'e
la't. ped'. x'

Quid opus accentibus in cunctis prope vltimis, breuibus æque ac longis? quæ ratio excogitari potest? an tonus semper in eam syllabam reiiciendus? inepte. Sic tamen ineptire lapicidis & opificibus libuit. Gemina olim ratio pueris commendabat apices, vti Quintiliano doctore discimus, primum vt attollendam syllabam longam & sonantius exprimendam notarent: deinde vt discernerent diuersas eisdem voces litteris. De hoc altero etiam Donatus, cap. de Tonis, pag. 1741. *In Latinis numquam acutus accentus in vltima syllaba poni potest, nisi discretionis caussa, vt in aduerbio* PONE; *ideo, ne verbum putetur imperatiui modi: neque circumflexus, nisi in ea particula, quæ est* ERGO.

Quantum vero hæc absunt a nostrorum temporum consuetudine, quibus non tono extollendo adhibentur, nec nominibus, aut verbis superscribuntur,

tur, sed misera tantum *aduerbia*, & quæ similia aduerbiis videntur, accentu non acuto, sed *graui* onerantur; *ablatiui* singulares *circumflexo*, vt vocant, qui vero similior duplicato tecto est: credo, ne perpluant. Aiunt patroni, differentiæ caussa fieri, vt aduerbia a vocatiuis; ablatiui a datiuis distinguantur. Sed heus boni viri! si fit differentiæ caussa, cur additis etiam, vbi nullum discrimen faciendum est, neque id vllum locum habet, vtpote in *benè*, *sæpè*, *fermè*, *ritè*, *antè*, *atquè*, *tàm*, *tùm*, *tamèn*, *largitèr*? & cur aduerbia ab vocatiuis tanta religione discriminatis, qui casus sæpe in magnis libris ne semel quidem occurrit? quis puer tam stupidus est, vt si intelligit, quid vocatiui, quid sint aduerbia, non possit statim ex sensu & vsu discernere? Et si discretionis necessitatem vrgetis, cur non discernitis alia discernenda? Ablatiuum per *á* & *ó* vultis a datiuo distinguere: cur non idem facitis in plurali, vbi etiam hi casus pares sunt, & ambo in *is* vel *ibus* exeunt? Si potest, & debet ex lege vestra pluralis ablatiuus distingui sine apposita notula, cur non idem casus in singulari liberandus ab onere est? Dicite mihi, si potestis, disparitatem. Innumera sunt, quæ iisdem litteris scripta diuersissima significant, vbi nullam iubetis accentiunculam, quæ dirimat, apponi. Per classes quædam enarrabo:

I. Nomen & Verbum iisdem litteris.

Aequa, *æquas*; *alis*, *alam*; *amari*, *annuo*; *arce*, *arces*; *aue*; *cædes*, *cædis*, *cædi*; *canis*, *canes*; *capite*, *capitis*; *certo*, *certas*, *certa*; *consule*, *consulis*; *cura*; *custodi*, *custodis*; *dicam*, *dicis*; *disci*, *discis*; *domui*; *duci*, *duces*; *eas*, (verb. & pronom.) *facis*, *facies*; *ferri*, *fides*, *formido*; *gesto*, *gestas*; *honesta*, *honestas*, *honestatis*; *indicem*, *indices*; *iudicem*, *iudices*;

dices ; illustrem , illustres ; labores , laudes ; lege , leges , legis ; laudem , laudes ; malo , malis ; militare , militarem ; miseris ; nitor , nobilitas , noui ; nube , nubis ; nuntia , nuntio ; parcam , pateris , pellis , præsides ; probas , proba ; rapis ; rege , regis ; salis , salutare ; scribam , scribas ; sedes , sede ; serva , servo ; seneris (mutato accentu) , *sitis , specula ; superas , trabis , velis , veniam , vidua , vigiles , vis ; vita , vites ; vulgare* , & permulta alia .

II. Nomen & Nomen iisdem litteris .

Auis , fœdus , fides , fretum , generi , libertas , malus , ius , mari , maribus , mensis , ouis , rei , solum , specula , (diminutiuum a *spes* , & editior locus) *tribus , veris , villis* .

III. Verbum & Verbum .

Creuit , excreuit , dico , edo , egerit , fundamus , luxit , eluxit , manet , promeretur , regere , cetera . Et quia verbis participia & gerundia cohærent , huc illorum quædam exempla addimus tam a verbis quam nominibus distinguenda : *demens , emenda , emendo , moratus , passus , serui* . Sic & *impletis , completis* participium & verbum sunt .

IV. Accentu pronuntiationis distinguenda .

Cupido , iacere , imperito , liberet , nitere , enitere , indico , oblitus , olere , parere , patere , pendere , prædico , videris , reliqua .

Hæc omnia sine apicibus discernuntur sensu & constructione : cur sola aduerbia & ablatiuos , aut *quam* pronomen & aduerbium , *cum* præpositionem & coniunctionem , non possimus sine istis ? Desinant ergo scholarum magistri pueros vexare , verberare , si hos apices , maioris propudia ætatis , & omnino

dediscendos, neglexerint: ad alia potius & meliora suos adsuefaciant, quorum numquam eos pœniteat. Non vetus is mos in aduerbiis est. Olim alia ratio rariorum fuit apicum, vt tradidimus: nec in manu exaratis libris sic aduerbia prægrauantur: neque primi litterarum restitutores agnouerunt, quod in libris, quos ediderunt, perspicimus. Aldus Manutius auus sensim apices admisit: eiecit rursus nepos eiusdem nominis, Paulli filius: & doctissimus quisque sibi semper ab iis quam maxime temperauit. Hoc autem velim omnes de me sentiant, nequaquam mihi constitutum esse, vllum hominem sugillare aut contemnere. Scio enim esse viros graves summeque eruditos, qui consuetudinem, a præceptoribus in pueritia haustam, adhuc sequantur, quorum pace & salua existimatione, quod res esse videatur, liceat mihi libere ac ingenue tradidisse.

SIGNA DISTINCTIONIS.

Prisci Romani maioribus litteris scribentes, verba ita continua ponebant, vt discerni vix possent, nisi punctis singula distinguerentur. Ex qua ratione in plerisque inscriptionibus voces singulæ punctis singulis separatæ visuntur, præter finales versuum, vbi veteres nullam distinctionis notam addiderunt. Cessante autem illa contiguæ scriptionis ratione, non opus est tanta multitudine punctorum: cuiusmodi inscriptiones, punctis destitutæ, apud Gruterum sunt pag. 809. num. 2. & 11. & plures apud Sponium in Miscell. Abruptæ autem voces siue breuiatæ omnino punctum requirunt, defectionis indicem.

Nec *puncta* tantum verbis interposuerunt, sed alia quoque signa, ornatus caussa, ac pro lubitu artificum, qui lapides inscripserunt. Sunt enim inscriptiones, quæ distinguuntur semicircellorum figuris, vt

vt Gruter. pag. 339. 3. Q, RAPIDIO, Q, F, -- LVDI, CIRCEN, cetera. Aliquando figura r interiecta. Pag. 493. 5. PROV r AFRICAE r ET r V r S r IVDICANTI, reliqua. Etiam glandium forma ❦ interstrata, vt ibidem num. 3. -- ϕ PROVINCIA ❦ PRAEF ❦ ALAE ❦ reliqua. Et pag. 591. n. 7. instar ⸸ loco punctorum est:

D ⸸ M ⸸
P ⸸ AELIO ⸸ VITALI
AVG ⸸ LIB ⸸ TABVL cetera.

Sed hæc rariora; vt plurimum punctis simplicibus intercisum propter vocum continuitatem: qua cessante, vt apud nos fit, illa quoque negliguntur.

Diacritica puncta grammaticis dicta, quæ dissolutioni syllabæ aut diphthongi imponuntur, vt *solüit* trisyllabum, pro *soluit*: *süasit*, & similia; quam diæresin ac dialysin etiam appellant. Qui minore scriptionis forma diphthongos ae, oe distincte scribunt, quoties litteræ illæ separatim legendæ sunt, punctis diacriticis significant, vt *aëris*, ἀέρος: nam *aeris* his est χαλκοῦ. Qui tantum ex maiori scriptura Æ eiiciunt, quoties in principio periodi aut versus id ponendum est, simpliciter scribunt *Aere*, χαλκῷ: si vero ἀέρι significandum, *Aëre* vel *Aëri*. Duo puncta etiam litteræ *ï* imponuntur, quando consona resoluitur in vocalem & vox crescit syllaba, vt *Caïus* trisyllabum.

Grammatici postea, quam desiit Latinitas vulgaris esse, quæ olim simplicia erant, aut aliter disposita, in eum ordinem redegerunt & formam, quæ adhuc hodie vsitata sunt. Veterum distinctiones Erycius Puteanus in Facula cap. XI. seq. exposuit: rem ipsam Seneca tangit epist. XXXX. *In Græcis*, inquit, *hanc licentiam tuleris: nos etiam quum scribimus, inter-*

terpungere consueuimus. quæ Cicero lib. III. de Oratore cap. XLVI. *interpuncta verborum* vocat. Lipsius de notis post singula verba positis interpretatur. Maiores vero minoresque in versu & periodo distinctiones, saltem in puerorum vsum, ex loco & situ punctorum discriminabant. Diomedes lib. II. cap. de Discretione pag. 432. *Distinctio est, apposito puncto, nota finiti sensus, vel pendentis mora, quod locis ponitur tribus:* SVMMO, *quum sensum terminat, & vocatur Finalis a nobis, à Græcis* τελεία: MEDIO, *quum respirandi spatium legenti dat, & dicitur Media:* IMO, *quum lectionis tenorem, adhuc aliud inlatura, suspendit, & vocatur a Græcis* ὑποστιγμὴ, *a nostris Subdistinctio*.

Hæc antiquiora posteriores grammatici, vt diximus, immutarunt, adhibitis signis aliis & loco alio, plurimum vero *imo* positis: quorum rationem interpungendi quum accurate Aldus Manutius P. F. exposuerit, eius verba hic legisse, credo, non pœnitebit. *Minima*, inquit, *est distinctio auersus semicirculus, qui hoc modo* (,) *designatur, quam alii Virgulam, alii Comma, nonnulli Semipunctum* (addo *incisum*, ex Cic. Oratore c. LXII.) *appellant*.

Eadem nota si cum vnico puncto coniungatur, vt sit hæc (;), *aliter vsurpatur. modo enim distinguit contraria nomina hoc modo*, publica, priuata; sacra, profana; tua, aliena; *interdum etiam locum habet in iis locis, vbi sententia ita variatur verbis, vt si semicirculum apponas, parum sit, si gemina puncta, nimium*. (vnde etiam *Semicolon* vocari consueuit.) *Inter omnes notas hanc, de qua nunc agimus, esse omnium difficillimam intelligo*. (Inepte semicolo hodie vtuntur typographi, quum *que* coniunctionem breviaturi *q;* q; componunt: qui rectius, & ad antiquum morem, simplex punctum ad *q.* adiicerent. Grut. pag. 591.

PO-

POSTERISQ. EORVM. Reinesius p. 675. FINISQ. AB ORIGINE.)

Sequitur geminatio puncti: cuius ea vis est, vt quasi medium locum obtineat inter punctum semicirculo iunctum, & vnicum punctum. Omnino autem vsurpatur, quum sententia vel duas, vel plures habet partes, quae suis singulae verbis reguntur, per se consistunt, absolutaeque sunt: vt, quemadmodum ex integris membris fit integrum corpus, item ex integris partibus sententia consistat vniuersa. (Duo puncta hæc vocamus *Colon*, quia κῶλυ, integri membri in periodo, signum sunt.)

Restat vnicum punctum, quo sententia concluditur ac terminatur. nec difficilem cognitionem habet. quamquam, ubi concisa sententia est, & concisa item altera subsequitur, gemino puncto ego quidem vtor libentius, quam vnico. vt in hoc exemplo: Hospitium mihi para: cras enim adero.

INTERROGANDI *nota quum sibi locum postulet, verbum ipsum significat. In dolore autem, & in admiratione, si quis vnico puncto, non interrogandi nota, vtetur, meo iudicio recte faciet. vt in hoc exemplo:* Quantas vtilitates humano generi philosophia peperit. *Interdum, licet manifesta interrogatio sit, interrogandi tamen nota non vtimur, vt quum sententia eo vsque producitur, vt illa interrogandi vis, quae primis verbis agnoscebatur, longiore paullatim spatio deminuta, euanescat.*

(Signum exclamandi (!) post exclamationes ponitur, vt *O tempora, o mores! &, Heu, me miserum!*)

PARENTHESI *includi oportet ea, quae nec sententiae partes sunt, nec ab vllo aut antecedente aut subsequente verbo reguntur: nec, si absint, detrimenti quidquam patitur sententia.* Hactenus Manutius.

Distinctio etiam notetur inter () *parentheses*, & [] *vncos* siue *vncinos*. Illarum vsum iam Manutius expo-

posuit : hi sunt in textu notæ criticæ, quæ suspectum verbum aut sententiam significant, quasi a mala manu in auctoris textum, imperite sæpe inepteque, intrusam. Etiam [ ] vtimur, quum nostra verba alterius orationi interserimus, aut aliud quidpiam separamus.

MAIORES LITTERAE IN MINORE SCRIPTVRA.

Quod plerumque hodie vtimur minore scriptura, nec illa ita sola, aut pura, vt non maiores etiam litteras admisceamus; quæri potest, quando, quo loco, & quoties liceat maiusculas admiscere. Peccant enim aut inepte agunt, qui indifferenter, aut nimis crebro, initio vocum maiores adhibent. In maiori scriptura olim non opus hac quæstione erat, quia vniformes erant litteræ, quibus propria, communia; prima, media; honorata, inhonora scribebantur. Postquam vero minuscula illa & quasi semibarbara scribendi ratio adsumta fuit, non tamen plane maioribus litteris abstinuerunt; at principio maioris cuiusdam sensus, seu tractationis, ita applicuere, vt prima littera primæ vocis ex iis maiuscula esset: deinde nomina propria virorum, feminarumque, & locorum, ab iis inchoabant: tandem eas principio singulorum in carmine versuum quidam, post plures, ac fere omnes posuerunt. Sic fere in manuscriptis libris: sic in olim excusis est: nostra autem ætate, aut paullo ante, adiecta *honoris*, vt aiunt, vocabula, imperator, rex, princeps, consul, prætor, rector, tribunus, dux, magister, & his similia: & ipsum vocabulum *dominus*, etiam quum possessorem sonat, religioni sibi ducunt aliter, ac *Dominus*, maiore initiali, scribere, v. g.

agri

agri Dominus, *aedium Dominus*, quod ineptum eſt. Nolo cuiquam honorem detractum ſuum, quamlibet exiguum, qui ab vna littera eſt; recte tamen litteras adhiberi velim. In hiſtorico contextu ſcribo veteri more, *rex Darius*, *Scipio conſul*, cetera; ſi vero ſcribendum de iis eſt aut ad eos, quibuſcum verſamur, quos reveremur; poteſt aliquid multorum opinioni, aut ſuperſtitioni tribui, praeſertim, ſi certi non ſumus, edoctos illos in antiqua ſcribendi ratione eſſe. Malim autem, ſi honor in eo praeſtandus eſt, vocabula integra REX, PRINCEPS, cetera, maioribus litteris effingere, quam maiores minoribus commiſcere. Quod etiam de pronominibus notandum eſt, quae in adlocutionibus hodie, vt cum primis in epiſtolis fit, *Tuus*, *Tibi*, *Te* ſcribuntur: id quod promiſcue non eſt adfectandum. Si ſummis viris ac principibus ſcribimus, detur aliquid conſuetudini, vtcumque recentiori: ſi mediocribus, malim veterem ſcribendi modum imitari. Vbi etiam honoris cauſſa maiores litteras pronominibus adhibere placet, praeſtat integras iis voces exſcribere, quam diuerſa genera permiſcere: hoc eſt, TE, TIBI, TVA ſcribere, quam *Te*, *Tibi*, *Tua*.

An vero ſemper, finita periodo, & puncto interciſione facta, maiore littera periodus noua incipienda ſit, laudati Manutii ſententia definimus. *Poſt vnicum punctum*, inquit, *ſi ſequatur ſententia ſuperiori non diſſimilis, primum verbum littera minuſcula incipio; ſi vero diſſimilis, maiuſcula. Quod ſi non ſolum diſſimilis ſententia, ſed omnino diſſimile ſequatur argumentum, tunc ea, quae ſequuntur, non ſolum vnico puncto & littera maiuſcula, ſed etiam aliquo interuallo ſeiungenda ſunt.*

DI-

DIVISIO IN FINE VERSVS.

Sæpe accidit, vt vocem vltimam verſus, quem vulgo lineam vocant, non capiat, vt propterea diuidenda ſit, & pars reiicienda in verſum inſequentem. Noſtri hodie ſignum diuiſionis - apponunt, tranſuerſam lineolam, quæ indicet ſequentia adnectenda in legendo eſſe: & quum ſcribunt, multi Teutonicæ ſcripturæ ſignum = etiam Latinis adhibent. In antiquis monumentis nulla huius generis ſigna in diuidendo apparent, quia veteres nec poſt integram vocem, in fine incidebant. Sæpe etiam inſcite diuiſum in lapidibus eſt. v. g. Grut. pag. 40. n. 2. diphthongus A E dirimitur, P R A ſcripto in fine prioris verſus; E F. principio inſequentis, vt *præfectus* ſignificetur: & pag. 46. n. 11. duplex eadem littera in principio verſus poſterioris, partem diuiſi verbi tenentis, ſic poſita

REIP. ARU
CCITANAE

id quod opificum inſcitiæ, non vniuerſali conſuetudini, tribuendum eſt. Doctiores enim in his quoque induſtrii & curioſi erant. Quintilianus lib. 1. c. VII. *Eſt etiam in diuidendis verbis obſeruatio, mediam litteram conſonantem priori, an ſequenti ſyllabæ adiungas.* A R V S P E X *enim, quia pars eius poſterior a* ſpectando eſt, *S litteram tertiæ dabit*; A B S T E M I V S, *quia ex abſtinentia* temeti *compoſita vox eſt, primæ relinquetur*. Ad originem ergo & deriuationem diuidentes ablegat, nec præuerbia compoſitorum licet dirimere, ſed diuidendum, ſi opus eſt, *ab-igo*, *ad-eo*, *ad-oro*, *os-tendo*, *dis-cutio*, *ſuſ-cipio*, *ſuſ-tineo*, *pen-inſula*, *et-iam*, *neg-otium*, *proſ-odia*,

pot-

pot-est, *vel-ut*, *prod-it* a prodeo; *pro-dit* a prodo; nam epenthesis D in compositis ad priorem partem pertinet, cui euphoniæ caussa adiicitur, vt *prod-eo*, *red-eo*, *red-amo*. Dubia sunt *cognosco*, *ignosco*, *agnosco*. Si enim a *gnosco* Cæcilii sunt, *g* ab *n* non potest diuelli: sin a *nosco*, *g* ad mutatam præpositionem pertinet. Cicero sane in Oratore c. XLVII. *ignotus* ab *in* & *notus*; & *ignauus* ab *in* & *nauus* deduxit. Ceterum si duæ consonantes in medio concurrunt, diuiduntur tantum eæ, quæ ab initio verbi nequeunt pronuntiari; non autem, a quibus verba tam Græca quam Latina incipiunt. v. g. diuiduntur in *car-po*, *or-bis*, *ar-tis*, *cam-pus*, *mil-le*, *an-nus*, *an-te*, *vl-timus*: coniunctæ manent in *a-ctus*, *ca-ptus*, *o-mnis*, *o-mnis*, *la-psus*, *le-ctus*, *pro-pter*, *schi-sma*, *magi-ster*, cetera. ab his enim incipiunt vocabula *Ctesiphon*, *Ptolemæus*, *Mnemion*, *psallo*, *Smyrna*, *stare*. Si tres consonantes in medio concurrunt, ratio est eadem, ideoque Cæsellius apud Cassiodorum pag. 2316. *plo-strum*, *lu-strant*, *campe-stre*, per syllabas disiungi censet. At vero tam in Claudii oratione apud Grut. p.502. quam Lucii Cæsaris cenotaphio diuiditur *MAGIS-TRATVS*: vnde grammaticorum de tribus consonantibus regulam non attigisse ætatem illam, sæpe laudatus censet Norisius.

NOTAE, SEV BREVIATA SCRIPTVRA.

De notis hic agere non est nostri instituti, nec illæ tam ad orthographiam pertinent, quam ad lectionem, aliam grammaticæ artis partem. Tantum de paucis, nostro æuo maxime tritis, aliquid adferemus. Vulgare, non autem antiquum, neque Latinum est, virorum propriis nominibus vocabulum

Do-

Dominus honoris caussa præmittere, quod hac nota DN. seu Dn. plurimi solent scribere. At medio æuo D. N. puncto interposito, valebat *dominus noster*, aut si plures, D. D. N. N. *domini nostri*, & augustorum nominibus tantummodo præmittebatur, vti ex innumeris inscriptionibus constat. Rectius plene scripseris, si scribendum est; aut *D.* simpliciter ponas, vt aliæ gentes faciunt. Si times, ne cum *Doctoris* nota confundatur, veterum consuetudini magis DOM. quam DN. accedet.

Deinde abrumpendi formula *& cetera*, contrahitur sic *&c.* siue &c. Trita hodie forma, antiquis prorsus ignota: qui rem varie eloquuntur & circumscribunt: nec non ipsum *cetera* aliquot membris recensitis subdunt Lucretius lib. VI. vers. 85. & Cicero Top. cap. VII. Vtrobique recentiores *& cetera* ediderunt, quod improbant Ob. Gifanius, Dan. Pareus, & Aug. Buchnerus: elegantius censentes *cetera* sine coniunctione, quam *& cetera*. Hinc iudicari de nota hac augendo honori duplicata, &c. &c. ac triplicata &c. &c. &c. potest, quæ hodie singularis reuerentiæ signum habetur. Plene exscribe, plene pronuntia, & intelliges quam parum apto sensu hæc fiat multiplicatio. Idem quod *cetera*, in abrumpendi vsu sunt *reliqua*. Capitolinus in Gordiano cap. V. partem refert epistolæ imperatoris Alexandri ad senatum, qua recitata, abscissis ceteris, quæ sequebantur, subiunxit *& reliqua*.

PARS

PARS POSTERIOR,

QVAE EST

VOCVM SINGVLARIVM

ORTHOGRAPHIA.

A Præpositio sine accentu, more antiquo: neque etiam accentu ab vllo alio discernitur.

ADFATIM & *affatim* scribitur: sed qui præuerbium *ad* in ceteris ante F seruant, iis prius placet: cum quibus & nos sentimus. Festus, *adfatim*: etiam Lipsius de Pronuntiat. cap. XXI. Agrœcius ab *adfatu* ducit: sed repugnat breuis quantitas, a Naniano poeta defensa apud Gell. lib. VII. cap. VII. quamquam is veram eius rationem ignorauit. nam a *fatim* est, veteri voce, quæ sonuit *abundanter*; vnde *fatisco*, abundanter aperior: inde *adfatim* siue *affatim*. Sic Servius docet ad illud Virgilii Aen. I. vers. 123.

-- -- *rimisque fatiscunt*.

ADOLESCENS per *O* auctoritate Festi in *Suboles*, quia ab *olesco*, id est *cresco*. Lapides quidam & libri *adulescens*. Spon. Misc. pag. 129. e medio æuo inscriptione ADVLESCENTIAE. Sed Manutius etiam ad lapides prouocat, qui *O* habeant.

ADSIDVVS & *Assiduus* pari stant auctoritate & vtraque magna. Cicero Top. cap. 2. *Locuples est assiduus, vt ait Aelius, appellatus ab ære dando*. ære, id est *asse*. Gellius XVI. cap. X. *Assiduus in duodecim tabulis pro locuplete & facile facienti, dictus, aut ab assibus, id est ære dando, quum id tempora reipublicæ postularent: aut a muneris pro familiari copia faciendi*

assi-

assiduitate. Vtrumque explicat Sosipater lib. I. pag. 58. *Adsiduus quidam per D scribunt, quasi sit a sedendo figuratum, sed errant. Nam quum a Seruio Tullio populus in quinque classes esset diuisus, vt tributum, prout quisque possideret, inferret; ditiores, qui asses dabant, assidui dicti sunt*, (quasi qui asses duint:) *& quoniam soli in negotiis publicis frequentes aderant, eos qui frequentes assunt, assiduos ab assibus dixerunt*. Inscriptio sub Antoninis Grut. pag. 163. 8. ASSIDVIS FLVCTIBVS. Contra Festus, *Adsiduus dicitur, quia in ea re, quam frequenter agit, quasi consedisse videatur*. hic ergo ab *adsidendo* ducit, vt a residendo *residuus*. Varro lib. VI. cap. V. *qui adest, adsiduus*. Ergo ab *adsum*. Atque his displicuit opinio de *assibus*: quæ aliquid fabulæ de Seruio habere videtur. Nec Cicero ex mente sua, sed Aelii locutus est: Gellius dubitanter *aut*, *aut*. Accedit, quod Romæ marmorea tabella legitur (Grut. 950. pag. 8.) ADSIDVE DEFLET. De pronuntiatione per *ss* minus dubitatur: scriptura fuit ambigua.

ADSVM dico, quia S ante se *ad* præpositionem ferre posse, supra probauimus. Nec Plautinus iocus Pœnulo a. I. sc. 2. 67. quo dicenti *assum apud te eccum*, alius respondet; *ego elixus sis volo*, nos mouet: nam plebeia pronuntiatio, non doctorum scriptura, ex eo probatur.

AEGAEVM mare, vtrimque diphthongo prima: quia Græce est τὸ Αἰγαῖον πέλαγος.

AEMILIVS Latino *I*, non Græco *Y*, in secunda, nummi & lapides. Vide Vrsin. pag. 11. & Grut. pag. 33. 36.

AERIVS, *Aëreus*. Tritum posterius: MSS. & castigatiores libri *aerius*. Lucretius lib. I. vers. 12. *Aëriæ volucres*. Et Virgilius Georg. III. vers. 474.

-- -- aerias Alpes & Norica si quis

Ca-

Castella in tumulis, cetera.

AETHERIVS, non *aethereus*, Manutius ex Virgilii vetustissimo codice, quem a suo possessore saepe Carpensem vocat.

AFRICA, *Africanus*, *Afer*, per *f* non *ph*; nummi & lapides: vt vt Graecis posterioribus (nam veteribus Λιβύα) est Ἄφρος, Ἀφρική. Vide Paeanium, Eutropii metaphrastam, lib. II. in bello Punico II.

AGNATVS, *AGNOSCO*. De his supra pag. 29. disputauimus: & de simili verbo *cognosco* pag. 33. Nondum dubitare desino de *gnascor*, *gnasco*, vnde ducunt illa, littera *d* praeuerbii extrusa. Nam *agnomen* est *adnomen*, quod ita coniunctim scriptum Salmasius Capitolino vindicauit in Vero cap. III: quemadmodum idem auctor eodemque principe cap. VII. in praestantissimo Palatino cod. *adnosceret* scripsit. Glossae nomicae: ἀδνάτος, ἀνέψιος, συγγενής.

AHENOBARBVS, non diphthongo *Aenobarbus*, nummi gentis Domitiae, & lapides Capitolini. vide *Manut.* In Ancyrano, serie I, cum biuocali AHAENEIS PILIS.

ALAMANNIA & *Alemannia*: sed prius in libris frequentius: at plures nummi ALEMANNIA, quod ideo praefert illustris Spanhemius pag. 750. Cum *A* in vno nummo aureo, quem Nic. Heinsius exponit ad Claudiani IV. cons. Honor. v. 446. Inscriptio Grut. pag. 160. titulos Valentiniani, Valentis & Gratiani refert: in singulorum cognomentis ALAMANN. Et pag. 159. 7. de Gratiano: GERMAN. MAX. ALAMANUS MAX. per A & simplex N.

ALLIA fluuius Romana clade nobilitatus. Seruius ad illud Aeneid. VII. vers. 717. *infaustum interluit Allia nomen*; dicit nomen *Alia* esse, a poeta metri caussa duplicatam litteram. Iuuat Plutarchus

in Camillo pag. 137. παρὰ τὸν Ἀλίαν ποταμὸν. Hos duces sequuntur Manutius, Sigonius, Dausquius. At duplex L in aliis omnium libris Varronis, Ciceronis, Liuii, Taciti, Suetonii, Macrobii: neque credibile est, hos omnes potuisse corrumpi. Accedit incorruptum testimonium Caiani, quod Pisis est, cenotaphii, quo PRO ALLIENSI diem VIIII. K. MARTIAS, quo obierat Caius Cæsar, habendam esse decernitur.

ALEXANDREA, *Alexandria*, Græce Ἀλεξάνδρεια. Vrbium autem nomina proparoxytona, in εια exeuntia, dubium accentum apud Latinos habent, prout in *ea* vel *ia* cadunt. Quædam constantius E longum habent, vt *Laodicea*, *Heraclea*, *Apamea*, *Cassandrea*: quædam plerumque per *ia* scribuntur, vt *Seleucia*, *Nicomedia*, *Philadelphia*, *Sebastia*: quædam ambigua, *Alexandria* & *Alexandrea*; *Antiochia* & *Antiochea*; *Cæsaria* & *Cæsarea*, cetera: quia ει nunc *I* nunc E pronuntiatur. Horatius lib. IIII. od. XIIII. *Alexandrea* scripsit, arrecta pænultima: in nummis Latinis autem ALEXANDRIA; vt etiam Plinius, & plerumque alii. *Antiochéa* in antiquis codd. Epistolarum Ciceronis; quod Fuluius Vrsinus ad lib. II. epist. x. (al. IX.) tuetur, etiam ex nummi epigraphe GENIO ANTIOCHEAE. Plurimis nummis est COL. CAESAREA, tam vtriusque in Palæstina, quam eius, quæ erat in Mauretania. Sic etiam de *Amaseia*, *Antigoneia*, *Pharnaceia*, *Rapheia* iudicandum est.

ALVCINARI, fine *H*, & *L* simplici, Festus, & Cloatius Verus apud Gellium lib. XVI. cap. XII. scribunt, quasi *a luce aberrare*, vt Manutius cum Pantagatho interpretatur. Recentiores quidam malunt *allucinari*, siue *adlucinari*, quasi offendere ad lucem, eiusque claritate præstringi. Sed malim cum

Festo

Festo facere & Cloatio. Veteres aliquando adspirationem præfixerunt, vt idem Gellius lib. II. cap. III. refert: sed addiderunt etiam (quæ ibi exempla coniungit) ad *honera*, *honustum*, quæ nemo imitatur.

AMOENVS per œ in lapidibus, quibus proprium *Amœnus* & *Amœna* sunt. Grut. pag. 788. L. AMOENVS, & pag. 854. AELIA L. F. AMOENA. Addit Manutius vetustos codices Virgilii.

ANCORA sine adspiratione, quia est ἄγκυρα Græce. Seruius quidem ad Aeneid. I. vers. 169. mirabundus: *Hoc nomen quum in Græco, vnde originem ducit, adspirationem non habeat, in Latino adspiratur: quod est contrarium. nam magis Græcorum est adspiratio.* At Marius Victorinus pag. 2466. componit, vt paria in hoc genere, *corona*, *ancora*, *sepulcrum*.

ANNVLVS anulus. Qui altius videntur sapere, scribunt *anulus*, vno *N*, Manutius, Lipsius, Scaliger ad Varronem: quia sit ab *anus*, quod circulum & podicem, perinde vt δακτύλιος Græcis, significet: quæ parum decora originatio est. Varro LL. lib. v. post initium: *Tempus a bruma ad brumam, dum sol redit, vocatur annus; quod, vt paruuli circuli annuli, sic magni dicebantur anni*. Vt autem *annus* N duplici scribitur, ita etiam *annulus* ὑποκοριστικόν. Mollius sonat, fateor, *anulus*: inde forsan illa, quam Manutius vrget, *antiqua consuetudo*, quæ in libris obseruatur.

APVD. Quidam per T scribunt ad antiquitatem prouocantes. Est sane in veteri lapide (Grut. pag. 443.) APVT NOS: & ex Hadriani sæculo pag. 478. APVT MAXIMVM PRINC. tamen Augusti ætate cenotaphio Lucii Cæsaris scriptum APVD EAM ARAM. Velius Longus pag. 2231. *Non dubitatur, quin* APVD *per D*

scribi debeat, quoniam nulla præpositio T littera finitur. Hæc ergo consuetudo obtinuit.

APPVLEIVS, *Apuleius*, viri nomen, frequentius duplicata littera, quam simplice, in inscriptionibus apparet: quæ *Apulia* quidem, vnde est, P simplici; poetæ vero etiam geminato scriptum tenent.

ARCESSO, non *accerso*. Grammatici quidem inter vtrumque distinguunt, Sosipater lib. III. & Diomedes lib. I. quod illud sit accusare; hoc euocare. Sed nihil valet hæc distinctio. Est enim ab antiquo *arcio*, pro quo, vt Priscianus lib. I. pag. 559. notat, *accio*, ab *ad* & *cio*, (*d* in *r* olim mutato) postea dixerunt: quod approbat Lipsius in Orthographia.

ARENA sine *H*. Seruius ad illud Aeneid. I. vers. 172.

-- -- *potiuntur Troes arena;*

Quæritur, inquit, *habeat, nec ne, nomen hoc adspirationem. Et Varro sic diffinit: Si ab ariditate dicitur, non habet; si ab hærendo, vt in fabricis videmus, habet. melior tamen est superior etymologia*. Eadem Carisius lib. I. pag. 80. sed epicrisi, *gratius tamen cum adspiratione*, dissentit a Seruio Mauro. Manutius etiam *harena*, persuasus præterea vetusta inscriptione CALCE HARENATO.

ARRIVS familiæ Romanæ nomen, R gemino, in nummis & lapidibus: *Arius*, R simplici, nomen hæresiarchæ, cuius media producta est, quia Græce scribitur Ἄρειος, vt *Darius* ex Δαρεῖος. Vnde & *Areus*, Quintilianus III. cap. I. scripsit.

ARTVS, angustus, non *arctus* placet eruditis. Sic Priscianus scripsit & *artus* & *artare* verbum lib. VI; & Valer. Probus pag. 1474. *artus* angustus, & *artus* membra sola flexione & casu, non scriptura, discernit. Dicis, ab *arceo* esse vel *arcio*. Esto: vt vero ex *farctus* fit *fartus*: sic etiam *artus* ab *arctus*.

AS-

ASPORTO, quasi *absporto*, excluso *B*, secundum Priscianum lib. II. pag. 571. In aliis manet, vt *abscedo*, *absterreo*.

ATQVE coniunctio. In lapidibus sæpe legitur *Adque*. Vide inscriptiones Grut. & Sponii, etiam vetustos Virgilii codices. Mollius visum *adque*, nec alienum ab originis significatione. Nihilominus prævaluit *atque*, & Augusti æuo vtrumque in vsu erat. Cenotaphio enim Caii Cæsaris est ATQVE; Lucii ADQVE. Lapides plerique sunt posterioris æui: Gruterus tamen etiam vetustum indicat pag. 96. 7. in quo est PRO HOC ADQVE ALIEIS. Tandem id exoleuit, & *atque* vbiuis stabilitum.

ATTIVS poeta: & *Attius*, familiæ nomen diuersæ ab *Acciis*: ut *Attius* augur apud Liuium. Sic Manutius ex libris & lapidibus.

AVCTOR, *auctoritas*, per CT. Sosipater Carisius lib. I. pag. 30. *Auctor propterea dicitur, quod augeret & generaret*. Sic meliori ætate scriptum. Cenotaphio Caii Cæsaris: PVBLICA AVCTORITATE; & mox, AVCTORIBVSQVE IIS. Et oratione Claudii imperatoris apud Grut. pag. 502. HOC INTER AVCTORES DISCREPAT. Et nummus Commodi ex VIII. imperii anno, non AVTOR, vt Vaillant in Aeneis pag. 92. refert, sed vt Occo & Mediobarbus pag. 254. AVTOR PIET. quod in alio eiusdem anni nummo argenteo ipse Vaillant pag. 88. AVCT. PIET. transscripsit. & Mediceo Virgilii codice lib. VI. v. 650.

-- -- *& Troiæ Dardanus auctor*.

Putida ergo *author*, *authoritas*, quia nullus hic locus est litteræ ϑ, *th*: tolerabiliora *autor*, *autoritas*, quia in Notis Valerii Probi, medio æuo grammatici, AVT. *vel* AVTR. *vel* AVC. explicatur *autoritas*.

BACCA, *Baca*. Petrus Victorius auctor est, in Ciceronis vetustissimis libris *baca* uno *c* scriptum esse: quam scripturam Nic. Heinsius in Prudentii praefation. Psychom. vers. 33. vocat *veram orthographiam*, etiam in Prudentii vetustioribus libris obseruatam. Nihilominus plerique *bacca* scribunt eduntque.

BALINEVM, contracte *Balneum*: vtrumque iustum & Latinum. Sosipater pag. 76. *Balneum veteres dixerunt sive balineum*; vtrumque etiam in lapidibus reperitur, vt Manutius probauit, & ex Gruteri indice Aedificiorum clarum est.

BALLISTA verius scribitur quam *Balista*, quia a Βάλλειν. Glossa vetus: καταπέλτης, *ballistra*, *ballista*. nam illo aeuo etiam *ballistra* dixerunt. Inuenitur tamen etiam L vno scriptum. Spon. Misc. pag. 66. COLLEG. BALISTARIOR.

BELLVA, non *belua*, quia *bellum* Festus a *belluis* ducit; aut potius *bellua* a *bello* nomen trahit, hoc ex *duello*, vt Quintilianus tradit lib. I. cap. V.

BENEVOLVS, *benevolentia*. Lipsius contendit *beniuolus* scribendum esse, & id suadent etiam quidam grammatici veteres. Eutyches pag. 2152. *A Volo, vis, beniuolus, maliuolus, & malificus*. Sane & lapis, Grut. pag. 443. habet BENIVOLENTIAE, & alius pag. 651. BENIVOLENTIBVS. At quia in compositis aliis *bene* cum E retinemus, *beneficium*, *benedico*; videtur omnino consuetudo adhuc recepta contra paucorum dissensum retinenda esse.

BRACHIVM, uno *c*, quia ex Graeco βραχίων. At Manutius auctoritate Carpensis Virgilii *bracchia*: vt videatur *c* producendae syllabae adiecta esse, quia prima Graecae vocis correpta est. Sed paucos imitatores habet: fere omnes *brachia* scribunt, producta quamuis prima sit.

BRVN-

BRVNDISIVM, non *Brundusium*, Italiæ oppidum & portus. Libri & lapides testes.

BVCCINA, *Bucina*. Prius vulgatum est, etiam Pompeii Festi. Manutius autem tuetur posterius ex Virgilio Carpensi, & Isidori Origin. XVIII. cap. IIII. qui *Bucina*, inquit, *dicta a voce*, *quasi Vocina*. Non omnibus grata hæc etymologia: aliique a *βυκάνη* deriuant. Varro lib. V. cap. VII. extr. a vocis similitudine, (id est, a sono *βοῦ bu*) & *cano* deducit, quasi *bu-cina*, *bu-cinator*, licet in libris, quos habemus, etiam Scaligeri, editum sit *buccinator*.

CAECINA per æ & simplex n, non *Cecinna*; familiæ Romanæ nomen. Libri docent & lapides. Grut. p. 116. 5. C. CAECINA LARGVS.

CAECVS item per æ, non œ, oculis captus. Veteri tabula apud Grut. pag. 291. CENS. AP. CLAVDIVS C. F. AP. N. CAECVS. is de quo Liuius IX. cap. XXIX. Festus *cæcum vallum*, occultam munitionem, etiam diphthongo prima scripsit.

CAELEBS. Festus, *Cælibem dictum existimant*, *quod dignam cælo vitam agat*. quæ licet non certa sit derivatio; tamen veterem scribendi modum ostendit. Ex veteri tabella Manutius in *dumtaxat*, & Gruterus pag. 574. 6. SI QVI CAELIBES ESSENT. In simili tamen tabellæ fragmento pag. 575. 1. legitur COELIBES, diphthongo alia: vt nec hæc scriptura damnanda sit. Manutius autem facit cum priore.

CAELO, *cælare*, sculpere, cum æ, libri veteres & lapides. Romano lapide, quem Manutius vidit, CAELATOR & CAELATVRA.

CAELVM per æ malunt eruditi, quam *cœlum*. Aelius Gallus apud Varronem lib. IV. *cælum* dictum ita tradit, *quod est cælatum*. Sic etiam Isidorus lib.

XVIII. cap. IV. Gruterus pag. 50. *6.* CAELOQVE: & p. 41. DIANAE CAELESTI. Et sic pag. 54. *caelesti Mercurio:* pag. 59. *Veneri caelesti:* & de Seuero pag. *266. caelesti eius indulgentia*. Spon. pag. *93. Bonae deae caelesti*. Festus *cælestia auguria* scripsit: addit Manutius Virgilium Carpensem. Nec vero vulgaris scriptura per *œ* destituta est rationibus, quia a *κοῖλος*, *cauus* deducit, quod probabile Varroni dicto loco videtur. Grut. pag. 115. *omnibus* COELESTIBVS *consentientibus:* pag. 180. 3. AQVARVM COELESTIVM.

CAENVM pro limo Manutius per æ, quod sic libri veteres & Virgilius Carpensis. Vulgo *cœnum*, quasi a *κοινὸν commune*, & *pollutum*, nisi ex sacris nostris significatio altera petita est.

CAERIMONIA per æ & i Manutius ex lapide, Domitiano a Titi sodalibus dicato, quo ille vocatur *conseruator* CAERIMONIARVM *publicarum*. Diphthongus certa, quia a Cære, Etruriæ oppido, nomen, quo, vrbe a Gallis capta, Romanorum sacra pernecta fuerant. *Inde*, ait Val. Maximus lib. 1. cap. 1. *institutum est*, *sacra cærimonias vocari*. Gruterus, qui eumdem lapidem transscripsit pag. 270. *cæremonia*, vocali secunda refert: sed maior fides *αὐτόπτου* Manutii. Et Gisbertus Cuperus, vir summus, ineditam inscriptionem hanc pro singulari beneuolentia communicavit nobiscum: Q. FLAVIVS Q. F. SVC. HERCVLANVS AVGVR MAGISTER CAERIMONIAR. SACR. FAC.

CAERVLEVS & *cærulus* diphthongo prima Gruter. pag. 176. *ex fontibus qui vocabantur* CAERVLEVS *&* *Curtius:* & mox, *aquas Curtiam* & CAERVLEAM *perductas a divo Claudio*. Et Lucii Cæsaris cenotaphio INFVLIS CAERVLIS.

CAE-

CAESAREA, *Cæsaria:* vide supra *Alexandrea*. Addo pauca: *Cæsarea* est ex Καισάρεια, quod in libris est, & in nummis variis apud Harduinum de Nummis antiq. Pop. & Vrb. pag. 110. seq. Græcis, Latinis legi ΚΑΙΣΑΡΕΙΑ & CAESAREA. Tamen *Cæsaria* ex aliis nummis defendi quoque potest, apud eumdem de Num. Herodiadum pag. 7. inscriptis, ΚΑΙΣΑΡΙΑ ΣΕΒΑΣΤΗ, ΜΗΤΡΟΠ. ΚΑΙΣΑΡΙΑΣ.

* A nomine *Cæsar* etiam *Cæsareus* in libris scribitur, vt *Cæsarea domus*, Ouid. 1. Trist. 1. v. 70. *Cæsareum templum*, Prudent. 1. Symmach. vers. 250: at fragmento apud Grut. pag. 41. CAESARIVS: & *Cæsarianus* apud ipsum Cæsarem de Bello ciuili sæpe.

CAESPES, *Cespes*. Festus a *cædo: quasi terra in modum lateris cæsa*. Itaque potior diphthongus est.

CAMENA. Plures cum E simplici scribunt, Varro, Festus, & Virgilius emendatioribus libris. Macrobius lib. 1. Somn. cap. III. *Camenas quasi Canenas a canendo dixerunt*. Servius in Eclog. III. v. 59. *Camenæ, Musæ, quibus a cantu nomen est inditum*. Nec vero spernenda aliorum diphtongus œ, quæ visitur in vetere inscriptione (Spon. Recherch. pag. 269.) IMMORTALES CAMOENAS.

CARTHAGINIENSIS verius est, quam *Carthaginensis;* quod ex Ennii versu liquet, quem Cicero pro Balbo cap. XXXII. citat,

Hostem qui feriet, mihi erit Carthaginiensis.

Et in columnæ Rostratæ basi COPIAS CARTACINIENSIS: & Grut. pag. 586. PROC. TRACTVS CARTHAGINIENSIS.

CARVS, dilectus, sine H. de quo supra pag. 91 Innumera in cippis exempla superlatiui CARISSIMVS. Vid. Grut. 418. 421. 426. cetera: & in nummo Balbini CARITAS MVTVA AVGG.

CAVS-

CAVSSA, *Causa*, vtroque modo. Illud, geminato sibilo, ex vsu veterum. Capitolinis lapidibus sæpe, REI GERVNDAE CAVSSA. Vid. Grut. pag. 290. seq. Et in aliis vetustis tabulis pag. 506. 509. PRAEVARICATIONIS CAVSSA. Et Tiberii ætate pag. 525. EX CAVSSA. Plura Manutius adfert, & etymologiam, quod quasi *cauissa* sit, a *caveo*, in duas contracta voce syllabas, cuius sententiæ etiam Scaurus meminit pag. 2257. quamquam ipse S vno malit scribere. Neque enim desunt probata exempla cum S simplici antiquis monumentis; oratione Claudii pag. 502: inscriptione ex Samnitico bello pag. 298: marmore Ancyrano, atque alibi.

CETERI, *cetera*, sine diphthongo lapides vetusti. In tabula ænea perantiqua (Grut. pag. 628. seq.) CETEREI VIATORES: & Lege agraria apud eumdem p. 202. CETERORVM: nec id mutatum Augusti ætate, vt vel solum Lucii Cæsaris cenotaphium documento est, quo eadem vox ter reperitur sine diphthongo scripta; atque ita sub Cæsaribus servatum fuit: nec aliter Virgilius Mediceus. Grammatici diphthongum inculcant, quia sit ex καὶ & ἕτερος: sed nugas agunt. sic enim haberet copulandi vim, neque adhiberi posset, vbi locus non est copulæ: neque copula eidem præfigi, ne duplex illa concurreret. v. g. Tiburtino lapide, ET CETERIS DIS; sensus esset *& & ceteris*, quod absonum. Non autem prorsus reiicio *cætera* cum diphthongo, sed compositionem καὶ ἕτερα. Scio enim raro veteres, immo rarissime diphthongo vsos esse, vt Grut. pag. 801. n. 11. CAETERISQ. SVIS.

CHALCEDON libri: *Calchedon:* Καλχηδών. omnes nummi. Vide quæ de hoc nomine in Notitia Asiæ Antiquæ notauimus.

COE-

COELIVS, *Cœlia*, familiæ Romanæ nomina, cum œ in plerisque monumentis. Vrsinus nummos familiæ Cœliæ pag. *79*. sic inscriptos exhibet: C. COIL. item L. COIL. ἀρχαϊκῶς: & alios C. COEL. CALDVS. Grut. pag. 52. M. COELIO: & pag. 240. in basi marmorea Vespasiani æuo M. COELIVS: & sic alibi sæpe. Raro per æ, vt pag. 300. in Capitolinis P. CAELIVS.

COENA per diphthongum œ, quia a κοινόν. Plutarchus Sympos. lib. VIII. probl. VI. τὸ δεῖπνόν φασι κοινὰ διὰ τὴν κοινωνίαν καλεῖσθαι. καθ' ἑαυτοὺς γὰρ ἠρίστων ἐπιεικῶς οἱ πάλαι Ρ'ωμαῖοι, συνδειπνοῦντες τοῖς φίλοις. *Aiunt vespertinas epulas Cœnam vocari quasi communionem. seorsum enim prandebant prisci Romani; cœnabant cum amicis*. Et Isidorus lib. xx. Orig. cap. II. *Cœna vocatur a communione vescentium. κοινὸν quippe Græci commune dicunt*. Dausquius a lapide testimonium petit, ad Clitumnum reperto, IN PVBLICO COENARENT. Plures autem lapides, quos Aldus vidit, CENAM DED. habent: Festus, *Cæna*, diphthongo alia, ad quem modum Sponius pag. *292*. in Neapolitano lapide CAENACVLVM legit. Adeo discrepant in hac voce lapides.

COEPI, *cœpisse*, *cœptus* per œ. Oratione Claudii pag. 502. Grut. COEPERVNT: & p. 443. COEPISSE: & pag. *669*. COEPTO *flore*. In Ancyrano autem marmore *opera* CAEPTA. *Incepi* autem ab *incipio* est: inde *cœptum* & *inceptum* distinguenda. Beda Orthogr. pag. 2332. Cepit, *per simplicem* e, *a capiendo*: Cœpit, *per diphthongum* œ, *de incipiendo*: Cœpta, *per diphthongum* œ: Incepta *per simplicem* e.

COMISSARI, *comissatio*, per *simplex m* & *i*. Festus *Comissatio a vicis; quos Græci κώμας dicunt*. Bene vocabulum scripsit: minus bene a *vicis* denomi-

minauit. Varro lib. VI. LL. cap. V. COMITER, *hilare, ac lubenter: cuius origo Græce κῶμος. inde Latina* COMISSATIO *dicta*. Sic quoque Donatus *comissator* scripsit in Adelph. act. V. sc. II.

CONCIO per C, quia, vt Festus interpretatur, *Concio* est *conuentus, quasi conuocatio*, a concire. Non ergo mouemur, quod in antiquis monumentis legitur CONTIO. Vide Grut. p. 506. 507.

CONDITIO & *CONDICIO:* prius sequitur originem, quia a supino verbi *condo est;* vt *perditio* a *perditum:* posterius est plerorumque lapidum & veterum librorum, & in his quoque Virgilii Carpensis. Aldus ex hoc & saxis verba profert, quem audias. In Sponii autem Recherch. pag. 316. ex Romana inscriptione refertur SVB HAC CONDITIONE.

CONSIDERO per *I*, *non Y*, quia Latinum est, non Græcum. Sic etiam *Desidero*.

CONSVMMO, *consummare*. Lipsius mauult *consumare*, vno *m*, & ad lapides prouocat. Sane Ancyrano monumento legimus *basilicam consumatam:* at Manutius ex lapidibus bis *consummauit*, & semel *consummator*, & *consummatus* enotauit, quod origo etiam poscit, quia a *summus* vel *summa* est.

CONVICIVM, non *conuitium*, quia a *voce* est, quasi *conuocium*. Festus: *Conuicium a vicis, in quibus prius habitatum est: vel immutata littera, quasi conuocium*. Et Vlpianus lege XV. de Iniuriis: *Quum in vnum plures voces conferuntur, conuicium appellatur, quasi conuocium*. Quod etiam ex syllaba producta apparet. Ouid. XIII. Metam. 306.

Neue in me stolidæ conuicia fundere linguæ.

COQVVS. Eutyches grammaticus lib. II. post initium *cocus* scripsit. *Verbo*, inquit, *coquo nomen adhæret cocus*. Velius autem Longus sub finem Orthographiæ hoc *nimium exile* censet. *nam sicut*, in-

quit,

quit, *non est prima syllaba* (in coquus) *oneranda: sic sequens videtur explenda*. Oneratur autem prima per *Qu.* pro C. Beda Orthogr. pag. 2332. *Coquus*, *coqui*, *prima syllaba per C*, *secunda per Q scribenda est*.

CVNCTARI, *contari*; *Percunctari*, *percontari:* prius est Festi in *Percunctatio*, quem Manutius sequitur, etiam Carpensis Virgilii auctoritate inductus: posterius Verrii apud eumdem Festum; quocum Freinshemius facit Indice Curtiano in *cunctanter*. Rationem vterque dat; Festus, *quod is qui curiose interrogat*, *per cuncta visit*. Verrius, quod dictum *ex nautico vsu*, *qui conto pertentant cognoscuntque aquæ altitudinem*.

DALMATIA. In lapidibus & nummis sæpius *Delmatia* per *E:* nec vero scriptura altera pœnitenda. Vide nostram Notit. Orb. Antiqui pag. 614.

DELECTVS, *Dilectus* militum. Cicero lib. XII. epist. v. ad Cassium: *Magnas Pansa copias ex dilectu Italiæ comparat*. Gebhardus ibi: *Dilectus semper scribendum est*, *quod ita præeunt* MSS. *&* *vetusti libri*. Et Lambinus ibidem: *Iam* dilectu *legendum esse*, *non* delectu, *nemo est qui nesciat*, *indocilibus exceptis*. Adde lib. XI. ep. III. sect. 4. Pompeius quoque Festus: *Dilectus militum*, *&* *is*, *qui significatur amatus*, *a legendo dicti sunt*. Aldus tamen noster; *Delectus*, *contra libros aliquot veteres*, *multo scripserim libentius*, *quam Dilectus*.

DELICIVM, *Deliciæ*, per *C*, a *delicatus*. Grut. pag. 646. DELICIVM: Manutius ex lapide Rom. DELICIAE.

DESIDERO, *Desiderium*, per *I* Latinum. Vide supra *Considero*. Vetus lapis Romanus, Manutio teste, DESIDERIO NATAE.

DISPICERE, *S* vno, quamuis a *dis* & *specio*. Sic & *Dispergo*, a *spargo*. *Dis* enim & *di* in composit ione variant. Manet præpositio *dis* integra ante

ante C, P, Q, S & T. vt in verbis *discedo*, *discerno*, *dispono*, *disputo*, *disquiro*, *disseco*, *dissentio*, *distermino*, *distrabo*, Amittit S ante D, G, L, M, N, R. vt *diduco*, *diditus*, *digero*, *dilabor*, *dilacero*, *dimitto*, *dimoueo*, *dinumero*, *diripio*, *dirumpo*. Ante F mutatur, vt *differo*, *difficilis*, *diffugio*. Hæc clara sunt. Difficilior res ante S cum alia consonante, id est ante *sp*, *st*, vbi S propter concursum consonantium suauius abiicitur, vt *dispergo*, *dispicio*, *distinguo*, (a *stinguo*, quo Cicero in Arato, & Lucretius usi sunt) *distringo*. *Disertus* singulare est, si a *dissero*: etiam *dirimo*, si ab *emo* cum R epenthetico potius, quam transmutato; vt *d* in *redamo*: quia *dis* non facile ante vocalem inueneris. *I* consona est, si *dis* præcedit, vt *disiicio*, *disiungo*. Legitur tamen etiam in optimis membranis Cicer. lib. 1. epist. VII. & IX. sub init. *diiuncti*, quod criticis non displicet.

DOMITIVS gentis Romanæ nomen per T, in lapidibus Capitolinis, secus ac in iisdem *Sulpicius*. Inde *Domitianus* in nummis quoque cum T scriptum; & vxor *Domitia*, itidem in nummis.

DVMTAXAT per *M* in lapidibus. Rauennæ in Drusi Germanici cenotaphio, *epulentur* D V M-T A X A T *in ante* V *id. Iul.* Et Grut. pag. 574. 6. DVMTAXAT SINGVLI. Ibid. num. 2. est etiam diuisum DVM. TAXAT. SINGV-LI. SINGVLAS. Sed de his dictum est supra pag. 21. Vna vero inscriptione Domitiani pag. 575. n. 1. inueni DVNTAXAT.

ECLIPSIS. Peccant hodie, qui *ecclipsis* duplicata CC scribunt, quo suam Græcitatis ignorantiam produnt. est enim ἔκλειψις, ab ἐκλείπω, *deficio*.

ELOGIVM. Lambinus & Lipsius *Eclogium* scribendum censent, quia *elogium* neque Latinum nec Græcum sit. At libri *elogium*, Ciceronis sæpe, &

Sue-

Sueton. Calig. c. XXIV. Est origine ἐκλόγιον, atque *elogium* perinde, vt *ecloga*, scribendum esset: vsus vero creber C extrusit & quasi ciuitate Latinorum donauit: qui non *Ex*, quod Græco ἐκ respondet, ante *L*, sed E in compositione ponunt, ut *elicio*, *eligo*, *elinguis*, *elongo*.

EMTVS, *emptus:* & sic alia, *redemtus*, *comtus*, *sumtus*, cetera, de quibus pag. 22. dictum est. Grammaticorum addo testimonia. Ter. Scaurus pag. 2256. *Interdum P. littera superuacuo adiicitur, vt quum scribimus Sumptus, Demptus, Comptus; quum alioqui cæteris declinationibus verborum non adsit. Sumo enim, & Demo, & Emo, detracta P vt superuacua, quare participationibus adiiciatur, ratio non est.* Et Marius Victorinus pag. 2466. *nec consumptum, nec emptum, nec redemptum .... & similia istis per* PT *scribetis vitiose, sed vt ego scripsi iuxta* MT *ponetis, & lucrifacietis litteram, qua detracta nihil de significatu vocis diminuit, & scribitur expeditius.* Exempla vetusta sine P prædicta pag. 22. proposuimus: nec vero negamus plura esse cum P. Ancyr. monumento & Grut. pag. 489. 12. *solo* EMPTO: in veteri S C. p. 328. REDEMPTORIBVS. Et INTEREMPTVS Spon. p. 181. Et SVMPTIBVS Grut. pag. 417. CONSVMPTIS p. 921. 6.

EPISTOLA per *O* breue, origo postulat, ἐπιστολή. Multis tamen inscriptionibus, nescitur qua ratione, est EPISTVLA. Grut. pag. 61. 4. AB EPISTVLIS. Aldus decem lapides eodem scripturæ genere notauit.

ETRVRIA, *ETRVSCVS*, sine adspiratione in lapidibus, ut supra pag. 42. exposuimus.

EXSEQVIAE cum *S*, quia ab *exsequor*, hoc a *sequor*, quod *S* suum post *X* non amittit, vt supra demonstratum fuit pag. 25. 35.

EX-

EXSILIVM, *exsul*, cum *S*. Eadem, quæ superioris vocis, ratio est, etiam prædicta p. 25. 35. a nobis exposita; quia ab *ex* & *solum* deriuantur. Nonius Marcellus pag. 12. *Exsules dicuntur extra solum*. Isidorus lib. v. Orig. cap. vlt. *Exsilium dictum, quasi extra solum. nam exsul dicitur qui extra solum est*.

* Sic etiam de aliis compositis ex præuerbio *Ex* & verbis ab *S* incipientibus, censendum est, vt *exsatio*, *exsilio*, *exsoluo*, *exspecto*, *exsto*, *exstruo*, *exsudo*, *exsupero*, *exsurgo*; de quibus dictum pag. 25. & 35. Adi etiam Manutium.

EXVO & *EXVVIAE*, sine *S*. Vetus quidem grammaticus Cæsellius pag. 2315. *Exsui, habet S; sui enim est & insui, quasi alicui rei immitti; vnde exsui, quasi iam emitti & nudari. Inde exsuuiæ, vnde exsuti id est spoliati:* Vossius autem in Etymologico: Exuo *scribendum, non vt Aldo* (Cæsellio verius) *visum*, exsuo, *quod sit ab* ex *&* suo. *Nam est ab* ἐκδύω, *vt* induo *ab* ἐνδύω. *Hinc &* ἀποδύω *idem ac* ἐκδύω. *Vnde* ἀποδυτήριον, *locus in balineis, vbi vestes exuuntur. Vtitur* apodyterii *voce Cicero lib.* III. *ep.* I. *ad Q. fratrem, & Plinius lib.* v. *epist.* VI. *Ab* exuo *dictæ* exuuiæ. *Gloss. vett.* Exuuiæ λάφυρα, ἐκδύματα. *Eædem ab* ἐκδύω *siue* exduo *vel* ecduo, ecdutæ. *Festus:* Exdutæ, exuuiæ.

Hæc Vossius. Dacerius ad Festum: *Exduta ab exduo, Græce* ἐκδύω; *&, eliso d, exuo, exuuiæ*. Hinc facile rationes Cæsellii refelluntur.

FACILLIMVS duplici LL, Manutius poetarum exemplis, qui producunt, motus, scribit: & sane sic in melioribus libris est.

FAEX cum æ, non *fex*; libri veteres. Nec plura de hoc Aldus.

FECVNDVS sine diphthongo. Gellius XVI. cap. XII. Varronis verbis probat, ipsum & *fenus* &

fetus

fetus & *fecunditas* E ſimplici ſcripſiſſe. In nummis Auguſtarum, Lucillæ, Iuliæ Severi, & Fauſtinæ, aliarumque (ſecus quam in pleriſque Vaillant edidit) FECVNDITAS: nummo Albini SAECVLO FECVNDO.

FELIX ſine diphthongo lapides & nummi. Cenotaphio Caii Piſano FELICITER. De nummis vide Spanhemianum illuſtre opus pag. 726. Et ſane nihil frequentius in Auguſtorum nummis, quam FELICITAS *publica*, *ſæculi*, *temporum*. Male ergo in libris quibuſdam *fœlix* ſcriptum eſt.

FEMINA quoque in libris & lapidibus ſine diphthongo legitur. Ex libris inſtar omnium ſit Virgilius, quem Carpenſem Manutius cognominat. Lapides plures & ipſe profert, & inſcriptionum opere Gruterus. Hic pag. 459. *Poſtumiae Paullae* FEMINAE *rariſſimae:* & pag. 480. *Valer. Quintae caſtiſſimae* FEMINAE: & alibi ſæpe. Sic & *femen* & *femur* auctore Feſto.

FENVS etiam & *Feneror* ſine diphthongo Varro apud Gellium XVI. cap. XII. *Fenerator a fenore eſt nominatus. Fenus autem dictum a fetu, & quaſi a fetura quadam pecuniæ parientis atque increſcentis.* Pompeius Feſtus: *Fenus appellatur naturalis terræ fetus; ob quam cauſſam & nummorum fetus, fenus eſt vocatum, & de ea re Leges fenebres.* Qui etiam *fenum* pratorum ab eadem cauſſa dicit appellatum. Gruterus pag. 868. n. II. *reliqua* VI. *milia* FENERARENTVR. Eſt vero & Anagniæ lapis, quem Aldus vidit, & Gruterus deſcripſit pag. 264. dicatus Seuero, in quo ANAGNINI FOEN.... id eſt *fœneratores*.

FETIALIS per T, Græca conſuetudine & lapidum auctoritate. Dionyſius Halicarn. lib. VI. pag. 410. & lib. X. pag. 649. φιτιάλεις: etiam lib. II. pag. 131. φετιάλεις: pro quo Sylburgius ex Suida

F legen-

legendum censet φητιάλεις, *fetiales*. Addit lapidem Manutius sub Tiberio inscriptum, *Legato Ti. Caesaris Aug. leg.* VIIII. *Hispan. pontifici* FETIALI. Et Festus *fetialis*. Gruterus autem pag. 1107. ex alio: LEG. PRO. PR. FECIALIS.

FETVS sine diphthongo, Varronis verbis, modo in *fecundus* & *fenus* prolatis: & Virgilio Carpensi, Aldo teste.

FOEDARE, inquinare, per œ libri veteres, Virgilii præsertim vetustissimus codex, toties laudatus: & lapis Romanus, quem Manutius vidit, *Nymphеum sordium squalore* FOEDATVM.

FOEDVS, σπονδὴ, per œ. Manutius itidem ad Virgilii sæpe laudatum codicem prouocat, & ad lapidem Camerinensem (Grut. pag. 266.) quo est IVRE FOEDERIS. Addo Grut. pag. 242. ex ænea sub Vespasiano facta tabula: FOEDVS-*ve cum quibus volet, facere liceat*.

FRENVM sine diphthongo. Manutius libros & suum Virgilium: Lipsius libros & lapides vocat testes; verba ex lapidibus non profert.

GAIVS prænomen Latinum, ita per G scribitur in Pandectis, & olim etiam ita pronuntiatum fuit, licet, quum per notam scriberent, vt plerumque solebant prænomina, C. scriberetur, non G, antiqua consuetudine, qua C etiam G (huius nota nondum inuenta) significaret: qua de re dictum supra pag. 21. Postea etiam extra notas plene quoque *Caius* scriptum, nec vero alterum *Gaius*, vt pronuntiabant, sepositum aut abiectum; vt Augusti ætate vtrumque vsus ferret. In Caiano enim cenotaphio vers. 7. est CAIVM CAESAREM: ibidem vers. 37. GAI ET LVCI CAESARVM. In Taciti libris per C, *Caius Luciusque Cæsares* scriptum exstat lib. VI. cap. vlt. & alibi: & *Caianæ expeditiones* lib.

lib. IIII. Hist. cap. XV. id est Caligulae. Eadem ratio est nominis *Cnaei*, siue *Cnei*, aut *Cneii*, quod etiam vt G pronuntiatum & Graece quoque scriptum fuit, vt ex Terentiano Mauro pag. 21. dictum est. Eius nota est CN. *Cn.* non *Gn.* Manutius probat *Cnaeu* cum diphthongo: a quo alii dissentiunt.

GENITRIX, *Genetrix*. Aldo placet prius, quia est a *genitor*, hoc a *genitum* supino: & epitaphium Aeliae Sabinae adlegat, in quo sit GENITRIX. Contra in nummis & lapidibus Veneris cognomen semper *Genetrix* scriptum est. Gruteri pag. 225. & nummis Hadriani ac Faustinae VENERI GENETRICI. Et Vaticanus Virgilius, vt Pierius, ad Aen. I. vers. 590. testatur, etiam *genetrix* habet; cui itidem Veneris cognomen est. Sit ergo in diuae cognominibus per E singulari quadam consuetudine: de aliis scribemus, vt origo poscit, *genitrix*, quemadmodum vno & altero epitaphio Grut. approbauit.

GLAEBA diphthongo vt scribatur, auctor est Manutius, ipse vetustis libris, Virgilii praesertim antiquissimo, persuasus.

GOTHI, populus, cum adspiratione & VNO T. Inscriptio Romana sub Iustiniano posita, *post victoriam* GOTHICAM. Et Lilybaetana apud Reinesium pag. 278. *fines inter Vandalos & GOTHOS*. Graeci, Procopius & Zonaras, adgrauant littera adiecta, Γότθοι.

HADRIANVS, non *Adrianus*, nummi & lapides: & illi forte omnes; hi plurimi, exceptis paucis, de quibus pag. 41. dixi.

HAEDVS, *haedi*, diphthongo principe Virgilii codices vetusti. Etiam Varro LL. lib. IV. cap. XIX. *Hircus, quod Sabini Fircus: & quod illeic Fedus, in Latino rure Hedus: quod in vrbe, vt in multis, A addito* HAEDVS.

HAEMVS mons Thraciæ, non *Aemus*, quia Græci aſperant. Theocritus idyll. VII. 76. *μακρὸν ὑφ' Αἶμον*, *lato ſub Hæmo*. Niſi enim aſper eſſet ſpiritus, ὑπ' dixiſſet. Atque ſic in melioribus libris Latinis. Virgilius Georg. lib. 2. verſ. 488.

-- -- -- gelidis in vallibus Hæmi.

HANNIBAL cum adſpiratione, ſecus ac hodie in multis libris videmus. Dictum ſupra pag. 42. Sic etiam *Hanno*, eiuſdem originis Carthaginienſe nomen.

HARIOLVS. Donatus in Phorm. Terentii act. IV. ſc. IV. quaſi *Fariolus* a *fatis* & *fando* dictum cenſet, F in H, vt ſæpe factum, commutato. Confirmatur libris præſtantioribus.

HARVSPEX non ab *ara*, ſed ab *haruga*. Donatus iam dicto loco: *Haruſpex ab haruga nominatur. Nam haruga dicitur hoſtia, ab hara, in qua pecora includuntur*. Approbant lapides a Manutio exſcripti, quibus eſt HARVSPEX.

* De *Harena* dictum pag. 68. in *Arena*. Sic etiam *Harundo* ſe habet, pro qua *Arundo* ſcribimus, quia aiunt ab *ariditate* dictam. Ineptit Agræcius inter *harundinem* & *arundinem* diſtinguens. *Arundo*, inquit, *canna eſt*, *ab ariditate dicta*: *Harundo*, *telum e canna*.

HAVD, *haut*. Nimis ſubtilis eſt Marius Victorinus ita hanc voculam vna littera diſtinguens pag. 2462. ut *haud* ante vocales; *haut* ante conſonantes ponendum cenſeat: in quo Iuſtum Lipſium ſectatorem habet lib. III. Variar. Lect. cap. XXIX. quamuis ipſe de Victorino dubitabundus ſcribat, *ſubtilius fortaſſe monuiſſe*, *quam verius*. Soſipater pag. 87. ad οὐδὲ ducit, ideoque cum D. Addit, *ſed & per T ſcribi ſonus vocis admittit*. Beda autem pag. 2336. *Haud*, quando adverbium negandi eſt, D littera terminari tradit & adſpirari in capite; & ab *Aut* coniunctione hoc modo di-

discernit : de *haut* nullam mentionem facit. In optimis libris etiam *Haud* cum *D* constanter legitur: atque *haut* videtur tale esse, quale *aput*, *adque* & alia, vbi *D* & *T* aliquando permutata inueniuntur.

HAVE, libri & lapides cum adspiratione. In epicediis extremis sæpe, HAVE VALE. Vide exempla apud Aldum.

HELIOGABALVS male scribitur a Lampridio, quasi ab ἥλιος sit. Originis enim Syriacæ est, & in nummis deus, cuius sacerdos fuerat, & a quo cognomen habuit, scribitur ELAGABALVS: quod & verum principis huius cognomen est.

HERCVLIVS, *Herculeus*: illud in nummis est, quos vir maximus Ezech. Spanhemius p. 747. adlegat: hoc in lapidibus apud Gruter. pag. 199. n. 4. & pag. 280.

HERES, non *Hæres*; & *Hereditas*, in libris & lapidibus. Fragmento legis Agrar. Grut. p. 205. HEREDESVE EIVS: & pag. 20. 3. *pro salute vxoris* HEREDVMQ. *suorum*: & p. 149. 6. HEREDITATIVM; & sic constanter alibi. Festus quoque *Heres* & *Heredium*.

HIBRIDVS, Latino *I*, non *Y*. Vossius Etymolog. deducit ab *Iber*, *Imber*, id est *Vmber*: accessit *H*, vt in *harena*, & aliis.

HIC, *heic*, aduerbium. Sunt qui adverbium *heic* scribi malunt, vt a pronomine *hic* discernatur. Sane multa exempla in vetustis epitaphiis visuntur ita scripta: OSSA HEIC SITA SVNT: vide Grut. pag. 640. 862. 965. & HEIC SITVS EST, pag. 651. HEIC EST SEPVLTVS pag. 984. attamen non pauciora sunt, quibus eædem formulæ, aut similes, per *hic* scribuntur. Spon. pag. 24. *ossa* HIC *sita sunt*: & pag. 171. *Iulia Adepta* HIC *adquiescit*. Et Gruter. pag. 650. HIC *siti sunt*: & pag. 652. HIC *iacet*: & pag. 892. *L. Valerius Maxsu-*

 mus

mus HIC *sepultus*. Videtur ergo *heic* in his formulis aliquid antiquum sapere, tamquam ex illo tempore reliquum, quo *I* per *EI* vt plurimum exprimebatur.

HIEMS, non *Hyems*. Dictum supra aliquid pag. 6. 7. nec enim certum est ab ὕειν originem trahere, aliique ab *hiando* deriuant. Virgilius Mediceus Georg. II. 322.

Nondum hiemen contingit equis.

Interdum P interposuerunt, atque sic Varronis libro IX. *hiemps* legitur: etiam Grut. pag. 136. in veteris Kalendarii fragmine HIEMPS. Verum improbat hoc Scaurus pag. 2256. *Hiems*, inquit, *carere P littera debet, quia in casibus numquam P, nec B, propinqua eius respondet: sine quarum altera nusquam in Latinis ea nomina declinantur, ut Princeps, Cælebs*. Nec derivata habent *Y*. Vetus tabula, quam Manutius vidit, Gruterus p. 501. transscripsit, habet HIEMANDI CAVSSA: & mox MEILITES HIEMENT: item, IN HIBERNACVLA *meilites deducantur*.

HISTRIA regio extrema Italiæ ad Illyricum, libri & lapides. Gruter. pag. 285. CONS. VENET. ET HISTR. Qui *Istria* scribunt, ab fabuloso amne, ex Istro in has oras, si diis placet, derivato, deducunt. Semel inueni cum *y* pag. 433. *correctori Venetiarum & HYSTRIAE*: in quo nobis sufficit adspiratio; vocalem Græcam repudiamus.

HORDEVM. Rei rusticæ scriptores Varro & Columella *ordeum* sine adspiratione. Sed Velius Longus Orthographia extrema, & Terentius Scaurus p. 2258. tradunt, antique dictum esse *fordeum*; *F* postmodum, vt in aliis multis, conuersum in *H*. Vide paullo ante in *Hædus*, quod ex *fedus* Sabinorum erat.

IBERVS, Hispaniæ fluuius, plerumque sine adspiratione, Græca consuetudine. Straboni lib.

III.

111. & Ptolemaeo est ὁ Ἴβηρ. Inscriptione autem veteri (Gruter. pag. *690.*) est FLVMEN HIBERVS: & in Prudentii vetustis libris, hymno Calagurritanorum extremo, *quos Hiberus adluit:* & sub initium, *terra Hibera*, id est Hispania.

ICCIRCO lubentius eruditi scribunt, quam *idcirco*, quia dicimus *accedo*, *accipio*, *d* in *c* mutato. Contra Gruter. pag. 408. Tergestina inscriptione IDCIRCO: sed multa secus, ac veteres plerique consueuerant, in eadem sunt consignata.

IDEMTIDEM, *Identidem*. Posterius vsitatius est, quia grammaticorum opinio inualuit, *m* ante *t* nec scribi, nec pronuntiari posse. Beda Orthogr. pag. 2337. *Identidem per N in priore loco scribendum est, licet sit ab idem & idem.* Verum quia multis exemplis supra demonstratum, inanem metum esse, ne *m* & *t* conlisionem pariant; aeque *idemtidem* scribi potest, vt *dumtaxat*, *emtus*, & *redemtus* scribimus.

IMMO, correctionis vocula *m* geminato. Virgilius Carpensis sic, Aldo teste; & libri Varronis, Prudentii, & castigatissimus quisque.

INCHOARE non quidem a *chaos* certi deducimus, vt grammatici faciunt; cum adspiratione tamen scribimus, quia sic in marmoribus vetustis legitur. v. g. INCHOATVM Gruter. pag. 30. 190. Reines. pag. 277. & AB INCHOATO Grut. pag. *169.* Reines. 275.

INCLYTVS, *inclutus*, *inclitus*. Beda Orthogr. pag. 2338. *Inclytus Graecum nomen. nam* κλυτὸν *Graeci gloriosum dicunt.* Sic puto legendum, quia ad Graecum prouocat; quamuis Putschii editione *inclitus* scriptum est. Gruterus pag. *667.* 10. INCLYTA ROMA. Atque ita plurimi scribi volunt propter eamdem rationem, quamvis non certissimam. *In* enim Latinam originem suadet, quam alii in *cluo*

vel *clueo* quærunt, licet & hoc tandem ad κλύω referatur. Sed siue a κλύω, siue a *cluo* est; tamen quia *y* quoque in *u* transire solet, scribunt alii *inclutus*. Festus: *Inclutus, nobilis, clarus*. Grut. p. 152. 8. INCLVTVS REX THEODORICVS. Quod vero ciuitate verbum antique donatum fuit, Latine alii *inclitus* scripserunt. Grut. pag. 273. 5. PIO ATQVE INCLITO D. N. TRAIANO, Traianum intellige Decium, Philippi successorem. Quam scribendi formam supra pag. 6. 7. Obertus Gifanius præferendam ceteris censuit.

INCREBESCO, quamuis a *creber* sit; non *increbresco*: quia & *rubesco* a *ruber*. Vt vero hoc a *rubeo* est proxime; ita verosimile, veteribus fuisse etiam verbum *crebeo*, a quo *crebesco*.

IN DIES rectius diuisis vocibus; quam *indies* scribimus: vt vtrique accentus seruetur suus: qui in coniunctione a plerisque retrahitur in præpositionem, non secus ac si enclitica vox *dies* esset.

INDVTIAE per *T* ex Gellii ratione, qui lib. 1. cap. xxv. putat compositum vocabulum ex *inde vti iam* (lege integra verba eius) aut, Aurelii Opilii etymologia, quasi *initiæ*. Manutio sunt tamquam *inductæ*: Vossio ab *indu* veteri, (hoc est *in*) & *otium*. Omnes hæ rationes *T* poscunt, non *C*.

INFITIOR Festus & Manutius per *T*, quia sit a *fateor*. Quum enim Festus ait, *infitiari, creditum fraudare*; non obscure significat, esse quasi *infiteri*, vel non fateri depositum. Quod probabilius est, quam a *facio* deriuare, quod sit, negare se aliquid *fecisse*. In quam opinionem qui secedunt, per C scribunt & *inficiari* & *inficias*.

INLVSTRIS, *illustris*. De his & similibus supra in compositis cum præpositione pag. 36. dictum est, in lapidibus plerumque esse *inlustris* & *inlustrare*.

vid.

vid. Gruter. pag. 417. 447. 481. cetera; Spon. pag. 36. 103. reliqua: Manutius autem hanc vocem in iis præ ceteris censet, in quibus iudicium aurium, quod molle est, sequendum sit: quem & consuetudo iuuat.

I N P R I M I S, diuise, vt *cum primis;* non *imprimis*, nec bene *inprimis*. Est enim, in præcipuis, seu, inter primos & principes: id quod si obseruatur, minus confunduntur inter se, quæ idem significare quidem videntur, non autem plane significant, *in primis*, *præsertim*, *præcipue*, *maxime*.

I V C V N D V S, per *V*, quia Ciceroni ab *iuuando* est 11. de Fin. cap. IIII. Non ergo audiendi sunt, qui *iocundus* dicunt ab *iocus* vel *iocando;* quibus etiam prosodia reclamat: etsi non desunt inscriptiones veteres, quæ cum *O* id referant, Neapolitana, quam Aldus præbet; & alia Grut. pag. 844. 6. quibus *Iocundus*, *Iocunda* propria nomina sunt: plures enim *Iucundus* expressum habent, quas itidem Aldus recitauit.

I V P P I T E R, *P* duplici, nummi & lapides. quod de illis illustris Spanhemius pag. 84. adseverat, ut non opus sit exemplis illustrare, quale illud in Domitiani moneta est I V P P I T E R C O N S E R V A T O R. Fuluius Vrsinus, & ipse peritissimus nummorum, Aldo Manutio idem adfirmauerat. Lapidum testimonia sint, Grut. pag. 23. 12. in aræ dedicatione: I V P P I T E R O P T I M E M A X I M E. Sponius pag. 99. in Auieni Festi epitaphio: I V P P I T E R *aethram pandit*, *Feste*, *tibi*. Manutius etiam ad libros veteres prouocat. Nihilominus, si fides nummorum exscriptoribus Occoni & Vaillantio habenda, in Vitelliano est I V P I T E R V I C T O R, vna & simplici littera.

K littera quam rari vsus sit, supra pag. 7. diximus. Marius Victorinus p. 1945. ante A adhibitam a veteribus fuisse testatur, vt *Kanna*, *Kalendæ*, *Karthago:*

thago: sed neque hoc perpetuum. Beda Orthogr. pag. 2338. *Karthago & Kalendae per K scribenda sunt: licet per C melius*. Kalendae quidem in lapidibus per *K*; non autem saepe *Karthago*. Nummi quidam Seueri & Caracallae & Galerii, quos laudatissimus Spanhemius pag. 727. descripsit, FELIX KART. praeferunt; lapides autem C habent, & plerique sine adspiratione. Columna Rostrata CARTACINIENSIS. Gruter. pag. 512. ex vetusta tabula CARTAGO CAPTA: p. 385. CARTAGINE: pag. 174. & 349. CARTAGINENSIS. Cum adspiratione autem pag. 349. CARTHAG. & Optatiani Porphyrii tab. x. CARTHAGO.

LABOR, *labi*, praeterito & participio *lapsus* an *labsus* formet, disceptatur. Origo B exigit, atque ita in Sponii Miscell. pag. 84. & 92. & Grut. pag. 48. *vetustate* CONLABSVM: & Virgilii codices Aeneid. v. vers. 326. & 445. *elabsus:* tamen plures inscriptiones cum P referunt, CONLAPSVM Gruter. pag. 7. & 51. & 173; ac COLLAPSVM pag. 58. & 100. & 163. Fortius enim B ante S pronuntiabant, quam vt illius sonus sufficeret: quam ideo in *P* plerumque veteres mutabant.

LACRIMAE, *Lacrymae*, sine adspiratione, vt supra dictum, quia a δάκρυον deducitur: quamuis in quibusdam lapidibus cum H reperiatur *lachrimae*, Gruter. pag. 572. n. 7. Spon. pag. 180. Cum *Y* autem haud facile repereris; at cum aequiualente *V lacbrumae* Gruter. pag. 799. Pluribus autem locis LACRIMAE, Gruter. pag. 694. 700. 715. & Spon. pag. 203. 219. alibi. Adde cum primis quae pag. 6. 7. ex Gifanio de hac etiam voce tradidimus.

LAEVA, sinistra, diphthongo principe, Festus; & lapis, a Manutio transscriptus, PARTE LAEVA.

LA-

LAPICIDINA, non *lapidicina*. Varro LL. lib. VII. cap. XXXIII. *Qui lapides cædunt, lapicidas; quî ligna, lignicidas non dici: neque vt aurificem, sic argentificem*. Gruter. pag. 593. 8. A LAPICIDINIS CARISTIIS. Sic emendandum cum Manutio αὐτόπτῃ, quod perperam *lapidicinis* editum est.

LETVM, mors, sine adspiratione. Extra viam Latinam vagantur, qui mortem ab obliuione, hoc est *letum* a λήθη (unde *lethum* scribunt) deduci putant. Priscianus propior, qui a supino antiqui verbi *leo*, vnde *deleo* superest, deriuat. *Plenus*, inquit lib. v. pag. 665. *quasi a pleo, verbo: letum quasi a leo*. Confirmat vetus lapis Gruter. 655. LETO TACENT (*iacent* Manut.) & mox, POST LETI DIEM. Quamuis vero Varro lib. VI. cap. III. & Festus *leti* etymon etiam a λήθη petant; tamen vterque scripsit sine adspiratione.

LITTERA duplici T libri veteres, Lipsio teste, & lapides. Sic Florentini Pandectæ, vt Aldus vidit; sic & lapis Prænestinus apud eumdem pag. 8.

Cuius ne taceat memorandum LITTERA
nomen.

Et Spon. Miscell. pag. 36. VTRISQVE LITTERIS ERVDITO, ex basi Romanæ statuæ. De origine non sumus solliciti, siue sit *legitera*, siue *leuitera*, siue ab *iter*, siue a *litura*, (quod indignatur Iul. Cæs. Scaliger. de causs. LL. lib. I. cap. IV, quia non sint ideo inuentæ nec factæ) siue ab *iterando*. Vide Diomed. pag. 415. Mar. Victorin. pag. 2452. Apage ineptias. Credibilius, esse, vt Vossius censet, a *litum*, supino verbi *lino*; quia atramento chartæ seu membranæ inlinatur: atque ita ab *oblitum* erit *oblitterare*, quod vero etiam T duplicat, vt syllaba producatur. nam etiam Catullus in Epithalam. v. 232.

-- -- *nec vlla oblitteret ætas*.

LI-

LITVS, *litoris*, vno T antiqui libri, etiam Carpensis Virgilius; & lapides. Lipsius a *litando* ducit, id est sacrificando, quod ibi nauigantium vota & concepta & persoluta. Prænestino lapide iam indicato LITORA, (non *littora*, vt Gruter. pag. 72. edidit) & alio Romano, LITORE *Phocaico pelagi vi exanimata;* & Ardeati lapide apud Spon. pag. 270. LITVS *vicinum viae Seuerianae*.

LOQVOR, *locutus*, *loquutus*. Ante O, E, I retinetur *Q*, *loquor*, *loqueris*, *loquitur*, quia *loceris*, *locitur* inconueniens: ante *V* plerique mutarunt in C. vt *locutus*. Antonius vero Rufus, quod Velius pag. 2237. refert, *locutionem quoque per Q dixit esse scribendam; item Periculum & Ferculum:* quod ipse Velius improbauit. Vt enim *Q* nemo feret facile in posterioribus exemplis; ita etiam dubium, in priori est. Toties in nummis Cæsarum exstans vox ADLOCVTIO, numquam, quod sciam, *adloquutio*; (vide supra pag. 28.) videtur controuersiam dirimere posse. Adde infra *Sequor*, *secutus*.

LVCCEIVS Romanum nomen, libri veteres, & inscriptiones. Grut. pag. 646. M. LVCCEIVS FELIX.

LVTATIVS, nobile bello Punico I. nomen, male scribitur *Luctatius*. Nummus L. LVTAT. & alius Vrsin. p. 161. Q. LVTATI. Lapide Capitolino (pag. 292.) Q. LVTATIVS C. F. Correpta etiam prima litteram C excludit. Silius XIII. 731.

Aequoreis victor cum classe Lutatius armis.

MAECENAS. Sic scribendum, quia Græce est Μαικήνας. Nec lapides aliter. Grut. p. 240. P. MAECENAS: & pag. 638. C. MAECENATIS.

MAEREO, *maeror*, *mæstus*, & *mæreo*, *mœror*, *mœstus*, ambigua diphthongo. Sed præfert Manutius diphthongum primam, quia Varro lib. v. cap. VI. a

mar-

marcere ducat, quod *mærore corpus marcescere videatur:* deinde plures inscriptiones cum *ae* habeant. Romæ in ara marmorea MAERENDO est & MAEROR. Gruterus pag. 494. MAERORE *graviter adflictus:* & pag. 717. MAESTI. Vir consummatissimus Henr. Noris in Cenotaph. Pis. pag. 480. de his vocabulis: *Profecto in Mediceo numquam satis laudato Virgilii codice semper diphthongus* AE *scripta est*. Est tamen & OE in lapidibus. Grut. pag. 556. PAR --- MOER --- id est *parentes mærentes*, & *moestus*, *moestissimus* pag. 658. 669. 673.

MARCIVS, *Marcianus*, *Marciana*, Romanorum nomina, per C in lapidibus. In nummis gentis Marciæ C. MARCI. & Q. MARC. Et Grut. pag. 240. Q. MARCIVS: & pag. 46. MARCIANAE SORORIS AVG.

MAVRETANIA, per E in nummis & lapidibus. Hadriani & Commodi nummis *Exercitus* MAVRETANIAE: & alio RESTITVTORI MAVRETANIAE: Commodi, MAVRETANIA. Grut. pag. 361. MAVRETANIAM SITIFENS. & pag. 482. MAVRET. CAESARIENS.

MAVRICIVS per C, quia Græci, a quibus nomen est, Μαυρίκιος scripserunt. Etiam Gruter. pag. 12. n. 10. MAVRICIVS EVPORVS.

MESSALLA gemina *LL*, cognomen Valeriorum, lapides Capitolini & alii.

MILLE, *milia*, *millia*. De posteriori lis est, vna an duplici LL scribatur. Cledonius pag. 1901. *Dicimus*, *mille homines docuit*, &, *mille hominum magister: in plurali vero declinatur milia*, *milium*, *milibus*, *vno L sublato*. Et Cassiodorus ex Papiriano pag. 2295. *Mille numerus a quibusdam per vnum L scribitur*,

tur, quod Milia dicimus, non Millia: alii melius per duo L L existimant scribendum, puta Mille. Sane sæpe legimus *milia*. Gruter. pag. 835. X MILIA NVMVM. & p. 868. XC MILIA NVMORVM. Inde etiam *miliarium* scribunt vno L. Spon. Recherch. pag. 192. VIAS ET MILIARIA: etiam *ala miliaria* in militia Romana, tam Gruter. pag. 482. quam Plinii lib. VII. epist. XXXI. Nec vero *millia* reiiciendum. In Ancyrano enim monumento aliquoties legimus *viginti* MILLIA. Et Spon. Misc. pag. 179. MILLIA PASSVVM.

MINVCIVS per C. Dixi ad Minucium Felicem pag. 1. Addo nummos gentis Minuciæ, Vrsin. pag. 179. L. MINVCI. & TI. MINVCI. C. F. Et Gruter. pag. 675. Q. MINVCIVS MACER.

MISTVS & *MIXTVS*. Prius analogiæ propius est; posterius vsui. In *misceo* enim, vnde ducuntur, nullum X, nisi transponas CS: Pierius autem ad verba Aeneid. I. 488.

Se quoque principibus permixtum agnouit Achiuis;

Inualuit, inquit, *iampridem vsus, ut* MISTVS *per* ST *scribatur: quum tamen in codicibus omnibus antiquis vno consensu per* XT *scriptum inueniatur* PERMIXTVM. Et lapide Romano apud Manutium: OSSA MEA MIXTA CVM FILIAE.

MOESIA, regio iuxta Istrum, Latine per œ scribitur, vt in Manutio exscriptis lapidibus, PR. PR. PROVINCIAE MOESIAE, licet Græcis sit Μυσία.

MONVMENTVM, *monimentum*. Priori formæ analogia fauet in *documentum*, *nocumentum*, *emolumentum*; & lapides plurimi sepulcrales: etiam alii, Gruter. pag. 162. MONVMENTVM RERVM *excitauit*. Nec vero multo pauciores

sunt,

sunt, quibus MONIMENTVM incisum est. Gruter. pag. 558. 592. 594. 656. 5. & alibi: etiam Varro lib. v. cap. VI. *monimenta*.

MVCIVS, non *Mutius*, lapides Capitolini, consuetudo Græca, & nummus, cuius est Q. MVCIVS Q. F. SCAEVOLA.

MVLTA, & *mulcta*. Prius amant eruditi, quia lapidum est & librorum veterum. Vetus lapis Firmanus AIRE MOLTATI. Tamen Emeritensi inscriptione sub Domitiano exstat (pag. 155. Grut.) *gente male* MVLCTATA.

MVNATIVS, familiæ Rom. nomen per T, libri & lapides, Grut. pag. 52. 54. cet.

MVSEVM sine diphthongo, quia est μουσεῖον Græce. Vid. Plin. 1. epist. IX.

MYTILENE, nobilis urbs Lesbi, *y* in prima, (non *Mitylene*, vt in libris est) consensu nummorum scribitur. Vide nostram Notitiam Antiquæ Asiæ pag. 16.

NE DVM, *nec dum*, *non dum* disiunctim scribit Manutius; quia similia *non nibil*, *non nulli* separatim scribamus. Accedit, quod in Caiani cenotaphii versu 14. NON. DVM. separata, & puncto singulas voces distinguente, diuisa conspiciuntur. In Mediceo autem Virgilii codice NONDVM coniuncte scriptum est Georg. 2. 322.

NEFAS male in quibusdam libris cum *ph* expressum est. *F* enim habent lapides: Lanuuinus, NEFAS EST; Sic & *nefandus* Gruter. pag. 161. 1.

NEGOTIVM per T, vt *otium*, libri & lapidum plurimi. Frequens enim in his est nomen NEGOTIATOR, Grut. pag. 466. 624. 641. 645. sæpe, & 650; & Spon. Misc. pag. 226: ac *negotiantur*, Grut. pag. 496. Non numquam vero etiam cum C reperitur, Gruter. 14. n. 12. pag. 411. 3. pag. 640. 2.

NE-

NENIA, sine diphthongo Vossius Etymologico; quia a νηνίατος, quod idem: & νηνυρίζειν Hesychio est θρηνεῖν.

NVMMVS & *NVMVS*, duplici *M*, & simplici. Prius probat Manutius, tamquam frequentius in libris & lapidibus. Ipse vero vnum exemplum adfert ex Romano lapide, NVMMVLARIO: addit tria eiusdem vocis *M* vno scriptæ. Monumento autem Ancyrano *quadrigenos* NVMMOS, & post paullo *millia* NVMMVM, id est nummorum. Veteres enim nulla nota pluralis genitiui contractionem indicant. Et Spon. Miscell. pag. *63*. HS ∞ ∞ NVMMVM. Et in Varronis libris *nummi*. Contra Grut. pag. 833. & 868. MILIA NVMVM, & MILIA NVMORVM.

NVMQVAM, quo eruditiores vtuntur, tuetur Manutius ex analogia, quia *M* ante *Q* in aliis consistat, *vtrumque*, *quemquam*, *namque*, *quæcumque*, & similibus. In Ancyrano autem, & alio Romano lapide (Manutius pag. *309*.) est NVNQVAM.

NVNTIVS per T. Manutius per C præfert: nos cum T Cenotaphio Caii Cæsaris sub initium: *cum allatus esset* NVNTIVS: & post versus aliquot, *decessus* NVNTIATVS. Et in veteri SC. apud Gruter. pag. 499. *deixsistis vobeis* NONTIATA ESSE. Nec ipse Manutius diffitetur, in Carpensi, nunc Mediceo Virgilio, etiam per T scriptum esse. v. gr. Aen. 11. 547. *nuntius ibis:* & lib. XI. 740. *nuntiet*. Tamen & Gruter. pag. 254. 4. DENVNCIATORES.

OBSCENVS, quia a *scena*, σκηνὴ, per E simplex. Varro L L, VI. cap. V. *Obscænum dictum a scæna*. nam *scena* antiquis contra originem per AE scripta. Interpretatur Aldus, *quasi contrarium scenæ, quod in scena, multis præsentibus, pronuntiare non li-*

liceat. Scaliger de caussis LL. lib. I. cap. XXXIV. per *oe*, ἀπὸ κοινοῦ scribi vult. Nonius autem per *AE*, quamuis *immundum* explicet: quæ notio videtur Scaligero accommodata. Sed commune immundum esse, sacræ dictioni in diuinis litteris, quam genio Latinitatis, est propius.

OLVS, *oleris*, quod multi *holus* scribunt, vt Festus, Nonius; & in veteris calendarii fragmento *forum holitorium*. Vossius bene ab *oleo*, id est cresco, trahit; qua stante ratione, excidit adspiratio.

OPPERIOR duplici *pp* libri veteres, & Virgilius Carpensis, vt Manutius memorat.

OPPIDVM, quidam *opidum* scribunt, quia Varro lib. IV. LL. cap. XXXII. Cicero de Gloria apud Festum, & ipse Festus ab *ope* dictum putent, quam hominibus præbeat: aut quod ibi homines *opes* suas conferant. Sed luditur sæpe in etymologia, & ipse Varro ac Festus geminata littera scripserunt: atque ita etiam in lapidibus, vt Aletrino, IN OPPIDO: in ponte Alcantarensi, OPPIDANI.

OPPORTVNVS, gemino *pp* libri veteres, & sæpe laudatus Virgilii vetustissimus codex.

OTIVM, per T, non per C. Pierius ad Virgilii eclogam I. tradit, Romano, & Mediceo, aliisque antiquis libris *otia* per T scriptum: & Manutius, Q. Papirium *otium* in iis scripsisse, in quibus T ut Z legatur. Adde *negotium*, de quo supra. Est enim ex *nec* & *otium*, etiam Scauro iudice pag. 2262.

PAENE, id est *fere*, cum AE libri veteres, Manutio teste, & lapides. Grut. pag. 655. ERODITA PAENE MVSARVM MANV. *Erodita*, antique.

PAPIRIVS, Romanæ familiæ nomen, *I* Latino, non *Y* Græco. Eius gentis tres nummos Vrsinus profert, qui confirmant, vnum Latine signatum,

PAPIR. CARB. duos Graece, ΠΑΠΙΡΙΟΤ ΚΑΡΒΩΝΟΣ. Grutero pag. 447. in Brixienſi lapide plures Papirii ſunt. *P. Papirius Augur; Cn. Papirius Fuſcus; Cn. Papirius Curſor*, & *Cn. Papirius Curſor filius:* omnes ſine *y* Græca littera.

PARRICIDA. Librorum auctoritate veterum Manutius nititur.

PATRICIVS, cum C libri, Græca conſuetudo, & lapides. Fulginii repertus: *adlecto inter* PATRICIOS.

PAVLLVM & *paullulum*, LL geminata. Terentius Scaurus pag. 2256. *Sine dubio peccant, qui* paulum & paululum *per vnum* L *ſcribunt*. Obiicit Velius pag. 2238. iuxta diphthongum geminari conſonantem non poſſe, quia non poſſit pronuntiari. Sed refutatur exemplis. Inſcriptione Romana Grut. pag. 769. QVOD DEICO PAVLLVM EST. Sic vbique inuenimus *Paullus*, *Paullinus*, propria nomina, iam demonſtranda: ſic & vox *cauſſa* ſupra fuit probata.

PAVLLVS, cognomen Aemiliæ gentis, plures lapides habent, pauciores *Paulus;* v. g. PAVLLVS legitur Grut. pag. 293. in Capitolinis, & p. 59. 729. 851. & *Paulla* pag. 321. 459.: Sponius Miſcell. *Paullus* pag. 43. 275. alibi. Et nummi gentis Aemiliæ tres apud Vrſin. p. 7. PAVLLVS. At *Paulus* Grut. pag. 21. 9. pag. 824. 8. Sic & *Paullinus* pag. 429. 3. *Paullina* pag. 756. 806. ſed *Paulinus* pag. 45. & 100.

PELOPONNESVS, gemino NN, conſuetudine magis quam ratione. Strabo lib. XIII. pag. 425. de Hecatonneſis: *καλοῦνται Ἑκατόννησοι συνθέτως, ὡς Πελοπόννησος, κατὰ ἔθος τι τοῦ N γράμματος πλεονάζοντος*, *Vocantur* Hecatonneſi *per compoſitionem, vt Peloponneſus, ex conſuetudine quadam* N *abundan-*

dante. At Χεῤῥόνησος, *Cherfonefus*, N fimplici.

PERCVNCTARI vide in *cunctari*, vbi expofitum.

PERENNIS, libri, & lapis Roman. OB. PERENNEM ---- quod contra eos notauit Manutius, qui *peremnis* putarunt dici, ficut *folemnis*.

PERSES, nomen regis Macedoniæ, Latinis gratior forma, quam quæ fecundum Græcos eft *Perfeus* ex Περσεὺς. Grut. pag. 296. 1. EX MACEDON. ET REGE PERSE PER TRIDVVM *triumphauit*. Sic & plerique Latini libri; Liuianus autem *Perfeus*.

PIGNVS, vt Prifcianus lib. VI. pag. 721. tradit, *pigneris* & *pignoris* cafum format: vt *fenus*, *feneris* & *fenoris*. Nugatur Agrœcius, notione vocales diftinguens, vt *pignera* rerum fint; *pignora* filiorum. Quin potius *pigneris* priores dixerunt; pofteriores *pignoris*. Ita Manutius cenfet: ita Prifcianus lib. VI. de duplici cafu a *fenus*. Quum dixiffet *fenus* facere *fenoris*, addit: *Tamen antiqui feneris dixerunt: vnde & feneror verbum, & fenerator. Et pignus pigneris & pignoris; vnde pignero, pigneras.*

PIRVS, *pirum*, quia Latina funt, per *I* Latinum. Adlufio enim eft, non deriuatio, quæ a πῦρ ducit propter formæ vel coloris fimilitudinem. Vid. Ifidor. XVII. Orig. cap. VIII.

POENA per *oe*, quia a ποινή: atque ita etiam lapides, quos Manutius exfcripfit. A *pœna* eft *pœnitet*, licet Varro ordinem inuertat, *pœnam* ducens a *pœnitendo*; idem tamen fub finem lib. IIII. de L. lingua, nexum vtriufque confirmat, & cum eo paritatem fcripturæ. Vt vero Romani interdum permutabant diphthongos, v. g. *prœlium* & *prælium* fcribentes; ita factum, vt Oratione Claudii (Gruter. pag. 502.) aliquoties PAENITET legatur, quod non tam

rationi, quam consuetudini dandum est. atque ita etiam in Mediceo Virgilio esse dicitur.

POMERIVM etiam consuetudine magis, quam certa ratione sine diphthongo scriptum est in libris & lapidibus: quamuis non ignorarent veteres esse a *pone maeros*, id est post muros. Varro lib. IV. cap. XXXII. *quod erat post murum, pomerium dictum*. Inscriptio Claudii, POMERIVM AMPLIAVIT; & alia apud Manut. FIN. POMER. TERMIN. Et Spon. pag. 265. *finibus* POMERIVM *ampliauit*.

PORCIVS, gentis Romanae nomen, per C, non T, libri, lapides, quorum quatuor Grut. p. 458. exhibet. Nummus Vrsini L. PORCI. Graece Πόρκιος.

POSTVMVS, postremus; & *POSTVMIVS*, familiae nomen, sine adspiratione. Vetus lapis Manutio referente; *L. Autronius L. fil.* POSTVMVS, vbi nomen proprium est: quemadmodum & ille, qui, Gallieno imperium negligente, in Gallia purpuram sumsit, in nummis non *Postumius*, vt in libris est, sed POSTVMVS constanter vocitatur. Vrsinus in nummis Postumiae gentis, insignem praefert, inscriptum A. POSTVMIVS COS. & alium, C. POSTVMI. In vetusta tabula consulum Grut. pag. 293. *Aulus, Lucius, & Spurius Postumii* memorantur: adde pag. 306. 986. & sic plurimis locis. Diffiteri autem non possum, p. 151. (vidit & Spon. p. 150.) CL. POSTHVMVS legi: & p. 38. n. 14. Q. POSTHVM. sed posterioris aeui sunt. Eutyches pag. 2311. *Quaedam excludunt penitus spiritum, vt postumus, post humatum patrem natus*.

PRAESTRINGERE, tolli vult Manutius; *praestringuere* substitui, idque auctoritate veterum librorum. Velim pluribus exposuisset, illustrassetque exemplis: sed nihil adiecit. Lambinum in eam opinio-

nionem quidam Lucretii codex induxit, quo legitur lib. III. verf. 1057. de Epicuro:

Qui genus humanum ingenio superauit, & omnes Præstinxit.

At Gifanius in MSS. *præstrinxit* inuenit, in aliis *restrinxit*: Salmasius *restinxit*. Qui notas Nonio subiecit siue Mercerus siue alius, idem sensit p. 100: & Franc. Fabricius ad Asconii Divinat. Verrin. c. XIV. Sed neque Asconius, neque Nonius aliud quam *præstringere* habent: & ipse Cicero in Verr. Divin. cap. XIV. *præstringat aciem ingenii*: & de Divinat. lib. I. cap. XXIX. *præstringere aciem mentis*: nec aliter MSS. Proinde claudo hanc disceptationem Gifanii ad Lucret. verbis: *Præstringere valet quasi obnubere; præstringere oculorum aciem, ἀμαυροῦν. Hoc qui in præstinguere mutant, non recte, meo quidem iudicio, faciunt, quum omnes omnium scriptorum lib. vet. repugnent, & ipsi grammatici.*

PREHENDO reiicit Manutius: quia in libris sit *prendo* & *prensus*. Et Velius Longus pag. 2229. *Prendo dicimus, non prehendo*. Sed esto, simplex sine contractione aut rarum aut inusitatum esse (Varro autem lib. V. cap. VII. *manu prehendimus*) & Virgilium scripsisse *prendere*, *prensi*, *prensant*: integrum tamen negari non potest, quod in compositis redit, *apprehendo*, *comprehendo*, *reprehendo*: quæ a quibusdam diphthongo scribuntur, sed sine ratione, quia nulla est ex *præ* compositio: etiam lapides per *pre* habent, Romanus COMPREHENSIS, vt Manutius, qui vidit, refert; non, vt Gruterus pag. 682. Smetii fide, *compraehensis* transscripsit: & Neapolitanus, DEPREHENDERIM.

PRELVM sine diphthongo, quia a *premo*, contractum ex *premulum*. Contractio autem producit primam. Isidorus lib. XX. cap. XIIII. *Prelum a pre-*

mendo vocatum, *quasi pressorium*. Qui per *ae* scribunt, a *praeluendo* ducunt, quod longius petitum, quamuis etiam *lacus* sit ad prelum in torculari.

PRETIVM per T, libri & lapides. Carmen Praenestini lapidis, quem Manutius vidit, *Digerit in* PRETIVM. Gruter. pag. 893. num. 8. PRETIVM INTVLIT.

PRO admirationis, sine adspiratione, quae in fine nulla est: vide supra pag. 40. Festus in PRO: *alias pro admiratione*, *vt*, *pro Iuppiter*. Sic etiam Virgilius Carpensis, auctore Manutio.

PROCONSVL. Quidam malunt *pro consule*, vti omnino interdum scripserunt Latini: & in nummis Vrsini PRO. COS. p. 15. 16. 148. diuise cum puncto interueniente: tamen etiam coalescit, & vt vna vox scripta visitur dandi casu PROCONSVLI in multis lapidibus, ab Aldo exscriptis. Accedit, quod *proconsulatus*, *proconsularis* Latine dicatur, quae a diremtis esse nequeunt.

PROELIVM per OE lapides Capitolini & vetustissimus Virgilii codex. Grut. p. 298. 4. in Capitolinis, PROELIO CONFLIXSISSET: & p. 291. IN PROELIO OCCISVS EST. & alio lapide, Manutio teste, PROELIATVS. Attamen Ancyrano monumento, si recte expressum est, NAVALIS PRAELII: & Reines. pag. 516. PRAELIO *nauali facto*.

PROMONTORIVM, *promuntorium*. Posterius defendunt Turnebus Adv. XIII. cap. XVIII. & Isaac. Vossius ad Melae lib. I. cap. XIII. quia a *promineo* fit, non a *mons*: quasi prominentia litoris, quod possit etiam sine monte esse, & mons ad mare sine prominentia: immo eminens mediis in Alpibus iugum Liuius *promuntorium* dixit lib. XXI. cap. XXXV. vbi Gronouius etiam *promuntorium* edidit.

PTO-

PTOLEMAEVS, non *Ptolomaeus*, vt hodie multi scribunt. Nomen enim est a πτόλεμος. Hinc a Ptolemaeis conditae vrbes *Ptolemaides* dictae. Nummus Augusti ΠΤΟΛΕΜΑΙΔΟΣ ΙΕΡΑ ΣΥΝΚΛΗΤΟΣ: Claudii & Caracallae, PTOLEMAIS.

PVLCHER, *pulcer*. Posterius antique valuit: post aurium caussa H adiectum. Cicero in Oratore cap. XLVIII. *Ego ipse quum scirem ita maiores locutos esse, vt nusquam, nisi in vocali, adspiratione vterentur, loquebar sic, vt* pulcros, Cetegos, triumpos, Kartaginem *dicerem: aliquando, idque sero, conuicio aurium quum extorta mihi veritas esset, vsum loquendi populo concessi, scientiam mihi reseruaui*. Terentius Scaurus pag. 2256. *Pulchrum, quamuis in consuetudinem adspiretur; nihilominus tamen ratio exiliter* C *enuntiandum & scribendum esse persuadet, ne vna omnino dictio, aduersus Latini sermonis naturam, in medio adspiretur*. Varro etiam apud Carisium pag. 56. adspirari negat, *ne duabus consonantibus media intercedat adspiratio, quod minime rectum antiquis videbatur*. Id in obliquis magis, *pulchri*, *pulchrum*, quam in recto locum habet. Sic de voce hac & scribenda & enuntianda non vno modo iudicatum fuit, vt tamen Ciceronis ratio praevaleret. Accessit persuasio a Graecis esse, quasi πολύχρουν vel πολύχειρ: sed neutrum probabile. In nummis gentis Claudiae PVLCHER: etiam in lap. Capitolinis: & alio Gruter. pag. 820. PVLCHER PVLCHRI F. At Reines. pag. 275. ASVLA PVLCRA. Asula autem castellum est.

QVATVOR, *quattuor*. Alterum diplasiasmus poeticus est, quamlibet Aldus vbique restitui postulet. Est enim prima per se brevis. Ennius apud Ciceronem lib. 1. de Divin. cap. XLVIII.

Cedunt ter quatuor de coelo corpora sancta.

Sic veteres libri, etiam Lambini: nescio autem, cur Gruteri & Gronouii editionibus transpositio facta sit *de coelo ter quattuor corpora sancta*. Perdunt enim metrum in vltima, dum in prima iuuare volunt. Et, si de hoc forte dubites, addo ex Martialis lib. IV. epigrammate LXIX.

Diceris hac factus caelebs quater esse lagena.

Ex Domitiani autem sæculo lapis Grut. pag. 631. QVATTVOR LIBER. BENEFICIO.

QVERELA & *Querella*. Geminatum tuetur Manutius ex lapidibus & Virgilii vetusto illo codice. Papirianus grammaticus pag. 2290. *Querela apud Latinos per vnum L scribebatur, sicut suadela, tutela, cautela, corruptela: nunc autem etiam Querella per duo L L scribetur*. Multa ex lapidibus exempla L geminati Manutius profert: pæne totidem, in Gruteri opere inueni cum L simplici, pag. 761. 10; 793. 9; 833. 3; 1142. 8; 1145. 8. quibus omnibus locis QVERELA scriptum est.

QVERIMONIA. Beda pag. 2343. *Queremonia per duo E*. reclamat analogia, *parsimonia*, *sanctimonia*, *alimonia*, *cærimonia*.

QVIDQVID vide supra pag. 23.

QVINTVS, *Quinctus*; *Quintius*, *Quinctius*; *Quintilius* & *Quinctilius*; *Quintilianus* & *Quinctilianus*. Manutius & Lipsius in his *ct* defendunt ex Capitolinis lapidibus, & ex analogia; quia sicut a *relinquo* est *relictus*, sic *quinctus* a *quinque*. Impugnant Turnebus XXX. cap. XXVIII. & Dausquius in Orthographia. Sane *Quinctius* multis in lapidibus: at non paucioribus inest *Quintius*, vt Gruteri Index propriorum nominum conuincit: est *Quinctilius*; sed sæpe etiam *Quintilius*: nec semper *Quinctilianus*, verum etiam *Quintilianus* Grut. pag. 116. 3. pag. 877. num. 1. Nec vero *ct* errori scalptorum,

vt

vt Turnebus, tribuo; sed credo, vtramque scribendi rationem ex æquo fuisse vsitatam. Græci quoque sine *x* transferunt *Κόϊντιος* & *Κυϊντίλιος*. vide Plutarchum in Flaminio, & Dionem lib. LVI. de Quintilio Varo. Ipsum *Quintus* etiam in lapidibus est. Gruter. p. 768. CATVLLAE QVINTAE. Adde supra pag. 81: in *Femina*.

QVOTIDIE, *cotidie*. Lipsius posterius præfert: Manutius prius. Nihil vero agit Beda, quum pag. 2344. inter vtrumque distinguit, illud numeri; hoc enuntiationis vocans aduerbium. Sanior Cassiodorus pag. 2283. qui scripsit: *Quotidie: sunt, qui per* co *cotidie scribant, quibus peccare licet: desinerent, si scirent, Quotidie inde tractum esse a quot diebus, id est omnibus diebus*. Quintilianus lib. 1. cap. VII. *Quotidie, non cotidie, vt sit quot diebus*. Cum his etiam facimus, propter eamdem rationem. Non enim dicimus *cot* pro *quot:* non *cotannis* pro *quotannis*. Vtrumque tamen in vsu fuit; sed *quotidie* magis. Papirianus pag. 2290. *Cotidie per C & O dicitur: per Q scribitur*. Tergestina autem inscriptione Gruter. pag. 408. COTIDIE BENEFACIENDO.

QVOTIES, non *Quotiens*, ex aurium suauitate scribi iubet Manutius: etiam ex veteri lapide: QVOTIES IN SENATVM IRET. Contra tamen in quibusdam *quotiens*. Vide Gruter. p. 715. n. 10. Distinxit temporibus Beda p.2343. *Quoties & toties sine N, licet veteres per N*. Idem de aliis numeralibus notandum est, vt *quadragiens* in Ancyrano, sect. 11.

QVVM, *Cum*, caussæ aut temporis. Quintilianus lib. 1. cap. VII. *Seruata a multis hæc differentia, vt CVM, si tempus significaret, per Q; si comitem, per* C scriberetur. Terentius Scaurus pag. 2261. *CVM quidam per Cum, nonnulli per Quom. Quidam etiam esse differentiam putant, quod præpositio quidem per*

C, *illo modo*, *cum Claudio*, *cum Camillo ; aduerbium autem per* Q *deceat scribi*, *vt*, *quom legissem*, *quom fecissem*. *Quom* autem est *quum*, quia veteres v v timide coniungebant, vt pag. 11. & 12. supra ostendimus. Et Velius Longus pag. 2231. hanc *differentiam* dicit *ab antiquis maxime obseruatam*, vt pro aduerbio temporis Q littera vterentur; C pro præpositione. Aliud enim esse *quum subito adsurgens ;* aliud, *cum fluctu*. Veteribus quidem, quæ exstant, monumentis non facile *quum* inueneris, sed Ancyrano sect. III. CVM MAGISTRATVM INIRENT; & Reines. class. VI. inscr. 91. CVM AGERET; eruditis autem pæne multis discrimen illud, quod Fabius, Scaurus & Velius exposuerunt, placuit. Quos etiam illud mouit maxime, quod, si aduerbium & præpositio concursant, aliquid inconueniens oriatur, nisi discernas litteris: v. g. Cicero lib. III. epist. VI. sect. 3. *cum illo cum loquerer :* & pro Archia cap. IV. ineunte, *cum esset cum L. Lucullo in Ciliciam profectus :* & Spartianus Hadriano cap. XVII. *cum pluribus summatibus cum pasceret*. Scio quidem Salmasium sollicitare hunc locum; res ipsa tamen & alibi potest contingere, vt aduerbium cum præpositione concurrat, quæ nullo modo aptius discriminari possunt, quam si scribemus, *quum cum pluribus pasceret :* item, *quum cum illo loqueretur*.

RAETIA sine H; ut supra pag. 45. probauimus. Addo Grut. pag. 482. 5. *prouinciarum* - - - - RAETIAE. MAVRET. CAESARIENS.

RECVPERARE, *Reciperare*. Festus *Reciperatio* scripsit, & a *Recipio* deduxisse videtur. Dausquius ex Mediolanensi inscriptione RECIPERAVIT. Et sic in multis libris. Sed alia quoque ita variant, vt *manubiæ* & *manibiæ* : vtrumque in Ancyrano habemus. Alii ab *re* & *parare* trahunt,

cum epenthetica syllaba *ci* vel *cu*; vt *du* est in *induperator*. Sane contra analogiam a *recipere* fit *reciperare*; bene autem *receptare*. Vt vero vsus *manubias* præfert; ita etiam *recupero*. Aut referas ad ea, quæ *u* & *i* æqualiter ferunt, vt *lubet* ac *libet*.

REDITVS, *Redditus* plurale, prouentus & lucrum ex agro, aut vectigalia, *les reuenus* Gallis. Qui geminant D, ad formulam *reddit ager*, respiciunt: vt Martialis lib. II. epigr. XXXVIII.

Quid mihi reddat ager, quæris, Line, Nomentanus.

Sed præstat *Reditus* propter elegantissimas locutiones, *pecunia redibat e metallis*, Nepos Themist. cap. II. *ex qua regione L talenta quotannis redibant*. ibid. cap. X. Quid? quod Ouidius lib. II. epist. III. ex Ponto, in hoc sensu corripuit:

At reditus iam quisque suos amat, & sibi quid sit
Vtile, sollicitis supputat articulis.

RVFVS, *RVFINVS*, Romana nomina. F vno, in nummis & lapidibus. Vide Gruter. pag. 53. num. I. & 705. 4. Et Vrsinus in Nummis Famil. pag. 174. L. MESCINIVS RVFVS.

SAECVLVM, diphthongo, nummi & lapides. Nummi sane Domitiani plures LVD. SAEC. FEC. & Severi, Caracallæ, Getæ FELICITAS SAECVLI: Albini, SAECVLO *fecundo*: eiusdem & Pertinacis, SAECVLO *frugifero*: Seueri & Caracallæ SAECVLARIA SACRA. Ex senatus consulto Grut. p. 328. SAECVLARES. Spon. Miscell. pag. 165. ex Arelatensi lapide, SAECVLORVM: & Romano pag. 272. *saecularia* & *saeculi*. Non ergo curamus grammaticorum origines a *senex* vel *sequi*, quæ etiamsi essent, tamen E breve adiecto A fuisset producendum.

SAEPE, aduerbium, diphthongo prima. Oratio-

tione Claudii pag. 502. Grut. SENI AC SAEPE OCTONI. Et pag. 654. 6. GENERABAT SAEPE.

SAEPIO, *sæpire*, eadem diphthongo. Cenotaphio Lucii Cæsaris, STIPITIBVS SAEPIATVR. Gruter. p. 61. MACERIAQ. AREAM SAEPIENDAM: & pag. 864. 4. SAXO SAEPTVM. Mediceus Virgilii codex variat: Aeneid. I. verſ. 411. SAEPSIT: & 439. *ſaeptus nebula:* & verſ. 506. *ſaepta armis:* alibi ſine diphthongo. Et ſic quoque *ſæpes* ac *ſæpimentum*.

SALLVSTIVS per LL lapides plurimi: & Horatius lib. I. Sat. II. verſ. 48. qui produxit.

SALTEM, *Saltim*. Obſcura origo, de qua Gellius lib. XII. cap. XIV. diſputat, nihil autem inuenit, cui tuto inſiſtat: Seruius ad Aeneid. IV. verſ. 327. ex captiuorum formula, *ſalutem concede*, contractum dixit: quod a prioribus etiam memoratum, *nimis commenticium* Gellius dicit. Ianus Guilielmus lib. I. Veriſimilium cap. X. *ſaltim* contendit ſcribendum eſſe, quia in MSS. illud ſit: & Priſcianus lib. XV. non in aduerbiis in *em*, ſed in *im* exeuntibus recitet: idque analogia poſcat, *ſtrictim*, *curſim*, *cæſim*, *furtim*.

SATIRA, *Satura*, *Satyra*. Caſaubonus ſingulari libro Romanam *ſatiram* a Græcorum *ſatyrica* poeſi diſtinxit, &, ne vel notione vel ſcriptura confundantur, admonuit. Ioſ. Scaliger in Manilii lib. V. pag. 408. *Satura omnigeni argumenti poeſis:* & SATVRA νόμος πολλὰ περιέχων, *Gloſſis*. *Cave legeris* (v. 474.) ſatyro geſtu; *vt Satyras Lucilii & Horatii per y ſcribendas putes*. Voſſius Etymolog. *Saturam* cum Porphyrione & Diomede (lib. III. pag. 483.) *lancem* interpretatur, *plenam diuerſis frugibus*. Addit Diomedes, olim carmen quod ex variis poematibus conſtabat, *ſaturam* dictum, vt En-

Ennii, Pacuuii: post ita dictum, quod ad carpenda hominum vitia compositum est, vt Lucilii, Horatii, Persii. *Saturam* & *Satyram* distinguit Scaliger vt *maxumus* & *maximus*.

SCENA, *scæna*. Manutius E simplex commendat, quia sit ipsa σκηνὴ Græcorum. Sic Reinef. class. 11. inscr. xxx. SCENA, & inscript. LXXXIX. PROSCENIVM, & ibidem LVDIS SCENICIS. Alibi plerumque per æ. Gruter. pag. 172.3. PONE SCAENAM. Sic & pag. 330. 2; 655. 1, & ex Augusti ætate cenotaphio Caii Cæsaris, LVDI SCAENICI. Varro lib. vi. de LL. cap. v. *Obscænum dictum ab scæna, ea vt Græci, vt Accius scribit*, SCENA. *In pluribus verbeis A ante E alii ponunt, alii non*. Consuetudinis ergo, non certæ rationis, illa diphthongus est. atque ita etiam *Obscenus* & *obscænus*; quia a *scena* secundum Varronem trahitur.

SEORSVM, non *seorsim*, quia a *se* & *vorsum*, seu *versum*, *versus*. Adi Vossium.

SEPTEMTRIO cum M, non N, in lapidibus, quos Manutius exscripsit. Eadem compositionis ratio, quæ in *dumtaxat*. Vnum inuenio, si recte transscriptum, Grut. pag. 332.4. SEPTENTRIONIS; sed præualent contra hoc tria Manutiana cum M.

SEPVLCRVM. Cur adspiratio sit excludenda, dictum antea pag. 8. seq. Si auctoritati standum, plures lapides SEPVLCRVM habent, quam *sepulchrum*. Vide Gruter. pag. 333. 753. 789. 826. 7. Reinef. pag. 291. & alia. Licet vero non desint saxa quædam quibus *sepulchrum* incisum est: ipsa tamen supra data ratio valentior est, nec aptius *sepulchrum* a *sepultum* dicitur, quam *fulchrum* a *fultum* supino.

SEQVOR in præterito & participio ambigue, se-

secutus & sequutus, vt in *Loquor* prædictum. Mar. Victorinus pag. 2460. *locutus*, *secutus per c*: *quum quidam præcipiant ad originem debere referri, per q potius, quam per c hæc scribenda*. Lapides plurimi per C referunt. *Secutus* Manutius pag. 798. *Secutor* Gruter. pag. 334. 431. 561. *adsecutus* pag. 449. *subsecutus* pag. 832. 8. *consecutus* Manutius pag. 278. & Reinef. pag. 462. at *consequutus* Gruter. pag. 321. 10.

SESE, SE SE. In Caiano cenotaphio coniuncte: at antiquiore lapide Grut. pag. 506. SE SE semel interpuncta; post iterum coniuncta visuntur.

SESTIVS patriciæ familiæ: *Sextius* plebeiæ nomen. Sic Manut. ex Capitolinis lapidibus, & Fulu. Vrsinus Numm. pag. 262.

SIDVS, Latino I, non per Y. Est enim vox Latina; atque sic etiam Virgilius Mediceus.

SILVA, sine *y*, vt antea pag. 6. 7. notatum. Inde nomen *Siluanus*, frequens in inscriptionibus, semper per I Latinum.

SIMILLIMVS, vide *Facillimus*.

SINCERVS sine y, libri veteres, præcipue Virgilianus codex Mediceus. Supra pag. 6.

SIQVIDEM coniunctim, quia primam poetæ corripiunt: SI autem separatum, longum est. Vid. Ouid. Metam. x. 104. & xi. 219.

SOBOLES, *Suboles*. Prius largitur Aldus consuetudini, auribus indulgenti. At lapis Romanus & libri veteres *suboles*. Festus, *suboles ab olescendo, id est crescendo*.

SOLEMNE, & *Sollemne*, & *Solenne*. Primum est in aliquot lapidibus, Reinef. pag. 269. & cenotaphio Lucii Cæs. SOLEMNIA: sæpius autem LL geminatur. Gruter. pag. 39. 5. ex vetusto fragmento, SOLLEMNI *cum precatione*: & pag. 121. f. SOLLEMNE. Virgilius ille vetustus sem-

ſemper *ſollemnis*. Feſtus: *Sollemnia ſacra dicuntur, quae certis temporibus anniſque fieri ſolent*. Et paucis interiectis in SOLLO: *Sollo Oſce dicitur id, quod nos totum vocamus. --- Sollers etiam in omni re prudens: & Sollemne, quod in omnibus annis praeſtari debet*. De *MN* Manutius: *In hoc plus antiquitati demus, quam analogiae*.

SOLLERS etiam LL duplice, quia a *ſollo*, vti iam vidimus in *Sollemne*. Sic & Virgilii codices, Vaticanus & Florentinus: ſic lapides quoque exſcripti a Manutio.

SOLLICITVS, itidem LL duplicata in lapidibus. Manut. 727. *ſolliciti:* & pag. 497. & 736. *ſollicitare:* ſed hoc vtrumque in metro eſt. Feſtus autem a *ſolum*, id eſt locus; & *cito*, ex *cieo*: quaſi ſit loco mouere aut de ſententia: & ſic vno L ſcribetur.

SQVALEO, vno L, libri veteres, & lapis Romanus (Manut. in *faedare*) SQVALORE FOEDATVM.

STILVS, *Stylus*. Plures per *y* ſcribunt, quia ſit a στύλος, *columna:* nec vero etymi ratio bene conuenit. Strabo quidem lib. XIV. pag. 446. ὃς ἦρξε τοῦ Ἀσιανοῦ λεγομένου στύλου, *princeps ſtyli Aſiatici:* ſed dubium, a Graecis an Latinis dictionem acceperit. Sic *ſtipes* idem ſonat quod στύπος: nec tamen *ſtypes* ſcribimus, ſed *ſtipes*. Nec Varro lib. IV. extremo ad στύπος in etymo, vt vt eiuſdem notionis eſt, reſpexit, ſed a *ſtipando* duxit; hoc a στείβω. Quanto minus *ſtilus* erit a στύλος, vbi diſcrepat ſignificatio? Ideo aliis *ſtilus* vox pure Latina eſt, ſaltim Latinitate donata atque ita Latino I ſcribenda. Vide ſupra p. 6. 7. Gloſſae quoque veteres, γραφεῖον, *ſtilus*, littera I Latina.

SVLLA, *Sylla* Lapides Capitolini, & alii, Gruter. pag. 294. & 398; & nummi gentis Corneliae apud Vrſinum pag. 88. SVLLA: Graeci Σύλ-

Σύλλας, quos Aldus sequitur. Adde supra pag. 7.

SVLPHVR, *Sulfur*. Vossius Etymol. *sulfur* mauult, quia sit Latinum. Manutius *sulphur*, quia in Carpensi & Vaticano Virgilii codd. sit *sulpur*: vti etiam *triumpus* veteres scripserunt.

SVMSI, *sumpsi*; *sumtum*, *sumptum*. De his actum supra pag. 21. 22. Addo Marii Victorini iudicium, ex pag. 2456. *Sumsit*, *& insumsit*, *demsit*, *sine dubio per M S scribetis --- nec consumptum*, *nec emptum*, *nec redemptum per P T scribetis: sed*, *vt ego scripsi*, *iuxta M T ponetis*.

SVPELLEX, vno P, quamuis in libris quibusdam geminetur. Manutius duas inscriptiones adfert, CAESARIS A SVPELLECTILE. Poetæ etiam corripiunt, nisi epenthesi opus est. Horat. i. Satir. vi. 118.

-- -- cum patera guttus, *Campana supellex*.

SYNODVS, *Synhodus*. Manutius adspirat, ad duos lapides, quibus SYNHODI legatur, prouocans. Malim *synodus*, ob rationes pag. 45. propositas. Obiicitur *methodus* ab Aldo: sed in hac voce spiritus litteram *T*, non vocalem adficit, vt Græcum θ exprimatur: quamuis hoc etiam propter adspiratam est.

TAEDA, *Teda*. Diphthongus a Græca origine est, δαΐς siue δαΐς, accus. δᾶδα, *fax*.

TAEDET, eadem diphthongo. Lapis Beneventanus, POPVLI TAEDIA SEDAVIT. Sic etiam libri veteres.

TAETER, *Teter*. Diphthongus est Medicei Virgilii; & in lapide Gruter. pag. 658. TAETRA ORA, id est squalida regione.

TENTA, Festus sine H: & Asconius in Cic. de Vrb. præt. pag. 108. a *tendendo* secundum aliquos dici tradit.

TEN-

TENTO præfero alteri *Tempto*, quod libri multi tenent. Est enim frequentatiuum a *Teneo*, supino *tentum*. Inscriptio Tito Cæsari dicata INTENTATAM. Marius Victorinus pag. 2466. *nec temptat, attemptat scribetis vitiose, sed, vt ego scripsi, iuxta MT ponetis*. Alio tamen lapide apud Manutium TEMPTAVERIT: & sic in multis scriptis libris.

THEODERICVS & *Theodoricus*: vtrumque in lapidibus apud Gruterum, illud pag. 1082. hoc pag. 152. Sed præstat prius, quia non a *Theodorus*, ex θεὸς & δῶρον est, sed ex Teutonico *Teuterich* seu *Dieterich*.

TIBERIS fluuius per I, non Y. Multæ inscriptiones exstant, quibus *cura* RIPARVM TIBERIS memoratur. Vide Manutium & Gruter.

TINGO, *Tinguo*. Fl. Caper. pag. 2246. *Tingere dicendum est, non Tinguere*. Priscianus vtrumque admittit lib. x. pag. 881. *Tinguo vel Tingo, tinxit*. Addit tamen V non facere syllabam. Analogia pro priore est, *lingo, fingo, pingo*. Libri tamen manu scripti sæpe *tinguo*, quos imitatur Manutius. Glossis *Tingo* & *Tinguo* est: vtrumque βάπτω vertitur.

TIRO, non *Tyro*, Pandectæ Florentini: & Gruter. pag. 358. 3. TIRONVM: Manut. *tyro* præfert, spuria inscriptione deceptus. Vid. Voss. Etiam Glossæ I Latiari *Tiro* habent. Latinum enim est, sine origine Græca.

TORVS sine adspiratione, libri veteres & Virgilii vetustissimus codex: etiam lapis apud Aldum, TORVM *seruauit casta mariti*.

TOTIES, *totiens*: vide *Quoties*.

TRICESIMVS, non *Trigesimus*. Vide *Vicesimus*.

TRIVMPHVS, olim *Triumpus*, vt Cicero in Oratore cap. XLVIII. notauit. Plerique autem *triumphus*, etiam ante Ciceronem. Inscriptione Mario

rio facta pag. 436. *triumphans*, & *triumphauit*, & *veste triumphali* legitur. Et de Decio Samnitum victore, TRIVMPHANS. Postrema ætate, id est Constantinorum, scripserunt *Triumfator*, vt in illorum monumentis est.

TROPAEVM sine adspiratione, quia Græcum est τρόπαιον. Vide supra pag. 8.

TVS, sine adspiratione libri veteres, Virgilii præsertim; & quamuis grammatici quidam a θύω deriuent, ac ea de caussa per *th* scribendum existiment; tamen id minus certum est, & Carisius lib. 1. pag. 58. huic adspirationi reclamat. *TVS*, inquit, *a tundendo, sine adspiratione, dicitur: quamuis Iulius Modestus ἀπὸ τῦ θύειν tractum dicat*.

TVSCIA, *Tusci*, libri & lapides sine adspiratione. Capitolinis lapidibus, DE TVSCEIS. Medio æuo *corrector* TVSCIAE in multis inscriptionibus.

TVSCVLVM, *Tusculanus*, etiam sine H, libri ac lapides.

VALETVDO, *Valitudo*. Vtrumque in libris. Hoc analogia nititur, quod a *valitum* supino est: illud auctoritate Horatii, II. Serm. II. 88. & I. Epist. IV. 10. & veteri inscriptione Gruter. pag. 926. 8. INOFFENSA VALETVD. Vrsinus gentis Aciliæ nummum profert, cuius & Manutius meminit, inscriptus M' ACILIVS. III. VIR. VALETV.

VENEO, id est vendor, sine diphthongo Pandectis Florentinis: & lapide Romano, *Hoc monumentum cum aedificio neque* VENIET *neque donabitur*: pro *venibit*. Et pag. 961. 4. Grut. *Hoc monumentum* VENIRE *non licebit*.

VERSVS, *versum*, non *Vorsus*, *vorsum*; & sic etiam *Aduersus*. Archaismus enim est *vortere* pro

ver-

vertere: qualia in Plauto multa sunt. Quintilianus lib. I. cap. VII. *Quid dicam* vortices & vorsus, *ceteraque ad eumdem modum, quae primo Scipio Africanus in* E *litteram secundam vertisse dicitur?*

VICESIMVS, *Vigesimus*. Vulgo permutantur, habenturque pro eisdem: at meliores libri semper *vicesimus:* ideoque Dausquius alterum, *vigesimus*, dixit *reiiculum* videri. cetera enim ab *viginti*, C habent, *vicies*, *viceni:* ergo etiam *vicesimus* per C scribatur. *Vicensimus* antiquum & durum Manutio.

VINDICO, non *Vendico*. est enim cognatum nomini *Vindex*. Nec licet inter notiones discernere, quum *Vindico* vtramque sustineat. Vide Priscianum lib. XVIII. pag. 1208.

VIRGILIVS, *Vergilius*. Illud Pierius ad extremum Georgicorum; hoc Politianus Miscell. cap. LXXVII. vterque grauibus argumentis defendit. Manutius facit cum Pierio, quia in monumento, Claudiano poetæ facto, ΒΙΡΓΙΛΙΟΙΟ, legatur: & Calui versus I, non E, respiciat:

> *Et vates, cui virga dedit memorabile nomen*
> *Laurea.*

VNGO, *Vnguo*. Veteres libri *Vnguo*. fauent deriuata *vnguen*, *vnguentum*. Priscianus lib. X. pag. 881. VNGVO *Nisus, Papirianus & Probus tam* vngui *quam* vnxi *dicunt facere præteritum: - - - Dicimus Vngo, vnxi, Lingo, linxi,* & *Pingo, pinxi*. Velius Longus pag. 2223. dicit Virgilium scripsisse, *Vngere tela manu:* & cur minus *vnguo* sit dicendum, probat ex analogis *pingo*, *pinxi*, *fingo*, *finxi*. Adde Seruium in Aeneid. IX. 773.

VNQVAM, *Vmquam*. Plures scribunt *vnquam:* & sic in veteri inscr. apud Manutium pag. 497. (Gruter. 607. 4.) NON VNQVAM. Qui vero *numquam* scribunt, quod supra Manut. defendit,

dit, eos ratio vrget etiam *vmquam* fcribere. Prifcian. enim lib. XVII. pag. 1058. illud ex hoc compofitum abnegatiuum dicit: quemadmodum *nullus*, ex *vllus*; *nufquam*, ex *vfquam*. Libri curatius emendati habent *vmquam*; Virgilii, & aliorum.

VRGEO, *Vrgueo*. In pluribus manufcr. eft *vrgueo*, *vrguet*. Velius Longus pag. 2223. *Animaduertimus, quibufdam partibus orationis V litteram vitiofe infertam, vt in eo quod eft Vrguere: itaque teftis Virgilius, qui ait* (Aeneid. VI. 561.) *Vrgentur poenis*. Noftri autem libri curatiores habent *vrguentur poenis*: quemadmodum etiam *Vnguere tela* Aen. IX. 773. vbi itidem Velius *Vngere* in fuo, vt dictum modo, legerat. Sic Prudentii fcripti codices Cath. X. 60. *fopor vrguet*: & Perifteph. I. 43. *peftis vrguebat fidem*. In Pandectis etiam lege III. de Negotiis geftis §. 10. *neceffitate vrguente*: & lege vlt. de Iudiciis, *re vrguente*. Parmenfis infcriptio, VRGVENTE FATO.

VVLCANVS, *Volcanus*. Manutius amat pofterius, quia vtroque Virgilio, Carpenfi & Vaticano, fit *Volcanus*; & Kalendario veteri VOLCANO D. D. Fugiebant olim vv geminam Latini, vt fupra p. 11. 12. notatum fuit; quæ confuetudo poftea nonnullis hæfit antiquitatis cauffa, vt tamen etiam in optimis libris *Vulcanus* legatur, & in Appendice Reinefii Infcript. 39.

L. MATERNVS OPTATVS VVLCANO
AVG. SACRVM

Finis Orthographiæ Latinæ Chriftophori Cellarii.

